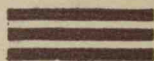

•ION GORUN•

TAINA
AŞASEA

BUCUREŞTI • 1905 • • •

INȚ • GRAFIC

• MINERVA •

R.P.R.

BIBLIOTECA CENTRALA
A
UNIVERSITAȚII
DIN
BUCUREȘTI

No. Curent..... Format.....

No. Inventar *48226* Anul.....

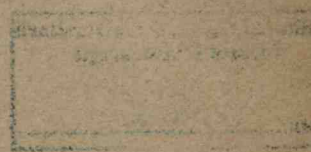
Secția..... Raftul.....

TAINA A ȘASEA

ION GORUN

Inw. 5760

48226

TAINA A ȘASEA

49294

BUCUREȘTI

„**Minerva**“ Institut de arte
grafice și editură
6, Strada Regală, 6

L. 3380.

1905

8 R - 32

PCI 1953

1961

1956

Biblioteca Universitară
"Carol I" București
Cota 48226

EDITURA INSTITUTULUI DE ARTE GRAFICE «MINERVA»

TOATE DREPTURILE RESEVATE

REPRODUCEREA OPRITĂ

B.C.U. Bucuresti

C49294

DE PESTE PRAG

Lăsați-mă acum; vreau să rămân singură...

Prietene și cunoscute ale văduvei nemângîiate, cu ochii în lacrămile ușoare și comunicative ale emoțiunii ce atinge în totdeauna, în fața morții, ca un vag *mento*, fibrele înduioșării de soarta celui ce a plecat, — inevitabila soartă proprie! — prieteni, colegi și cunoscuți ai răposatului, cerniți pe dinafară și mișcați, în inimă, de aceleași simțiri, ce nu se cade însă să se trădeze, la un bărbat, prin lacrimi, — înțeleg că trebuie și se cade să respecte durerea femeii rămasă singure pe lume, fără tovarăș și fără sprijin în calea vieții... Cuvintele pier pe buze, — în fața figurei aspre și resemnate a văduvei și cei ce-și pregă-

tiseră complimentele de condoleanță și le păstrează, intimidați de o ultimă teamă de ridicol.

Și, în tăcere, salonul se golește.

În mijlocul neorînduelii, a învâlmășelei de scaune și de mobile între cari un larg loc gol a rămas acolo unde cu cîte-va ceasuri mai nainte se înălța catafalcul, Lucia privește distrată la petele mari de ceară lăsate pe covor de picăturile făcliilor.

O! toate aceste prietene, toți acești prieteni, atrași de curiozitatea spectacolului îngropăciunei său făcînd corvada unei datorii de oameni de bună creștere! O! înfățișările lor jalnice și vorbele îngîinate de mîngîiere! Ieftină este toată lumea aceasta de indiferenți în fond, cu manifestațiile de a-dîncă și duioasă compătimire... Și cum ar fi cu totul alt-fel, cîți din aceștia ar fi lipsit d'aci, cîți s'ar fi mărginit la plimbarea de rigoare în urma coșciugului, întreruptă de furișarea pe la colțurile stradelor sau de eschivarea în momentul psihologic al banalelor discursuri funebre, — dacă nu s'ar fi știut la adăpost de ori-ce apel la sentimentele lor prietenești și umanitare, dacă

n'ar fi știut că văduva nemîngîiată nu era în acelaș timp și o văduvă redusă la mila și caritatea prietenească!

Dar nu. Nemîngîiata văduvă putea să ridice fruntea sus; cruțată îi era umilința aceasta, care de alt-fel simțea c'ar fi fost și zadarnică. Căci negreșit, dintre toți aceștia cari stăteau aci adineaori plecați și respectuoși, unul nu i-ar fi întins «o mîna de ajutor», cum se zice, dacă bărbatul ei ar fi lăsat-o în mizerie, sau măcar în lipsă.

Nici unul, — nici chiar *dînșii*; o! mai ales *dînșii* nu. Dintre toți cei pe rînd atrași în mrejele farmecelor ei și fie-care la rîndul său părăsit pentru altul, de sigur nici unul nu s'ar mai fi întors, și cu atît mai puțin cel din urmă, acela care îi răzbunase pe toți, făcînd-o la rîndul ei să simta umilirea amorului desprețuit. Trecători în ospitalitatea grațiilor ei de femeie voluptoasă, știa bine că pe nici unul nu-l putuse lega prin una din acele pasiuni cari lasă urme adînci și nu cer de cît ocazia ca să izbucnească ori-cînd în flacări reînoite... Nu, nu. Erau stinse, bine și definitiv stinse, toate acele focuri de paie...

Ora renunțării sunase. Bine cel puțin că bietul bărbat, «omul de zahăr», vecinic liniștit și tăcut și atit de nebănuitor, se îngrijise să-și asigure cel puțin consolația vieții tihnite...

Lucia se ridică. Emoțiunile și învălmășala agoniei, morții, și pe urmă a îngropăciunei, n'o făcuseră să-și piardă nici un moment chibzuiala de femee practică, și când doctorul, cu obicinuita înfățișare jalnică și solemnă, îi spusese: — «de-acum nu mai socotiți cu zilele, ci cu ceasurile», — cea dintîi grijă îi fusese să pună la adăpost sigur cheile de sub căpătiul muribundului.

Și acum, o dorință iresistibilă o cuprinsese să-și vadă, să-și pipăie, să-și numere *comora*... Cuvîntul acesta se putea potrivi, pentru că, după știința ei, economiile «omului de zahăr» trebuia să fi atins o cifră respectabilă.

Respectabilă! La vorba aceasta Luciei îi venea aproape să zîmbească, ademenită de o vagă asociație de idei...

Cu oare-care lipsă de dibăcie, — lipsă de obicinuință, — descuia casa, adăpostul co-

morii ce avea să fie de-acum a ei. Ușa enormă se învîrte fără sgomot în țîtîni.

Teancuri de hîrtii pretutindenî; de sigur hîrtii de valoare, bonuri, obligații. Dar un plic mare, cu o largă pecetie la mijloc era par'că înadins așezat ast-fel ca să-î atragă atenția.

Lucia îl luă. Nu purta nici o adresă. Cu o nerăbdare pricinuită de o instinctivă presimțire de rău, rupse plicul.

Și atunci, pironită de o groază ce poate n'ar fi fost altfel dacă însuși mortul i s'ar fi ridicat fără veste în față, citi următoarele:

«Lucio,

«Acuma pot să-ți spun în sfîrșit. Piatra care ani de zile mi-a apăsât pieptul, pot s'o ridic și să ți-o arunc în față. Știu tot.

«Știu tot, și par'că te văd, și mă simt de pe acum ușurat în mormîntul la care mă vei fi petrecut, închipuindu-mi-te în minile-ți tremurătoare cu această scrisoare pe care ți-o pregătesc, pentru azi, pentru mine, pentru cînd o fi, ca o sigură și supremă a mea răzbunare.

«Lașă este rășbunarea aceasta, — o știu.

Lașă mi-a fost viața întreagă lângă tine, lașă și umilită, — dar a trebuit s'o port, — nu puteam alt-fel.

«Cînd am prins veste mai întăiū de svonurile ce în tot-d'auna, la așa întîmplare, se găsesc prea destuī, ca să le răspîndească, nu voiam, îmi făceam silă să nu voiesc a le crede. Dar într'o zi, — ți-o vei aduce poate aminte, — era a doua zi după ce promisem o nouă scrisoare, fără iscălitură, în care mi se indica filantropicește și *ora întîlnirilor*, — bănuiala mi-a biruit totuși voiața, și m'am întors din drumul spre biroū. Scrisoarea spunea că trebuia să vă surprind, pe amîndoi. Te-am găsit singură. Am respirat mai ușor, dar trebuind să-ți dau o explicație, am pretextat căldura prea mare și ți-am cerut cheia dulapului ca să-mi schimb haina. Atuncī, te-am văzut îngălbened de-odată, pipăindu-ți buzunarele, prefăcîndu-te a căuta pe mobile, peste tot... Nu găseai cheia, firește! Și în zăpăceala ta, nu-ți trecea prin gînd că ea se desena lămurit în buzunarul ușor al capotului tăū...

«Atuncī, am înțeles tot. Cūm am putut fi atit de laș? De ce mă temeam? O, de

sigur nu de omul care era închis acolo, ridicol și tremurînd... Simțeam par'că într'un chip nelămurit și totuși covîrșitor, că un pas, o vorbă mai mult ar fi deslănțuit o catastrofă îngrozitoare asupra vieții mele...

«Lămurit știu numai atît că, fără a mai răspunde nimic la vorbele cari îți ieșeau ciudate din gîtlejul încleștat: — «lasă, rămii azi și cu haina asta», — am plecat. În colțul stradei a doua m'am oprit cîte-va momente, ca să-l văd plecînd și pe el. Eram sigur. Spaima îl lecuise de data asta.

«Și toată ziua aceea, și a doua zi și zilele următoare am căutat să mă încredințez pe mine însu-mi că bine am făcut să nu ațîț un scandal ce ne-ar fi dat pe toți de-o potrivă în gura lacomă a clevetirii publice. Totul se putea pune la cale în chip mai liniștit: o explicație, o învoială, o despărțire de bună voie...

«Și pe urmă?... Laș, de trei ori laș! am dus înainte viața asta amînînd din zi în zi *explicația*... Teama că ori-cît de fără zgomot aparent ar fi fost despărțirea noastră, lumea totuși avea s'o ridice până la porțiile scandalului, siguranța că *în ochii*

lunii mai ridicol aș fi fost mine, ca bărbat înșelat și despărțit, de cît astă-zî ca bărbat care *nu știe*, temperamentul meu de om ce nici odată n'a avut oroare mai mare de cît de scandal și de sgomot, — mai știu eu ce?... Dar nu eu am să mă desvinovățesc aci. Este o socoteală între mine și conștiința mea; se poate să n'o putem limpezi între noi, dar numai pe noi amîndoi ne privește.

«O simțire mi-a rămas însă neconținut vie în mijlocul ticăloșiei vieții pe care mi-ai făcut'o așa: dorul răzbunării. Și poate că și acesta a fost care m'a țintuit în existența rușinoasă de bărbat înșelat. Despărțită de mine, te-ai fi împăcat de sigur prea repede și prea ușor cu soarta; așa însă te țineam legată, te aveam în minile mele.

«Și, iată ce am făcut: Te știam slabă, incapabilă de a te susține singură în viață, fără un sprijin, fără o rudă, fără un prieten... o! amanții tăi cunoșteam prea bine ce poamă sunt; din partea asta, n'am să mă tem că-mi vor zădărnici răzbunarea; dimpotrivă.

«Și atunci, cînd tu îți urmași înainte viața

pe care-ți închipuiai că eu nici nu o bănuiesc, pe cînd, liniștită și încrezătoare în asigurarea traiului tău pentru tot-d'a-una, priviași viitorul, cu regret poate, dar fără teamă, — eu, în ascuns, îți zdrobeam, îți nimicam toată tihna pe care o sperai, pe care o așteptai, fără o umbră de îndoială, pentru restul vieții tale.

«Nu-ți voi spune cum: ar fi prea lung, și la ce 'ți-ași mai lămuri cu deamănuntul, toate mijloacele de cari a trebuit să mă folosesc pentru ca, fără să dau cui-va de bănuie, să arunc, să risipesc, să înstreinez pe rînd tot ceea-ce tu așteptai să-ți rămînă în urma mea...

«De mîine, de poimîine, vei începe să primești vizitele creditorilor, pînă ieri discreți, cari îți vor lua, îți vor vinde și ultimul scaun din casă și tot nu vor ajunge să se despăgubească. O, am combinat bine toate. Cu expedientele de cari mă folosesc acum, — aș putea să trăesc orî-cît, — în momentul cînd nu voiî mai fi însă, orî-care ar fi acel moment, tu te vei trezi singură, pe stradă, fără o lăscăe, fără o bucățică de pîine.

«Nu voiŭ mai fi să te văd; dar mulțumirea răzbunărei mele o simt *acuma* și atîta îmi este de ajuns.

«Am terminat.

«Cerșind, vei mai întîlni poate milă în calea ta. Înainte decî! ieseși, pleacă, și o caută în lumea largă, în lumea proastă, în lumea ce nu va ști să deosibească pe cel ce merită să i se întindă o bucată de pîine, de cel vrednic de a fi alungat cu pietre.

«Înainte pe calea ta! Eŭ, pe a mea mi-am împlinit-o...».

DESPARȚENIE

Ea, tînăra și zglobie, îl privea pe sub gene, batjocoritoare, pe cînd dînsul, cu mîinile la spate, cu capul cîrunt, plecat în jos, cu fața ca de ceară, cu ochii stinși pironiți în pămînt, se plimba încet de la ușe pînă la fereastră și iar îndărăt.

— Ei bine?

El dete din umeri.

— Firește... dacă socoți că nu mai putem trăi împreună... numai un lucru nu înțeleg: dacă vieța cu mine ți-e așa de ne-suferită cum zici, de ce ai primit de la început să-mi fii nevastă?

— Nu înțelegi! dar ai înțeles tu ceva în toată vieța ta? Mă îndoiesc... La ce să ne mai întoarcem însă la un trecut care-ți

mărturisesc că și pentru mine e cam neînțeles...

Tăcură iar amîndoi.

— Insfîrșit! zise iar dînsa; văd că ne-am învoit. Slavă Domnului că s'a sfîrșit așa ușor... Uf!... O să plec chiar astăzi, da, chiar acu...

Și privirea-i căuta, provocătoare, privirea bărbatului. Îi cunoștea bine firea nesimțitoare pentru tot ce nu era obiect de valoare, ban sau mobilă, și totuși rămînea oare-cum uimită de atîta nepăsare. Acum par'că ar fi dorit să-l vadă indignat, revoltat, sau măcar uimit. Ar fi dorit să-l audă dojenind-o, făcîndu-i imputări... cel puțin atît!

Dar nu... El păstra aceeași atitudine, și măsură cu aceeași pași distanța de la fereastră la ușă și îndărăt. Această biruință ușoară o enerva.

— Ne-am învoit, urmă ea după o nouă tăcere. Mă duc și mă întorc peste un ceas să-mi iaș lucrurile mele. Pe urmă vom porni procesul...

Acum el tresări.

— Lucrurile tale? ce lucruri?

— Cum ce lucruri? Mobilele mele... Oglinda de colo, covorul ăsta... Orî crezi că toate mobilele din casa asta sunt ale tale?

— Dar negreșit...

— Cum? și cele cumpărate de mine?

— Sunt din banii mei!

Se opriseră acum, față în față. El, și mai palid ca de obicei, cu sprîncenile rîdicate, își plimba ochii de la o mobilă la alta, ca și pentru a le lua drept mărturie. Atunci ea, înrăutățită fără veste în toată ființa-i șubredă și nervoasă, isbucni:

— Cum? idiotule! din banii tăi! Dar pe ce lume trăești tu? Cum? nu te-ai gîndit tu niciodată să-ți faci socoteala? Cît socoteai că face oglinda asta și cealaltă, și mobilele de colo, și toaletele mele?... Adună, adună, prostule!... Și un ast-fel de idiot e funcționar la finanțe!... Dar bine, tot ce e aci face mai mult de cît toată leafa pe care ai luat-o de cînd trăim împreună... Leafa ta! frumoasă procopseală! Adică credeai tu că din ceea-ce îmi dădeaî tu s'ar fi putut cumpăra toate astea! Eraî tu în adevăr atît de prost ca să nu vezi, că tot ce am adunat eî aci făcea de trei orî cît mize-

rabila ta leafă? Aide de, atit de tîmpit nu te credeam, nu te cred...

Și sub această ploaie de injurii și rușinoase revelații, el rămînea uluit, împietrit, în aceeași atitudine, cu sprîncenile ridicate, cu privirea rătăcitoare.

Cum? Va să zică ceea ce el credea că era un rezultat al economiilor nevastei sale, virtutea, singura virtute pe care i-o prețuia, era... cu totul alt-ceva?!

— Indrăsnești... îngîna silindu-se să se desmeticească.

— Da, îndrăsnesc, — și de ce nu? cînd toată lumea știe... Aide, lasă mutrele astea idioate... Peste un ceas mă întorc să-mi iaă lucrurile.

Se îndreptă spre ușă.

— Staî! strigă el deodată, cu un glas tremurînd și răgușit pe care nu i-l cunoscuse încă, — staî! n'am sfîrșit încă!

Ea se întoarse.

În ochii lui aprinși de un foc ciudat, pîl-pîitor, părea a recunoaște acum acea indignare, acea revoltă, pe care cu un moment înainte păruse a o dori... și acum simțea cuprinzînd-o o temere, aproape o frică..

Dar fața bătrînului se schimbă deodată. Flacăra ce-î licărise un moment în ochi se stinse iar, ochii se micșorară din nou, fața-î de ceară se încreți într'o rînjire răutăcioasă, și proastă, lăsînd să i se vadă dinții lați și galbeni.

— Așa, va să zică?... Am înțeles!... Toate lucrurile astea nu le-ai luat din banii mei... Atunci dar le-ai luat din banii unor... amanți!... Bine...

Făcu un pas îndărăt întinzînd mîna spre masa din mijlocul odăiei. Instinctiv ea întinse mîinile înaintea ochilor, ca pentru a se apăra.

— Bine... repetă el. Află dar, cucoană, că toate aceste lucruri le păstrez pentru mine...

Ea lăsă brațele în jos.

— Cum? Va să zică tot nu crezi?...

— Nici de cum, nici de cum, — te cred! Dar... vezi D-ta, e casa mea... m'am obișnuit cu dînsa...

Și aducîndu-și aminte acum că poate nu fusese destul de demn la începutul acestei scene, întinse mîna spre ușă și zise grav:

— Eși!

PRIN CEAȚA

De fum, abia se mai zăreau într'un colț trei sau patru întîrziată la o partidă nesfîrșită, și sgomotul vocilor, ce se ridica din cînd în cînd asupra unei controverse pentru ca să se rezolve iar numai de cît în vecinul pleșcăit al cărților pe masă, ajungea confuz la urechile băutorului solitar.

Sgomotul acesta, totuși, îl umplea de o vagă mulțămire. El însemna că ora la care cîrciuma se închidea nu sosise încă... Mai era vreme pentru o jumătate.

— Ei, băete! O jumătate...

Flacările lămpilor începeau să se clatine nehotărîte, prin ceața îndoită, a cîrciumii și a minții.

Și iată, dinspre ușă, o figură omenească se încheagă, se apropie... E o femeie...

Băutorul o recunoaște, și nu tresare, nu se miră... Par-c'ar fi de mult obicinuit cu această apariție.

Broboada îi învăluie capul, de nu lasă să i se vadă de cât ochii stinși, două pete negre. Un șal i se încrucișează peste piept, iar de la briu în jos, în rochia-i neagră, par'că plutește, așa vine.

Bețivul o vede oprindu-se în fața lui, de cea-l'altă parte a mesii. Fața i se contractează într'o încercare de zîmbet și face un gest ca și cînd ar pofti-o să șază. Apoi, răgușit, se îndreaptă spre chelner :

— Băete, mai adu un pahar !

Băiatul se uită ciudat la el și dă din umeri.

— N'ai pahar acolo?... Iar e turtă !...

— Adică... putem bea și dintr'un pahar...

Na, bea și tu...

Și împinge paharul spre scaunul din fața lui.

Chelnerul mai dă odată din umeri și pleacă p'aci încolo bombănind :

— S'a apucat să vorbească cu scaunele acu!...

— Vezi așa, urmă bețivul... Nu ți-am spus de-atâtea ori să fii cu minte?... Nu e mai bine așa?...

«Dacă bea, ce? Bea fiind-că nu pot alt-fel... Tu ce-ai cu mine? De ce nu m'ai lăsat în pace? Îți făceam vr'un rău? Te băteam?... Atunci ce?...

«Așa... Stați aici cu mine dacă ți-e urât singură și nu poți dormi.... Bea și tu.... Na... Bea...

«Nu vrei? Bine. Stați atunci și te uită cum bea eu... Da' nu mai țipa, nu mai plînge, nu-ți mai smulge părul, ca atunci.

«Adică ce-ai folosit cu asta?... Ai văzut?...

«Ai venit după mine, noaptea, pe ger, cu capul gol, cu o haină subțire pe tine... Acu te-ai îmbrăcat bine... Vezi așa...

«De ce nu bei nimic?... Aide, bea, că mai aduce...

«Cînd îmi aduc aminte, vezi, mă prinde jalea de tine... și de mine... Cum ai putut să faci un lucru ca acela?... Cum?...

«Îți înghețaseră lacrămile pe obraz... Ce proastă!... Adică de ce atîta jale și plîns?... Asta n'o înțeleg eu.... Ce-ți făceam eu, spune, ce-ți făceam? Îți făceam ceva?

«Și cum dîrdîiai pîn'am ajuns acasă... Te întrebam ș'atunci și nu-mi răspundeai: Ce ai tu cu mine dacă beau? Ce? Nu poți să dormi acolo în patul tău? Cine ce-ți zice? Cine nu te lasă?

«Și pe urmă, cînd ai căzut la pat... ziceai tot așa, că ești te-am omorît... Ești! auzi vorbă!... Da' cum? Te-am atins ești măcar odată în viața mea?... Da' nici cu vorba nu te-am ocărît!...

«Numa 'n ziua din urmă mi-ai făcut semn să-mi apropiu urechia și mi-ai șoptit: «Iartă-mă...» Ce să te iert? Ce mi-ai făcut? Ai murit? Și? Pace! O viață avem cu toții...

«Ești nu zic să mă ierți; ești nu ți-am greșit nimic. Dacă nu puteai să dormi, dacă ți-era urît singură, să fi venit cu mine; ești nu te-am oprit...

«Iacă, nu e bine așa? Stai colea în fața mea; beți și tu; ori dacă nu vrei, stai pînă isprăvesc și pe urmă ne ducem amîndoi acasă...

«Așa... Da' să țipi și să te vaeți și să umbli numa'n haină pîn ger?... Par'că erai nebună, zău, singură te-ai omorît... Femeie în toată firea... Ce femeie!...»

Lacrămi mari picuraū acum pe fața bețivului.

«Cum m'ai lăsat așa?... De ce?... de ce? Nu trăiam noi bine?... Femeie în toată firea... Ce femeie! Ce femeie!...

Și, șovăind, se ridică.

— Aidem acasă...

Făcu doi pași, cu mîna întinsă spre scaunul din față.

Scaunul, atins brusc, se răsturnă, cu un sgomot ce răsună lung sub bolta cîrciumei, acum goală.

— Plata, domnule, plata...

— Da, da... plata... da'unde e?... Era aci adineaori...

— Adie, măi repede, că închidem...

— Da, da... iacă plata, aci e.... Da pe unde s'a dus?

— Pe la dracu! Aide, pleacă...

Și cu pasul nehotărît, bețivul se îndreptă încet spre ușă, dînd din cap și îngînînd într'una :

— Ce femeie! Ce femeie!...

FEMEIE SIMPLA

Unde trebuie să mă mai duc?... A da! doamna Stoian,— biata femeie, era s'o uit.

Tocmai pe dînsa! Și dintre toate vechile cunoștințe pe cari veneam să le revăd, după atîta vreme, nu era poate nici una a cărei viață să se fi deosebit mai mult de eterna și prevăzuta uniformitate ce te face să nu poți lega cu concetățeanul pe care după ani îl revezi, de cît duioase și aromitoare convorbiri despre cum trece vremea.

Din depărtare aflasem, pe rînd, întîmplările. O cunoscusem, pe doamna Stoian, în toată strălucirea vieței bogate și deschise pe care o ducea alături de soțul ei, cel mai de frunte avocat din oraș. Și de cîte ori n'am ris — în vîrsta mai apropiată de

cea despre care se zice că e fără milă— și de la care adesea mulți nu se știu depărta nici odată, — de cîte ori nu m'am întrecut cu alții în glume răutăcioase asupra micilor stîngăcii ale acestui superb exemplar de fică a naturii, ce apărea între celelalte femei ca un rustic și plin de sevă arbore printre plantele de seră.

Ei da, — a compara cu un brad său cu un stejar o femeie, poate să pară cam ciudat; dar de sigur, tînărul Stoian, cînd pusese ochii pe fată, nu fusese fermecat numai de frumusețea exuberantă de viață și vigoare a acestei simple și naive fete din popor.

Părinții ei, țărani cu stare, firește, nici nu visaseră vre-o dată cîntea să aibă un astfel de ginere. Tînăr sărac, ce e drept, dar cu multă învățătură și cu mare viitor, domnul doctor Stoian era însă un om practic. Ca să-și întemeieze cariera, îi trebuia un mic capital. Fete cu oare-care zestre erau ele destule, dar tocmai el era care să nu știe că pretențiile consoartelor cresc și ele în raport, și mai adesea chiar peste raport, cu zestrea. Ce-i trebuia decî? o fată cu

zestre negreșit, — aceasta era prima condiție, — dar, de se putea, o fată simplă, fără pretenții, o fată care să fie fericită cu tot neamul ei și mulțămită, prea mulțămită, cu această singură răsplată, că a ridicat-o pînă la dînsul, — între oameni.

Și combinația reușise de minune. Pe lîngă avocatură, d. Stoian mai făcea și negoț cu vinuri. Și-î mergea bine și cu una și cu alta, și în scurtă vreme în casa lui era cel mai mare belșug.

Dar dacă noi începusem prin a glumi asupra stîngăciilor doamnei Stoian, — căci mai tîrziu am ajuns totuși să ne dăm seama despre ce suferea și ea sub apăsarea acestei căsniciu, — vina era de sigur și a d-lui doctor; ideia cu care el contractase această căsătorie se fixase par'că în mintea lui; nimic, nici puritatea unui suflet ce era însăși bunătatea, nici inteligența ei naturală și nici chiar adorarea ce avea pentru dînsul femeia lui, nu-î sugerase gîndul că această femeie merita și putea să devină ceva mai mult de cît o primă treaptă pe care el pusese piciorul ca să se înalțe. În casa lui, d-na Stoian era gospodăreasa pe

viață și fără leafă; de față cu alții, la fiecare moment, parcă cerea, cu un aer de superioritate planînd în alte sfere, indulgența amicilor pentru femeia simplă...

Așa i-am cunoscut. Și iată că după trecere de mulți ani, domnul doctor Stoian a închis ochii. Și mai iată că, în viață fiind, domnul doctor Stoian și-a înștrăinat cea mai mare parte a averii pe la rudele sale, nelăsînd văduvei mai mult de cît din ce să-i plătească datoriile...

Nu m'am mirat. L'am recunoscut imediat: Femeie simplă, ce era să facă ea cu atîta avere, pe cînd rudele lui, oameni obicinuiți a trăi peste puteri...

Și iată de ce nu puteam să uit pe d-na Stoian, pe femeia simplă, căzută în mizerie. De sigur, cupa amărăciunilor era acum plină. Simplă fusese ea, biata femeie, toată viața ei, dar de mizerie nu știuse încă nici odată.

Și iată-mă la dînsa.

O singură odăiță, aproape fără mobilă. Dar pe pereți, mai multe tablouri. Mă uit: sunt toate portrete de-ale d-lui doctor Stoian.

Doamna Stoian a îmbătrînit; frumosul ei

păr negru e nins acum peste tot; fața plină de crețuri abia mai reamintește trăsăturile sculptate și pline de vioiciune de odinioară și ochii oboșiți i se umplu de lacrimi la vederea unui vechi cunoscut care, în singurătatea ei de ani îndelungați, în izolarea crudă a sărăciei, îi reamintește... pe d. doctor Stoian!

Și nu are altă vorbă, și nu știe nimic de cât despre dînsul. Incerc o aluzie, — îmi taie vorba:

— Nu, nu. A fost un om bun; se gîdea mereu cum o să-și lase frații, nepoții, fără sprijinul lui...

Și apoi, jenată:

— Să mă ierți că nu mai e la mine ca odinioară. Știi ce vinuri aveam atunci? Cîte petreceri aș fost în casa noastră! A trebuit să le vînd, pentru datorii. Am oprit numai un butoiu, știi? — ăla de care Stoian spunea că lasă cu testament să nu se desfunde pînă n'o împlini vinul cincî-zeci de ani. N'a lăsat testament, dar vorba e sfîntă. L'am păstrat; am vîndut mai bine mobila. Peste zece ani se îplinește... Hei, n'oi mai trăi eu poate pînă atunci, dar vorba

am s'o las și eū cu limbă de moarte... Să fie pentru săraci, să fie pentru sufletul lui, cînd s'o împlini cum a vrut el...

Nu știu de ce, parcă nu puteam să privesc în ochii acestei femei pe cînd îmi vorbia ast-fel. Privirile rătăcite mi se opriră într'un colț, unde sta răzimată o cunună simplă de flori și de frunze.

— A! se întrerupse de odată femeia simplă, — te uiți la cunună *lui*? În fie-care lună îi duc cîte una; dacă nu eū, cine altul s'ar mai gîndi la dînsul?...

PRIMĂVARA

Ică și colo, pete de zăpadă albesc colțuri umbrite, semne rămase de o iarnă grea, cu greu biruită de razele sfioase încă ale primăverii nevîrstnice. Dar unde-s razele noi care să redeștepte la viață o inimă amorțită sub strîngerea crudă și rece a fatalității?...

O iubise, — nu se poate spune cît o iubise. Din dragoste se luaseră și în patru luni cît aș trăit împreună n'avuseseră vreme, fi-rește, nici unul nici altul să se mai gîndească la alt-ceva de cît la dragostea lor.

Și de odată, ca din senin, năprasnica lovitură — de odată apoi, desnădăjduirea cumplită care, mai ales în ziua înmormîntării, redusese pe omul acela, de obicei atît de mîndru și de puternic, la lașitatea, penibilă de văzut, a forței care se tînguie

și se tirăște, descordată, incapabilă d'a se reculege în fața unui desastru ireparabil...

Nimeni n'a cutezat să încerce măcar a-l mîngăia, nici cu o vorbă, nici cu o strîngere de mînă, atît îl vedeaū toți de pierdut, neînțelegător de nimic ce-l măi înconjura, — căci mintea par'că i se risipea sfărîmată, neputincioasă d'a cuprinde toată imensitatea nenorocirii ce-l lovise.

Și acum singur, fugind de toată lumea cunoscută, care de alt-fel avea și ea înțelegerea d'a-l lăsa în pace cu durerea lui, rătăcea toată ziua și pînă noaptea tîrziū pe străzi, alegînd instinctiv pe cele măi depărtate și măi pustii...

O, ce-ar fi dat să poată să nu se măi gîndească la nimic, la nimic... Dar cum asta nu se putea, nu-î rămînea de cît încercarea să se înșele, să se distreze singur, atrăgîndu-și atenția cu sila, cu artificiu omului căutînd cu orî-ce preț să distreze pe altul, asupra lucrurilor înconjurătoare, asupra bizareriilor arhitecturii de mahala sau asupra ciudățeniilor gustului de aranjament al etalajelor cîrciumelor din spre barieră.

Dar orî-cîtă silință-și da, din cînd în cînd,

fără veste și fără nici o legătură de cugutare, i se tot lumina în închipuire, iarăși și iarăși același tablou oribil : ea lovită, în mijlocul unei vieți lipsite de cea mai mică teamă sau grijă, de acea boală căzută ca un trăsnet și trăgînd de moarte, după abia trei zile de zăcere...

Intra repede în cea dintîiu cîrciumă, da să lege o vorbă, orî-care, cu cîrciumarul, și cu tot dinadinsul se chinuia să se pasioneze de interesele, de îngrijirile lui, de prețuri, de afaceri, de viltoarea vieții...

*
* * *

Zile, săptămîni întregi de tortură... Și acum, iată și primăvara s'a întors.

Un vînt cald adie din spre miază-zi, umplînd aerul de acel parfum vag de vegetație renăscîndă care sguduie și înviorează simțurile... Crengile copacilor s'aū umflat, s'aū rotunjit, ca niște artere în care un sînge proaspăt și fecund a svîcnit spre o nouă și puternică viață. Mugurii staū să crape și deja sub coaja lor arămie, se arată dungile de un verde palid din cari va ră-

sări mîine altă podoabă mai deasă și mai stufoasă de cît cea trecută.

Tînărul văduv a părăsit stradele pustii și depărtate din mahalalele acum noroioase. Sub soarele căldicel de sfîrșit de Martie plimbarea e mai plăcută pe caldarîmul larg și neted al bulevardelor.

Și lumea, oamenii, par'că nu-î mai sunt așa de nesuferiți. Din potrivă; viața, mișcarea asta îl mai înviorează și pe el; o silă l'a coprins de marginele de oraș pustii și monotone, de cîrciumele murdare și întunecoase, de cîrciumarii stupizi și bănuitori... Ce căuta el în lumea aceea?... Ce prostie!

Icoana moartei îi revenea și acum, — însă blîndă, duioasă, iubitoare... Da, ea îl iubise mult, și dacă moartea i-a despărțit, fără îndoială că ea, de-acolo de unde era, dacă l'ar vedea, dacă se mai vede de acolo, dacă ar putea să-î vorbească, nimic alt nu i-ar zice de cît: Trăește, trăește iubitul meu, traiul omenesc, traiul tinereții...

O nu, n'avea s'o uite nici o dată, nici o dată, inima lui avea să rămînă pentru tot-deauna locașul amintirei ei neșterse, ne-

știrbite, cadrul icoanei blinde și neuitate a primei femeii iubite. Un sacrilegiu, nu...

* * *

Aleea cea mare din Cișmigiu era acum pustie. El singur, cu gândurile lui, mai întârzia, rărind pașii și respirînd adînc în pieptu-i larg și puternic aerul, cald încă de razele soarelui apunînd.

Și de odată, îndărătul lui, niște pași mărunței, scîrțîind ușor în nisipul uscat, îl făcură să tresară. Intoarse capul și tresări încă odată.

Unde mai văzuse figura asta drăguță de fată răsfățată?

— Domnișoară, dacă-mi dai voie să te întreb...

Incepuse vorba fără să-și dea seama, fără să știe ce face, ca și cînd un altul, nu el, ar fi vorbit dintr'însul.

Și... nu se înșelase. O cunoștea,— o cunoscuse. Și fata rîdea. Își aducea aminte.

Cînd se cunoscuseră, era tot așa, într'o zi de primăvară.

M Î N T U I R E . . .

Lung, slab, palid, — sărăcăcios dar corect îmbrăcat, sta în mijlocul odăiei privind-se melancolic într'un ciob de oglindă ce mai rămăsese spînzurat într'un colț, singur decor al zidurilor goale, — pe cînd dînsa, sgriburită pe salteaua de paie, sub vestmintele cari îi serveau acum de plapumă, își reîncepuse tînguirile.

— Nimic! nimic! Nimic și tot nimic! Dar știi că azi nu mai este nici coaje de pîine și nici lățcae și nimic de vîndut și c'am isprăvit-o și cu cerșitul... Pînă și soră-mea Ileana îmi spunea ieri: «Că și voi, mult aveți de gînd să trăiți pe spinarea altora?...» Crezi că mă mai pot duce la ea sau la altul? Mai ales la altul! S'aud poate tot așa... Îmi crapă obrazul!..

El tăcea. La ce ar mai fi vorbit? Isprăvise de mult cu toate vorbele de mîngîiere, de încurajare, — și de alt-fel nici nu prea era elocvent de felul lui.

Mai ales însă tăcea pentru că ajunsese să simtă acum și el deopotrivă toată oroa-re-a situației în care se găsea.

Înlăturat din mica slujbă ce avusese și din care știuse să-și susțină cinci ani modestul «menaj» cu multă chibzuială și cu un talent cu totul superior de echilibristică financiară, se găsea, acum din primăvară, pe drumuri, urmărit de o lipsă de noroc desnădăjduitoare.

Expedientele cu cari reușise să se salveze, pe el și pe nevastă-sa, de la moartea de foame, vreme de opt luni, erau ceva la care el însuși trebuia să se gîndească cu uimire: cită iscusință nu e în stare să deștepte *lipsa* în mintea omului!

Acum însă erau cu adevărat sfîrșite toate. Și cum sta așa, înalt, slab, palid, în mijlocul odăiei, privindu-se melancolic în ciobul de oglindă, își zicea că: da, nevastă-sa avea dreptate:

— De-acu nu ne mai rămîne de cît să

ne lungim așa, cu minile încrucișate pe piept, și să așteptăm voia domnului...

Dar nu ! Se revolta toată ființa într'însa. Cum? Oamenii tineri, sănătoși, să nu găsească un mijloc de trai în mijlocul unei mișueli de viață ai cărei martori erau zilnic, pe stradă sau de la fereastră?...

— A ! trebuie să fii un mare nătîng sau un laș și mai mare, să te lași așa, turtit de nevoie, tu singur între toți. Singur, înțelegi ! mai prost de cît idiotul din curtea vecină, care cară și dînsul la apă, și tot trăește...

Și, în fața aparentei impasibilități a omului care tăcea fiind-că nu mai avea ce să spună, exasperarea ei creștea mereu, lua proporții enorme, disproporționate chiar cu gravitatea situației.

— Ah ! Dar știu ce-mi rămîne să fac ! Crapă tu dacă ești un nevoiaș, — ce sunt eu vinovată să crap cu tine ? Eă vrea să trăesc !...

Și se ridică de pe saltea, îmbrăcîndu-se grăbit, nervos, par'că acu, numai de cît, ar fi voit să plece acolo unde știa ea că e mîntuirea, viața...

El rămase un moment tot nemișcat, numai ceva mai palid și cu privirea puțin încruntată și implorătoare în acelaș timp, îndreptată spre dînsa.

Aceasta ținu însă numai un moment.

Apoi zîmbi trist și se îndreptă spre ușa.

— Așa? Bine! zise ea îndirjită.

Inchizînd ușa în urma lui, el scoase un oftat adînc. Ea nu-l mai auzea însă.

Nu *adora* negreșit, pe omul acesta. Era însă bărbatul ei, și îl iubea atît pe cît știuse și ea ce e iubirea: nu iubise, însemnează, pe nici unul mai mult de cît pe dînsul. Dar acum avea așa o simțire, par'că trebuia să-și răzbune; și tot în vremea asta lacrimi de ciudă îi năpădeau în ochi.

Gînduri vrăjmașe, haine, îi munceaŭ creierul înfierbîntat. A! nu, nu, — nici o îndoială, nimic!

Gîndurile noastre proprii aŭ și ele uneori brutalitatea lor. Cu brutalitatea aceasta, cele mai nesocotite înlătură saŭ turbură de atîtea ori judecata dreaptă și limpede, aruncînd în minte semințele căinței...

Tîrziu, seara, el se întoarce deschizînd sfios uşa. Aşa o deschidea în tot-d'auna cînd se întorcea cu mîna goală...

În odae era întuneric. Abia o dungă slabă de lumină roşie se zărea din spre sobă, unde ardea cîrbunii, desigur cei din urmă...

Aprinse la sobă o rămăşiţă de gazetă ce păstra în buzunar şi la flacăra-î filfii-toare îşi aruncă ochii asupra saltelei din colţ... Ea sta, întinsă pe spate, galbenă ca ceara, cu ochii mari deschişi, cu privirea ţintă în tavan... Cînd o văzu aşa, un fior ciudat şi neexplicabil, ca de o presimţire fără veste de nenorocire, îl îngheţă în loc.

Tremurînd, aprinse lampa şi nerăbdător se plecă spre dînsa.

— Ce ai?...

Şi voi să o atingă cu mîna pe frunte.

Dar, scoţînd un ţipăt ca de nebună, şi ferindu-se de atingerea lui, ea se ridică pe jumătate.

— Lasă-mă, lasă-mă, — îngîină, şi dinţii i se băteau în gură.

— Dar ce ai, pentru Dumnezeu, ce ai?

Şi, mai galben de cît dînsa, bărbatul îşi

duse mîna la frunte pe cînd privirea-i rătăcită cuprinse odaia goală.

Pe jos, într'un colț, strălucea o piesă mare de argint; mai departe, lipită de zid, alta...

Atunci, simți că privirea i se întunecă; pare că lampa se stingea, — apoi se aprindea iar și arunca raze vii și nemiloase într'un singur colț al odăiei...

Ea, căzuse iar pe spate și încremenise ca și întăiū, cu ochii speriați în sus...

Încet și clătinîndu-se pe picioare, el se ridică. O clipă rămase oțărit, ca un om care se luptă cu un leșin ce vrea să-l cuprindă.

Apoi se îndreptă spre fereastră, se încredință dacă e închisă bine. Pipăi clanța ușei și întoarse cheia în broască.

Se aproprie iar de saltea, rămase un moment uitîndu-se lung, cu fixitatea privirii unui om pe care mințile l'au părăsit, spre femeea nemișcată în atitudinea-'i resemnată.

Se întoarse încet, ridică și puse jos pe scînduri capacul de-asupra sobei de cărbuni.

Apoi veni iar, îngenuchie lîngă femeie și se lăsă cu fața în jos asupra saltelei.

De odată, amîndoi, isbucniră într'un plîns sfișietor, și instinctiv se coprîneră în brațe...

Încetul cu încetul, plînsul se topi într'un scîncit din ce în ce mai înterupt, din ce în ce mai slab...

Era mîntuirea.

A F I Ș U L

Trebuia în sfârșit să-și spue.

Băiatul era acum mare; împlinise opt-spre-zece ani, terminase liceul și avea să meargă la București să-și ia bacalaureatul.

De mic copil el era învățat să creadă pe mumă-sa moartă, și tatăl său îl ținuse întotdeauna pe lîngă dînsul, ferindu-l cu o teamă mereu deșteaptă, de ori-ce aluzie ar fi putut să-și ajungă la ureche.... Precauție de alt-fel aproape de prisos, de oare-ce în orășelul unde se mutaseră de șai-spre-zece ani, nimeni nu avea de unde să cunoască întîmplarea.

Acum însă băiatul avea să-și ia zborul în lume, și în lumea asta putea să întilnească pe ori-cine, — cine știe? — poate chiar pe dînsa.

Da, trebuia să-î spue...

A fost un sfert de ceas penibil.

Băiatul uimit la început, apoi zguduit în toată ființa lui de enormitatea acestei descoperiri, înțelese totuși repede și limpede toată întâmplarea, din vorbele atît de încurcate și de jenate ale tatălui său...

Mumă-sa nu era moartă, *poate*. El n'avea nici un an cînd dînsa a fugit. Da, a fugit din casa bărbatului ei, cu un actor dintr'o trupă ambulantă, care dăduse cîte-va reprezentații în orașelul unde stătea atunci...

Bărbatul părăsit nu zisese nimic. Nici nu căutase s'o urmărească, s'o găsească, nici nu cercetase măcar să cunoască numele actorului cu care ea fugise.

Din primul moment chiar el își jurase că pentru dînsul femeea aceea n'avea să mai existe. Și dacă n'ar fi rămas copilașul, despărțirea aceasta i-ar fi și fost cu totul indiferentă. Din cele d'întîiî zile ale căsnicieii, cunoscuse pe nevastă-sa atît de frivolă, fără inimă și chiar fără prea multă minte, încît se stinsese repede pasiunea ce prinsese pentru ea ca fată pe atunci adică,

pe cînd nu-î cunoscuse de cît fața și toaletele.

Și cum era hotărît să nu se mai însoare nici-odată, nu-și dăduse osteneala nici să dobîndească o sentință de divorț împotriva ei.

Nu știa nici acum, după șapte-spre-zece ani, nici pe unde era, nici ce nume purta măcar, dacă mai trăia, și nici nu vroia să știe.

— Ți-am spus toate astea, — isprăvi bătrînul, — numai de teama ca nu cum-va pe acolo pe unde vei umbla de acum înainte să le afli din gura altora. Incolo însă cred și aștept ca, și de aci înainte, să consideri... pe această femeie ca moartă.

Băiatul, foarte palid, nu răspunse nimic, și despărțirea dintre tată și fiu fu, pentru prima oară, rece.

*
* * *

Ziua în care tînărul sosi în București era tristă și înnorată ca și gîndurile ce-l muncău.

Cum crezuse el că avea să se bucure cînd avea să vadă în sfîrșit a avea capitala,

pe care în vis o văzuse deja de atâtea ori ca într'o panoramă imensă și feerică. Și acum ce urît și murdar i se părea, și cum se simțea de apăsător și strîmtorător în harabura asta de strade strîmte și întortochiate.

Da, toate se schimbaseră; lumea întreagă, lumea care numai ni se pare că e înafară, dar în tot-deauna e numai în noi înși-ne, cum se schimbăse dintr'o zi într'alta.

Ieri încă el adora pe tatăl său, bun și blînd, — îl venera ca pe un sfînt. Și, astăzi? Îi apărea ca un om aspru, crud, răz-bunător și egoist...

Și mama lui... De cîte ori, în gîndurile lui ascunse, nu căutase să și-o închipuie, veghiînd cu dragoste la căpătîiul leagă nului său... și cum îl coprîndea apoi o milă și o duioșie nespuse și cum i se strîngea inima de emoțiune și i se umpleau ochii de lacrimi cînd căuta să și-o înfățișeze bolnavă, pe patul de moarte. Sufletul lui atunci se cuprîndea de o durere sfășietoare, pe care ea trebuia s'o fi simțit în momentul cînd își vedea înaintea ochilor sfîrșitul care avea s'o despartă pentru tot-deauna de copilășul ei, de singurul ei odor...

Aș! de unde! Ea, cu zimbetul pe buze, cu inima ușoară îl părăsise, îl lăsase plângînd în leagănul lui, și-și luase lumea în cap după aventuri.

El însuși, copilul bun și simțitor de pînă mai ieri, setos de bine și de frumos, încrezător în lume și în viață, se simțea acum rău și hain. Trecea indiferent pe lingă cerșetorii cari îi întindeau mîna și simțea o ură și un dispreț nemărginit pentru omenirea întreagă.

La un colț de stradă un om îi întinse un afiș. Mașinalicește îl luă, și-și aruncă ochii pe el. O trupă din provincie își anunța sosirea în București și o serie de reprezentații la Dacia.

Era să arunce afișul, cînd deodată se cutremură din creștet pînă în tălpi. Un afiș de teatru, o trupă din provincie... Cine știe!...

Iși aruncă încă odată ochii asupra listei personalului... Intre atîtea D-ne Ionescu, Georgescu, Constantinescu, poate era și dînsa, — mama lui... Să vedem: putea să aibă azi trei-zeci și șase, trei-zeci și șapte de ani... De ce nu?!

Și tînărul izbucni într'un hohot, al cărui

răsunet sinistru îl speria, ca un glas ce-ar fi răsunat așa de-odată, în aer, la urechea lui... Se uită îngrijat împrejur; din întimplare strada era deșartă... De l'ar fi auzit cine-va, l'ar fi luat drept nebun...

Dar nu! era de rîs! era un caraghiozlic ne mai pomenit! Inchipuește-ți că s'ar fi dus la teatrul ăla și că una din actrițele alea era mă-sa! Una... Dar care?

Și se porni iar pe un rîs fals și chicotit, fără a-i mai păsa acum de cei de prin prejur.

*
* *
*

Peste două zile bătrînul se pomeni iar acasă cu fiu-său.

— Nu pot, tată, nu pot să mai învăț... Mi-e capul greu, par'că am plumb înăuntru, și mă săgeată deasupra ochilor...

Zile întregi stă pierdut, cu ochii rătăciți, cu capul în pămînt.

Din cînd în cînd numai, se ascunde în cîte un colț, scoate din buzunar un afiș zdrențuit, se uită la el și rîde... rîde...

MOȘTENIREA LUI PANAIT

I

— «Dar tu nu mă iubești,
Dar tu nu mă iubești,
Nu, nu, eu știu bine că tu nu mă iubești!..

Si contractîndu-și fața, oribil de spoită într'un zîmbet pe care se silea să-l facă grațios, cîntăreața aruncă în dreapta și în stînga o ploaie de bezele și dispăru îndărătul perdelelor roase din fundul scenei.

— Cred și eu că nu te-o fi iubind, murmură un tînar de la o masă din fundul grădinei. Și adresîndu-se altuia de alături: Ai, ce zică, Iorgule? Ce stai așa gînditor?

Iorgu nu răspunse.

De cum intrase pe scenă cîntăreața, el rămăsese cu ochii fixați asupra acelei ruine

de femeii, ca asupra unui obiect ce-ți reamintește ceva depărtat și confuz, o întâmplare ce te-a impresionat penibil odinioară dar la care, de mult ce nu te-ai mai gândit, amintirea străbate cu greu.

Și de odată, ca la o scînteie ce i-ar fi scăpărat fără veste în creier, i se luminează în minte o scenă ce-i sguđuise copilăria: unchiul său Panait stînd turcește pe o sofa, încunjurat de rude și doctori, rîzînd prostete și vorbind într'aiurea, — iar în odaia de alături mama lui, sora lui Panait, țipînd disperată și blestemînd pe o tînără fată, care, cu o legătură subsoară, se strecura sfioasă spre scara din dos.

Fata era Anica, o copilă găsită pe stradă și crescută în casa lui Panait care, văduv și fără copii cum era, zicea că are de gînd s'o ia de suflet. Firește că sora lui Panait, mama lui Iorgu, nu putea s'o suferă din această pricină.

De cînd își aducea aminte Iorgu de dînsa, Anica era deja mare și mai ales foarte dezvoltată pentru vîrsta ei, pe cînd el abia avea vr'o nouă ani. Erau însă prietenii buni. Anica îl lua adesea la plimbare cu dînsa,

și el, mîndru de această prietenie, n'ar fi scos pentru toată lumea nici o vorbă acasă nici despre tinerii cu cari Anica se întîlnia pe la Cișmegiū, nici despre scrisorile pe cari 'i le aducea într'ascuns jupîneasa Paraschiva. Numai cînd Anica pleca la plimbare fără el, numai cu jupîneasa, Iorgu era măhnit. Dar nu zicea nimic, căci știa că Anica iar avea să-i aducă bomboane și prăjituri.

Cum se isprăviseră toate astea cu acea catastrofă de care-și readucea aminte acum, nu putuse să-și esplice lămurit nici odată. Mamă-sa, tată-său vorbiau șoptind cînd era el de față, și puținele cuvinte ce putea prinde cu urechia n'aveau nici un înțeles pentru dînsul.

Mai tîrziu însă, își reamintea mai cu înțeles unele din aceste vorbe: că ar fi vrut s'o ia bătrînul, că ar fi fost la mijloc niște băuturi vrăjite, dar că de altfel de mai multă vreme, Panait nu mai era în toate mințile lui... îl fermecase ticăloasa.

Într'aceea însă Panait murise în casa de nebuni. Trecuseră vr'o 15—16 ani, și Iorgu nu căutase nici odată să pătrunză misterul

acestei tragedii familiare, cînd iată că întîmplarea îi aducea înainte pe Anica! Era ea, cîntăreaţă spoită şi răguşită, nenorocita pe care de sigur numai de milă antreprenorul grădinei o mai lăsa să cînte.

Cu ori-ce preţ, trebuia să-î vorbească.

II

Nimic nu e mai uşor, cînd eşti tînăr şi mai ales cînd ai parale, de cît să faci cunoştinţa unei cîntăreţe.

Intr'o cameră din catul de sus al pasagiului, Anica îşi desfăcea pălăria la oglindă, pe cînd Iorgu, abia stăpîninindu-şi emoţiunea, se plimba cu paşi nervoşi prin odaie.

În momentul cînd Anica se întorcea, tînărul se hotărî. O prinse de odată de mîna şi cu glasul înecat:

— Uită-te bine la mine, îi zise. Nu mă mai cunoşti?

Femeia rămase un moment uimită. Apoi de odată, bătîndu-se cu mîna peste frunte, strigă:

— Iorgu!

— Mă cunoşti dar, urmă tînărul mai li-

niștit. Acum vei înțelege și pentru ce am ținut cu atîta stăruință să-mi dai această întîlnire... Vreaū să aflu de la tine tot, tot, înțelegi, — ce s'a întîmplat atunci...

Vorbind, Iorgu se uita în pămînt. Nu mai puțin jenată, femeia îngină, zîmbind în silă :

— Ei, da'cum te-a schimbat!...

Și fără nici o tranziție, adăogă repede :

— Mai trăiește mama d-tale?

— Nu, a murit. De ce mă întrebî?

— Vezi că eū n'am mai fost prin București de atunci... Am fost la Galați, la Craiova... Și de mult a murit?

— De cinci ani.

— Și jupîneasa Paraschiva?

— Nu mai știū nimic de dînsa.

— O fi murit și ea... Dumnezeu să le ierte, — că eū le-am iertat.

— Ce vrei să zici?

— M'ai întrebat... de ce s'a întîmplat atunci. Erai un copil, n'aveai de unde să știū... Ei ce? S'a întîmplat așa pă cum a vrut mama d-tale... Ați moștenit pe Panait...

— Nu te înțeleg... Vorbește-mai lămurit.

— Ce, adică credeai că voiam să-l moș-

tenesc eă? Ce știam eă de astea p'atunci! Da'mama d-tale nu voia să mă ia Panait de suflet și de-aia a pus toate la cale cu jupîneasa... Eă ce? A 'ntors șuruburile așa de m'a aruncat în brațele lui, i-am fost amantă, și lui și altora; alții mai tineri, dar el bătrîn, de, s'a smintit de tot... Și n'a mai fost primejdie să mă mai ia de suflet pă urmă...

Iörgu simția casa învîrtindu-se cu dînsul. Mama lui, făcuse asta!

Vorbele de o naivitate atît de crudă și fără pudoare ale acestei femeă de stradă i se înfigeau ca niște cuie în inimă, și din inimă îl săgetau în creier, cît se credea aproape de nebunie. O femeie pierdută sta în fața lui, ca un judecător!

O, nu, ea nu se gîndea la asta.

Viața pe care o dusese, o abrutizase cu totul. Și văzîndu-l atît de abătut, căută să-i pună mîna pe umăr:

— Eă lasă, să nu mă vorbim de astea... Dă-mi, dacă vrei, un pol...

— Un pol? nu, moștenirea lui Panait am să ți-o daă... Să știi, e a ta!

Și ca un om care se grăbește să scape

dintr'o atmosferă unde se simte înneându-se, Iorgu se repezi pe ușă afară.

III

— Să te crucești, nu alt-ceva, ai auzit? Iorgu amorezat de baceaua aia! Da'ce amorezat? Nebun, nu alt-ceva! Auzi ce s'a apucat: să-și dăruiască toată averea, casele, moșia, tot, bacceli! Noroc că aū intervenit rudele, l'aū pus sub epitropie și l'aū trimis la plimbare peste graniță, să se mai răcorească la cap! Ceva ne mai pomenit, monșer!

— Adevărat! Ce dracu o fi găsit la ea? Ia ascult-o! Să fugi mîncînd pămîntul:

— «Dar tu nu mă iubești,
Dar tu nu mă iubești,
Nu, nu, eū știū bine că tu nu mă iubești!

GAZ, GAZ...

De ce poate fi capabilă une ori fiara care este în om, era subiectul con-vorbirei noastre de mai multe cea-suri, cînd cel mai în vîrstă dintre noi luă cuvîntul:

Treceam într'una din zile pe una din stradele cele mai escentrice ale oraşului. În totdeauna mî-a plăcut mie așa, cînd n'a-veam de lucru, să rătăcesc prin mahalale, fără nici o țintă. Nicăiri, cred eū, nu poți să te dai mai bine gîndurilor și unei liniști sufletești nețarmurite, decît pierzîndu-ți pașii așa la voia întîmplării prin dedalul stradelor depărtate și întortochiate ale Bucureștilor.

Un miros de carne friptă pe grătar mă opri de la o vreme în loc. Vocea impe-rioașă a stomacului îmi risipi fără veste toate cele-l'alte gînduri. În fața mea era

un fel de baracă, un chioșc enorm, la intrarea căruia un băiat, cu șorț verde înaintea, bătea mereu din clește pe grătarul aprins.

Înăuntrul chioșcului, pe la mese, cîți-va muncitori își beau în tăcere litrișoara, cu ochii întorși spre unul din colțurile de la intrarea chioșcului, unde un birjar spătos și mustăcios, în caftanu-i lung de catifea roasă, chefua sgomotos cu o femeie.

Femeia, căci se părea a fi o femeie măritată, cu o basma galbenă pe cap, clipea din ochi, deja cam chefuită și repeta mereu, drept răspuns la lăudăroșiile gălăgioase ale birjarului:

— Hai noroc!

Și ciocnea paharul cu birjarul, care la fie-care moment bătea cu un pumn în masă și cu altul în piept, asigurînd pe toată lumea dimprejur că birjar ca el nu mai e în București. Și atunci schimba gestul și cu o mîna par'că ținea hățurile, iar cu alta pocnea din biciu. Și iar:

— Băete, mai fă-te 'ncoa' c'o jumătate!
De la o vreme, birjarul o luă pe altă

coardă și începu să se laude că *băutor* ca el nu mai e în București.

— Dacă m'eți vedea pe mine beat, na!

Și prindea jumătatea de pe masă și-i dădea drumul dintr'o dată pe gît.

Iar femeia repeta în hohot și cu glasul din ce în ce mai țipător:

— Hai noroc!

Mă gîndeam să plec, plictisit,

Începea să însereze.

Imi făceam socoteala în gînd... o fleică... o litră de vin... pe cînd de la capătul strădei începu să rășune glasul tărăgănit și melancolic al unui găzar:

— Gaz!... gaz!...

Pusesem banii pe masă și voiam să-mi iau pălăria, cînd găzarul ajunsese în dreptul intrărei chioșcului.

Era un om de vre-o patru-zeci de ani, — dar poate că numai viața ticăloasă pe care, probabil, o ducea, îi da această înfățișare.

Nu știu pentru ce, cînd l'am văzut, o milă adîncă mă coprinse de dînsul. În fața lui brăzdată, în privirea-i vagă și tristă, în atitudinea-i gîrbovită și în mersu-i șchiopă-

tînd par'că vedeam icoana lămurită a unei vieți fără rost și fără bucurii, fără nădejde.

Dar cum aruncă, mergînd, o privire distrată, atrasă de sgomotul chefului din colțul chioșcului, îl văzui de-odată holbînd niște ochi enormi și oprindu-se...

Un moment rămase așa, nehotărît; apoi de-odată, lăsînd, cu un gest desnădăjduit, tinichelele cu gaz lîngă grătarul aprins, rămase aiurit în fața mesei la care chefua birjarul cu femeia.

— De-astea mî-ai fost, Lino?

Atîta putu să zică, răgușit și cu pumnii încleștați.

Dar pe cînd femeia, încruntată, căuta să evite privirea găzarului, birjarul, răsucindu-și mustața, trînti una cu pumnul în masă:

— Ce vrei mă, ha? Vii să-mi strici cheful mie! Mie, mă? Știi tu cine sunt eă, mă? Te fac ciulama, mă!

Și trînti cu sticla de masă de se făcu tîndări.

În momentul următor, fără să-mi pot da socoteala cum și ce fel, numai ce-î văzui încăerați.

Femeia se ridicase în picioare.

Deja cîrciumarul alerga să-î despartă, cînd birjarul, neasemănat mai puternic, își trînti rivalul drept peste tinichelele cu gaz. Tinichelele se răsturnară și gazul umplu hainele găzarului...

Toate privirile se îndreptău acum asupra birjarului care, ținut de la spate de cîrciumar, se smîcea, înjurînd.

Nu pot să-mi dau bine socoteala dacă ceea ce a urmat acum s'a întîmplat în adevăr așa, sau dacă am fost prada unei păreri, unei halucinații. Mi s'a părut însă ca și cînd aș fi văzut strălucind, de odată, în mîna femeii, o flacăra mică, ceva ca un chibrit aprins...

În momentul următor, un țipăt teribil ne incremeni pe toți și o flacăra enormă izbucni din locul unde căzuse găzarul.

Apoi de odată, această flacăra se ridică de jos și, prefăcută într'un stîlp de foc, începu să alerge nebunește pe stradă în jos... Un vaet prelung și oribil ne mai îngheța încă sîngele în vine, cînd stîlpul de foc dispăru la un colț de stradă...

Lumea, îngrozită de această apariție sinistă, începuse să se adune...

— Ce e? ce e?

— Un cărbune aprins..., răspundea cârciumarul gîfăind, — da, a căzut de pe grătar... s'a aprins... bietul om!...

În învălmășală, birjarul și femeia dispăruseră. Încă odată: nu știu dacă am văzut în adevăr și acest lucru, sau a fost tot numai un rezultat al fantaziei mele aprinse; dar pare că văd ca prin vis pe birjar aplecîndu-se jos, ridicînd un obiect mic negru, ceva ca un chibrit carbonizat și schimbînd o privire de înțelegere cu femeia, tocmai pe cînd cârciumarul explica pentru a zecea oară:

— Un cărbune aprins... a căzut, da, de pe grătar, și cum era plin de gaz...

Apoi de-odată i-am pierdut din vedere.

* * *

Am momente cînd aș jura că am văzut cu ochii mei cele două gesturi cari însă, asta e sigur, n'aū mai avut alți martori...

Și totuși — se poate oare să fie adevărat?... Nenorocitul găzar, al cărui corp carbonizat a fost găsit a doua zi într'un șanț

la marginea Bucureștilor, era bărbatul cu cununie al femeii, — un motiv mai mult care mă face să cred une-orî că totuși era adevărat...

DE CE ?

Da, vorbiți-mi de rațiunea supremă care întocmește toate și le îndrumează pe căi bine chibzuite, — de ce nu de vechia prevedință divină? E mai simplu, și în fond același lucru.

A! dar se vede că voi nu vă mai uitați în jurul vostru, nu știți, nu vedeți ce se întâmplă la doi pași de voi.... Rațiune supremă! prevedință divină! ce tarsă!.... Existența omenească e stăpînită, dragii mei, de fatalitatea cea mai stupidă, — rațiunea, faimoasa noastră rațiune ar fi cel puțin nevoită s'o califice așa, îndată ce ar cerceta-o cit de puțin... Și ca să nu-mi ziceți că vorbesc așa în vînt, iată, să vă povestesc o întâmplare, care sunt sigur că vă va reaminti fie-cărui, zece, o sută de întâmplări la fel; să-mi spuneți pe urmă

unde e rațiunea supermă și cum stăm cu prevedința divină?...

Aveam un prieten, tînăr, sănătos, vesel, — o natură fericită, cum se zice. Inzestrat cu destul spirit ca să știe alege partea plăcută din viața asta, și nu cu prea mult ca să poată descoperi falșitatea sa și deșertăciunea care se ascunde în totdeauna sub dînsa, părea destinat să realizeze tipul cel mai perfect al omului optimist.

Inteligent și muncitor, știuse să-și creeze situație din cele mai frumoase și ce e mai mult, ajunsese «omul indispensabil» în serviciul, căruia își dăduse munca și talentul.

Cu situația lui și cu exterioru-i mai mult de cît simpatic, ar fi putut să fie și el, ca atîția alții, un vînător de zestre. Dar nu. Băiatul meu era și un om de inimă.

De mult, el iubea o fată săracă, o rudă de departe. Și o iubea cu atît mai mult, cu cît ea era mai timidă și mai onestă. Căci era frumoasă, și așa de cuminte!

Cîte planuri nu-și făcuse dînsul! Pe cînd era încă student, după cîte un ceas sa și două petrecute în casa lor, cînd se întorcea în odăița lui, se plimba până tîrziu noaptea

dintr'un colț într'altul, făurindu-și viitorul din aurul celor mai frumoase și mai curate speranțe. A! simțea într'însul atîta, atîta putere! Și cum i se umplea inima și pieptul de o voluptoasă senzație cînd se gîndea cum avea să ridice el, prin vrednicia lui singură, pe acea iubită copilă, pînă la o înălțime pe care ea poate atunci nici n'o visa.

Nu-i spunea ei, firește, nimic. În taină, dar cu statornic avînt își urma calea sigură înainte. Ce bucurie, ce triumf, în ziua cînd în sfîrșit era să-i prindă mîna dreaptă și căutînd cu ochii pătimași privirea ei atît de cuminte și timidă și silindu-o, cu puterea nebiruită a dragostei adevărate, să se înduioșeze pierzîndu-se în privirea lui inflăcărată, — era să-i zică :

— Mario, vrei să fii a mea?

Ei bine, spuneți, care din voi vrea să fie prevedință divină? Care din voi vrea să fie rațiune supremă?

Acești doi copii erau frumoși, buni, inteligenți, sănătoși, — în mijlocul atîtor stirpitudini de trup și de suflet. Prin copiii lor, s'ar fi perpetuat o rasă viguroasă, inteligentă, superioară, — în mijlocul atîtor lăs-

tare rachitice și scrofuloase, nenorocirea lor, a părinților și a urmașilor lor.

Vedeți: sunt *științific*, nu sunt sentimental. *Rațiunea* vorbește acum din mine, nu sentimentul său fantazia. Rațiunea care-mă spune, mie ca și vouă, ca dacă o minte supremă întocmește lucrurile și le îndrumază pe căi bine chibzuite, știți cu toții, — ce să vă mai spun eu, — cum ar fi trebuit să fie urmarea firească a întâmplării pe care am început să v' o istorisesc.

Ei, — știți ce s' a întâmplat?

În ziua în care prietenul meu, vesel și nespus de fericit, — fericit de sănătatea și vigoarea pe care o simția într'însul, de primăvara care se întorcea, și mai ales de vestea, dulce și uimitoare pe care o ducea adoratei lui, — trecea grăbit pe stradă, deodată, simți o lovitură grozavă în cap și în momentul următor rămase întins jos pe pietre — mort.

Un bloc mare de gheață căzuse de pe acoperișul unei case cu trei etaje, și-l nimerise tocmai pe dînsul.

De ce tocmai pe dînsul? Să-mi esplice acela dintre voi, care vrea să fie rațiune supremă, prevedință divină...

RASCUMPARARE.

Nimic de cît destinul orb și neinteligent, zică... A, da! Fiind-că ceea-ce noi numim inteligență și ceea-ce nouă ni se pare vedere limpede și dreaptă, e tot ce ne putem închipui mai înalt, mai superior, ca judecare a lumii, a lucrurilor și a întâmplărilor dintr'însa. Dar dacă raționamentul nostru nu poate trece peste unele margini hotărîte, de unde și cum am putea să cunoaștem, și deci să *prețuim* noi orbirea sa și limpezimea, inteligența sa și neinteligenta înlanțuirilor de întâmplări peste cari nu suntem și nu putem fi stăpîni?

O măsură avem noi; dar se potrivește ea tuturor celor văzute și nevăzute, cunoscute sa și necunoscute? Și drept este că întâmplările acestea *oare* ne apar de multe ori atît de surprinzătoare de înlanțuire mis-

terioasă, în cât ne dau de gîndit chiar și celor mai sceptici dintre noi. De sigur, toate superstițiile trecute și presente și-au luat naștere din ast-fel de observații. Dar întrebarea e, alt-ceva de cât *superstiții* vom fi oare vr'o dată în stare să scoatem din ele?

Ascultă întâmplarea asta :

Este tragedia vieței unei femei virtuoaase și nenorocite prin chiar virtutea ei împinsă până la ultimele limite ale simplismului, — aș zice chiar *naivității*, dacă cuvîntul nu mi s'ar părea prea crud.

Văduvă, rămăsese cu două fete, cea mai mare măritată, și trăiau cu toții în aceeași casă. Virtuțile casnice erau atît de tradiționale în familia bătrînei, în cât pentru dînsa nu putea să fie o crimă mai mare de cât o lipsire de la datoriile acestea de cinste și puritate, a ceea ce astăzi se chiamă mai mult în derîdere «sanctuarul conjugal».

Și cu toate acestea, sentimentele austere și puritane ale bieteî femeî, aũ trebuit să sufere o grea lovitură: fata cea mai mare, de și măritată foarte bine, și încă *din dragoste*, era departe de a arăta aceeași intransigență asupra datoriilor ei de soție.

Multe se șopteau pe socoteala ei, și unele din aceste șoapte ajungeau și la urechile bătrinei, otrăvindu-i rămășița zilelor până atunci atit de limpezi și de curate.

Mîngîierea ei era însă fata cea mai mică, Irina. Dacă cea mai mare eșise o rea, vina o dădea numai pe greșala ce făcuse de a-i da o educație de pension. Irina însă crescuse în casă, alături de dînsa, mereu sub ochii ei. Irina era o fată model, nu numai incapabilă, ci chiar și neștiutoare de orîce rău. Și de cîte ori era măhnită de cele ce se vorbeau pe socoteala Mariei, fata cea mai mare, bătrîna avea obiceiul să zică, orî-cui se întîmpla de față, așa din senin și fără vr'o legătură aparentă:

— Irina, ea e *fata mea*.

De la o vreme însă, bătrîna era foarte îngrijată. Irina încetase de-odată de a mai fi fata veselă și sglobie de până atunci; o paliditate bolnăvicioasă luase, încetul cu încetul, locul culorilor vii și sănătoase ale obrazilor; ochii nu mai aveau aceiași vioiciune copilărească, — o privire vagă, pierdută une-ori și în totdeauna melancolică și oare-cum îngrijorată îi dăduse, în răstimp

de abia cite-va luni, o aparență de maturitate nefirească.

Ce se întîmplase? Tu, eū, saū altul ca noi n'am sta, firește, nici un moment la îndoială să dăm răspunsul cel mai probabil la această întrebare. Irina avea un amant.

De gîndul bătrînei însă nici pe departe nu se atîngea o ast-fel de presupunere. Ea era măhnită și îngrijată pentru că Irina era *bolnavă* și tremura de frică să nu fie ceva grav, să nu fie amenințată a pierde singura, suprema bucurie și nădejde a bătrînețelor ei.

Cu puținele ei cunoștințe de medicină casnică, căuta să o curarisească acu de o boală, acu de alta: ba de lingoare, de gălbenare, de piept... Vara două luni la băi... Dar totul în zadar.

Realitatea o bănuia atît de puțin, în cit nici atîta nu observa cum, în măsura în care obrajii Irinei se ofileaū și ochii îi luaū o strălucire ciudată, formele i se rotunjaū tot mai mult. Acu, se temea de o boală de apă... Nu rîde — e sălbatec.

Un doctor a fost consultat în cele din urmă. O simplă examinare 'i-a fost de ajuns ca să diagnosticeze *boala*.

Dar în fața privirilor desnădăjduite ale fetei, n'a zis nimic, a scris o rețetă și a plecat asigurînd pe bătrîna ce tremura de emoțiune că... nu e nici o primejdie.

Ceasul fatal însă trebuia să sosească.

Într'o noapte, Irina fu apucată de durerile facerii.

Singură în odaia ei, mușcînd cu disperare perna ca să nu țipe, trecu printr'un ceas grozav...

Copilul era viu.

Ce era însă de făcut *acum*?

Un singur lucru, negreșit: copilul trebuia să dispară.

Duioșia de mamă înghețase în inima acesteia fete, de groaza rușinei și a căinței. O! să fi știut mama ei! Mai bine o mie de morți de cît să se găsească un singur moment, vinovată, necinstită, față cu dînsa...

Gîrla era aproape și adîncă, și bolovanî destui pe mal...

Cu o energie de alt-fel explicabilă în ast-fel de momente, Irina se ridică din pat. Copilul după cîte-va plîsete slabe, acum tăcuse. Irina îl înfășură în cearșaful pătat și, luînd o manta pe umeri, se îndreptă spre ușă.

Ascultă un moment. Tăcere.

Cu precauțiunea unui hoț amenințat a fi surprins în tot momentul, deschise încet și eși în sală.

Ciți-va pași până la scară, și de acolo...

Dar, în acel moment, din cearșaful în care era învăluit, copilul țipă odată cu atîta putere, în cît Irina rămase în loc împietrită de spaimă.

În momentul următor ușa de la odaia bătrînei se deschise.

Cu o lumînare în mîină, ea apăru în prag, oribilă.

Ochii mari, înspăimîntători, se fixară un moment asupra Irinei care, tremurînd din tot trupul, nu era în stare nici să ridice privirea, nici să facă un pas...

Un moment. Apoi deschizînd gura ca un om care simte că se îneacă, bătrîna se prăbuși deodată la pămînt, fără o vorbă.

Din toate părțile atunci ușile se deschiseră; Maria, bărbatul ei, servitori, alergară.

Bătrîna era moartă.

Este o *întîmplare*, o pură întîmplare aci? Bătrîna aceasta n'a răscumpărat oare cu viața ei pierdută și netrebnică de-acum,

viața copilului ce d'abia deschisese ochii în lume?

Căci, de sigur, această viață nouă avea să fie stinsă peste o oră, peste cinci minute, și — tragedia nu s'ar fi sfârșit aci.

S'a sfârșit însă în acest chip neprevăzut, *minunat* ori-ce ai zice. S'a sfârșit, căci prin cutremurătoarea-î moarte bătrîna n'a răscumpărat numai o viață, a răscumpărat și cinstea ficei sale: — sguduit în suflet și pocăit, seducătorul Irinei e azi bărbatul ei, — și nici Maria nu mai e femeia ușuratică de mai nainte.

Așa, o întîmplare *oarbă și neinteligentă*, o catastrofă, face adesea în viața omească mai mult de cit toate chibzuințele cele mai cu meșteșug combinate ale omului, această sărmană jucărie în mîna... *întîmplării* să fie?

LA RASPÎNTIE

La cancelarie, Dumitrescu rămase mirat găsind pe biroul său o scrisoare. Nu purta corespondență cu nimeni. Cine putea să'i scrie?

Slova de pe plic nu-i spunea nimic. Cuvîntul *personală* scris într'un colț și subliniat de trei ori îi ațîța și mai mult curiozitatea.

Desfăcu scrisoarea. *Domnul meu și Un binevoitor* erau cuvintele cu cari începea și se sfîrșea, și asupra lor se opri mai întîi, în chip firesc, privirea tînarului funcționar.

Era în aceste vorbe ceva misterios, turburător, — intervenirea brutală a necunoscutului, a neprevăzutului într'o viață molcomă și tihnită. Emoțiunea ce-l cuprinse fu atît de mare, încît par'că tot sîngele îi

năvăli deodată la inimă. Dar, simțindu-se observat de colegii săi, se stăpîni, luă un aer indiferent și citi:

«Domnul meu,

«N'am nici un interes, dar mî-e milă de d-ta să te văd înșelat cu atîta infamie și fără să bănuiești nimic, sărmană victimă! D-ta ca un om bun și cinstit ce ești, care nici nu te gîndești la răutatea și trădarea oamenilor, pleci în fie-care zi la cancelaria d-tale. Dar de cum pleci nu trece cîte-odată nici un sfert de ceas și *amicul* d-tale Ionescu se grăbește să ia pe lîngă *scumpa* d-tale jumătate locul pe care-l părăsești... Nu spun mai mult. Cercetează și te vei convinge. Mai scormonind și trecutul, poate vei mai afla și altele».

Un binevoitor.

Dumitrescu împătură scrisoarea, foarte palid, și o puse în buzunar. Vecinul său de biuroū îl întrebă, cu o îngrijire prefăcută:

— Ce ai, Dumitrescule! ți-e rău?... Or vr'o veste rea?

Tînărul funcționar îngîină:

— Nu...

Dar imediat, schimbîndu-și gîndul, adaoase în silă :

— Adică... adevărat, nu știu ce am azi... nu mă simt bine de loc...

Și ridicîndu-se de pe scaun:

— Vă rog să spuneți șefului că mî-a venit rău... Mă duc să iaș nițel aer... Poate să mă întorc dacă mi-o fi mai bine...

În stradă, Dumitrescu rămase nehotărit. Să se întoarcă de-adreptul acasă?

— Dacă scrisoarea spunea adevărat?

Çreeru-î ardea frămîntat de acest gînd grozav...

* * *

Abia erau doi ani de cînd se însurase. Fire blajină, învățat de mic copil și pînă aproape de vîrsta bărbăției cu viața egală și liniștită în familie, abia putuse suporta cîte-va luni, după moartea mamei sale, viața singuratică, rătăcitoare, fără rost, fără tihnă.

Nu alesese mult. O verișoară de departe, orfană, crescută în Azil, par'că-î fusese anume destinată. O ceruse, și mătușa la care fusese adăpostită fata după ce ieșise din școală, se grăbise să i-o dea.

Și... n'avusese de ce să se plîngă pînă acum. Modești, retrași, se ajungeaŭ bine cu leafa lui și trăiaŭ fericiți într'un colț de mahala... Fericiți? Așa credea el pîna acum: nici-odată n'auzise nici o plîngere din partea ei, iar cît despre partea lui, era viața pe care o dorise, cu care fusese deprins.

Și acum, deodată... rostul lui acesta, abia întemeiat, dar pe care îl crezuse trainic așezat pentru cîte zile avea să aibă, să se sfărîme așa fără veste?...

Căci, nu putea să încapă nici o îndoială: dacă scrisoarea spunea adevărat, nu era de cît o singură cale de urmat: comisărul... flagrant delict... proces de divorț...

Și par'că se vedea iar singur ca un cuc, într'o odăiță abia luminată, căutînd în zadar să-și omoare urîtul cu gazete și fascicule de romane...

Să se însoare a doua oară? Dar dacă fata asta, orfană, blîndă, modestă, era așa, cînd, unde și cum avea să găsească alta alt-fel?...

*
* *

Și cu gîndurile astea pașii îl duceaŭ înainte spre casă...

Acum ajunsese la răspîntia de unde da în strada în care locuia... Inima începu să-î svîcnească, în cît parcă și-o simțea în gît... Se apropia momentul...

De departe zărea casa și în închipuire-î se desfășură cu o repeziciune amețitoare scena ce avea să urmeze: el, deschizînd ușa fără veste... Dar nu, desigur eî o încuiaseră... el bate... o tăcere adîncă urmează... apoi aude șoapte... el bate încă odată, mai tare: «eî sunt, Natalio, deschide, ce te-ai încuiat?...» Iși aude par'că glasul cum tremură... Insfîrșit ea deschide... E palidă, zăpăcită, — vrea să îngîne ceva, dar e în zadar... Ionescu e acolo, palid și el, cu ochii în pămînt... Vina e vădită... ireparabilă...

Și el, ce-avea să facă atunci? Să-î scoată afară, imediat, pe amîndoi... «Afară!»... și iar se auzea, de astă-dată răcnind, și parcă vedea vecinii strîngîndu-se, lacomi de scandal...

Și pe urmă... compătimirile penibile, desonorătoare, în dosul cărora se ascundeau pufniri de rîs... apoi procesul... gazetele vorbind despre rușinea lui, afișînd-o în ve-

derea tuturor, — pe cînd el, umilit, ghemuit într'un colț, nu mai cuteza să dea ochi cu nimeni, tresărind la ori-ce vorbă a colegilor lui din biuroū și descoperind în fie-care privire a lor o ironie...

Dar nu, nu e adevărat... scrisoarea mințea... mințea... mințea...

Ca mișcat de o forță străină, Dumitrescu se întoarse. Trecătorii se uitaū în urma lui dînd din cap, văzîndu-l așa, aproape alergînd...

*
* * *

La cancelarie ajunsese asudat, deși afară era un frig neobicinuit.

Se desbracă de palton, il agăță în cui, apoi scoase batista să se șteargă pe frunte. Scrisoarea anonimă îi căzu. O luă, se duse la sobă și o aruncă în foc.

Apoi se întoarse, zîmbind în silă, spre colegii săi din biuroū, cari se uitaū la el curioși:

— Mî-e mai bine acum, zise. Am avut, așa, o ameteală...

BANUIALA

Era cu neputință, — negreșit, — să nu se pornească gura mahalalei. Om în toată firea, — să fi tot avut patruzeci, patruzeci și cinci de ani, — el bogat, două case noi și ce-o mai fi pus la oparte, ea săracă, nici zestre, nici nădejde de moștenire, — el cam slut, mărunț, gros și roșcovan, la purtări cam din topor, crescut de mic în prăvălie, ea subțire și *îndelicată*, crescută la pension... Trei ani aș trăit, și deodată, așa fără veste, tronc, a murit Gherase!

— Ce spui frate? Gherase! Nu mă'nebuni! Păi stăi să-ți spun... Mai când era... Alaltăeri, da... ce-avem azi? Joi... chiar alaltăeri, ne-am întilnită în traivan... ce, era bine, gras, roșu... chiar îmi spunea că are de gând să mă ridice o bina alături, și-î făcea planu...

— Ehe! cîți nu mor așa fără veste... Mai acu doi ani, nu știi? bogasieru ăla de l'aũ desgropat pă urmă... ci-că-l otrăvise nevastă-sa...

E rea gura mahalalei, de nu poți încăpea de ea. De geaba venise doctoru și constatase moarte naturală, apoplexie cerebrală, și dresase actul medical, și se făcuse înmormîntarea în toată regula, cu un arhieru și cu tot dichisu, — degeaba. Ci-că tot așa a mai fost odată, și pă urmă a desgropată mortu și l'a găsit cu burta plină de șoricioaică... Să nu dea dracu ș'acu...

Ștefan știa ce-i gura mahalalei, și de aceea nu da două parale pe clevetirile astea. Și pentru dînsul, moartea lui Gherase fusese ceva cu totul neașteptat, — dar de aci și pînă să presupună că Sofița lui, nevasta—acu văduva—lui Gherase, să fie în stare d'așa ceva... asta odată cu capu nu!

Adică de ce? Nu trăiau ei bine așa? Gherase mai toată ziua alerga la treburile lui, și în vremea asta Ștefan cu Sofița trăiau lumea albă. De nimic n'aveau să se teamă; toate precauțiile erau luate, așa că de-o surprindere nici vorbă nu putea să fie.

Pe cînd acum, toată atenția mahalalei era îndreptată asupra casei văduvei și, după vizitele de condoleanță, Ștefan nu mai îndrăznise o săptămîină întregă să treacă măcar pe dinaintea casei răposatului... Atîta i-ar fi trebuit. Să-l ia acu și pe el la ochi mahalaua, pe urmă să te ții la combinații.

* * *

Ei, da' se vede că Sofiții îi păsa și mai puțin de gura mahalalei, căci de abia trecuse săptămîina de cînd bietu Gherase odihnea la Belu, și deja mahalaua începea să se umple de alte svonuri ciudate: în fie-care seară o umbră se strecura pe porțița casei răposatului Gherase și pînă în zori nu odată băeții de la prăvălia din față aŭ văzut pe unul cu căciula trasă pe ochi, și cu gulerul paltonului ridicat pînă peste urechi furișîndu-se pe din dos și luînd-o repede spre strada Toamnei..

— Ehe! ce spuneam eu! Iaca și ibovnicu! N'am ce zice, se vede tercheș băiat, *nant* și subțirel, nu ca bietu Gherase, burduhos neagreul pămîntului...

Ce să ții secret la mahala? Peste trei-

patru luni Ștefan nu mai intra pe furiș la văduvă și nu mai eșea în zorii de zi cu guleru ridicat, iar peste cinci-șase luni nu se mai jena nici de ăia de se uitaă chiorîș la el din pragul cîrciumei și-și șopteau între dînșii cînd îl vedeau :

— A, ha-ha!

* * *

În curînd aveaă să amuțască toate gurile astea. Sofița ținea, și el se învoise numai de cît, să facă cununia îndată după sfîrșitul anului de doliu. Ce, — mai erau trei-patru luni.

Deja Ștefan pregătise toate actele trebuincioase pentru săvîrșirea cununiei — le știa de rost, doar nu de geaba era licențiat în drept — și n'aveaă să mai aștepte acu de cît trecerea anului reglementar.

Dar și pînă atunci, — știți ce? îi zisese într'o seară Sofița, stai tu aci, nu te mai duce, ș'așa o să ne cununăm azi-mîine, și lumea acu ș'așa ne știe...

Pentru întîia oară, în seara aceea, Ștefan, după dorința Sofiței, se instală în odaia de culcare, în care, de la moartea lui Gherase,

nici Sofița nu mai călcase. Ea însă voise acum așa.

Destul îl avusese amant; voia, de-acum, să-l aibă bărbat.

Nici-odată, pînă atunci, Ștefan, băiat care se trezise și crescuse sărac, nu se culcase într'o odaie și într'un pat atît de luxos; nici-odată însă, culcîndu-se, nu se simțise atît de înghețat, atît de aiurit.

În primele momente nu știa să-și dea seama ce putea să fie simțirea străină și penibilă ce-l cuprinsese așa de odată. Și pe cînd, lîngă dînsul, Sofița, după ce încercase de cîte-va ori să urmeze convorbirea de la masă, adormise, cu fața întoarsă, își închipui că poate lumina roșietică a lampei atîrnate în mijlocul odăiei, era care îl tulbura, prin neobicinuință.

Se ridică binișor din pat, cu gîndul s'o stingă. În acelaș timp însă simți o sete arzătoare uscîndu-i gîtlejul, și instinctiv aruncă ochii spre măsuta de lîngă pat.

Pe măsută era o garafă și alături un pahar. Paharul era încă plin pe jumătate. Il luă în mînă și-l duse la buze... În ace-

lași moment însă fața-i luă o expresie de scîrbă; apa era stătută, veche...

Și deodată se ridică îngrozit, cu paharul în mîină... De sigur era paharul din care, mai pe urmă, Gherase băuse... Paharul din care...

Da!... ce era acest miros ciudat?... nu era apă curată în acest pahar... nu... dar atunci...

Ștefan ridică ochii speriați împrejur. De asupra patului, dintr'o ramă aurită, Sofița privea la el cu ochii ficși, bănuitori; alături, Gherase, în redingotă, cu guleru 'nalt, cu fața grasă și mulțămită, îl privea și el, și par'că-i zicea grav și placid în acelaș timp:

— Ci bea de, bea și tu!

— Sofițo! Sofițo!

Femeea sări speriată.

— Ce-î aci? spune... Ce-î aci?

Cu o mișcare bruscă, Sofița aruncă departe paharul, pe care amantul ei i-l vîra sub nas.

— Ce-î asta? Ce te-a apucat?

Și pe cînd, tremurînd și fără a mai zice o vorbă, Ștefan se îmbrăca repede, ferindu-se cu groază de hîrburile paharului,

femeia, desmeticită, sări jos din pat și se apropie de el uimită:

— Ștefane, dragă, ce ți-e? ce-ai? ce faci tu?

Ștefan, ca și zorit de o primejdie mare, sfârși de a se îmbrăca și, cu acelaș gest punînd mîna pe pălărie și îmbrîncind femeia care căuta să se pună în fața lui, se repezi pe ușă afară.

* * *

Cîte-va săptămîni pe urmă, mahalaua nu mai știa ce să creadă. Tînărul *nant* și subțirel nu mai venia la coana Sofița...

De la o vreme însă, văduva lui Gherase începu să primească iar vizite. Tînăru ăsta-l'alt era tot *nant*, dar nu mai era așa subțirel.

PAZNICUL CINSTEI

Care va să zică, ne-am înțeles, nene Nae... Ochiî în patru!
— Las pe mine.

Nici nu-l luase Ștefan cîrciumarul pentru alt-ceva la prăvălie pe unchiul său Nae. Cînd negoțul te silește să lipsești une-orî cu săptămînile din București, și cînd ai băgat de seamă cum golaniî ceia de conțopiști dau tîrcoale cînd zăresc pe madam Ștefan la tejghea, ba uniî își fac de lucru și prin prăvălie încercînd să lege vorbă de la «două de cincî cu carton...» de, paza bună ferește primejdia rea.

Ș'apoi la alt-ceva nici nu se pricepea nenea Nae. Nu fusese negustor în viața lui. Era un fel de trîntor de ăia cari se mulțumesc să ducă o viață ticăloasă într'o căsuță dărăpănată și cu ceva părăluțe moștenite.

Dar cum, ori cît ai strînge banul, dacã tot ieï și nu mai pui, se sfîrșesc de la o vreme și pãrãluțele, — mai ales cînd ai dus-o cu chiu cu vai pînã la vîrsta de cincizeci de ani, — nea Nae prinsese cu bucurie propunerea nepotului sãu, inchiriase cãsuța cu o sutã de lei, și se mutase la prãvălie.

Aci avea casã, masã și nici o treabã. Numai cînd venea vremea vinului nou și Ștefan o pornea, ca în toți anii, la Odo-bești, începea adevãrata lui slujbã.

Il vedea atuncî, învãluit în vecinica lui blanã de vulpe, într'un colț al prãvăliei, trãgînd mereu cu ochii șireți cînd spre un geam, cînd spre altul al prãvăliei. Și de cîte ori zãrea mãcar, și din depãrtare, silueta redingotatã a cîte unui «conțopist» — pentru el toți tinerii mai spilcuiți erau conțopiști, — ochii îi luau o expresie furioasã și crudã și se întoarceau scrutãtori spre alba și durdulia madam Ștefan, care cu ochii ei mari, negri, visãtori, aștepta la tejgea mușterii, indiferentã.

Pînã acum însã, tot acest aspru spionagiũ mersese în pagubã. Și chiar de data asta

trecuseră aproape trei săptămîni de cînd Ștefan era la Odobești, mîine-poimîine avea să se întorcă, și nimic !

Nu lipseaŭ, firește, ca în tot-deauna, ochii dulci ai conțopiștilor. Dar madam Ștefan avea pentru toți aceiaș privire blajină și nepăsătoare, cu acelaș gest le punea pe tejghea cele «două de cincî cu carton», și trăgea gologanii în tejghea, răspunzînd cu monosilabe la încercările conțopiștilor d'a lega o conversație :

— Frumoasă vreme azi... erî credeam c'o să plouă...

— Da.

Și continua să împletească la ciorap, plecînd ochii.

Nea Nae însă era foarte nemulțumit de el însuși. Conștiința par'că îi spunea că mînca degeaba pîinea în casa lui nepotu său.

De două zile nici nu mai dormea acum. Sta toată noaptea la pîndă pe lîngă ușa și ferestrele odăii în care madam Ștefan se odihnea de munca zilei... De, nu știi... femeia-î a dracului!..

A treia noapte nea Nae, obosit de atîta veghere, ațipise lîngă ușe, pe un scaun...

De-odată, un sgomot neobicinuit îl făcu să tresară... Cine-va umbla, tiptil, prin camera de culcare...

Iși lipi, cu precauțiune, urechea de ușe, pe cînd ochii, înholbați, par'că voiaŭ să-î iasă din orbite... Acum i se părea că auzea și șoapte...

În mintea lui învăpăiată par'că vedea deja scena flagrantului delict... O rază de lumină pătrundea prin gaura cheii... Cu o lăcomie nespusă plecă ochii și privi.

* * *

Înainte oglinzii din fundul odăiei, madam Ștefan, într'un costum mai puțin de cît sumar, își admira grațiile.

Lampa, așezată în chip priincios, revărsa întreaga ei lumină asupra formelor durdulii și albe ale tinerei femei.

Se găsea nespus de frumoasă, negreșit, căci zîmbea, și buzele-î carnoase păreaŭ a șopti din cînd în cînd ceva; își spunea, de sigur, singură, vorbe de desmierdare.

De-odată însă fața-î luă o expresie de spaimă. Instinctiv, puse mîna pe o haină, o îmbrăcă repede și se întoarse...

Ușa odăiei se deschisese, încet, și în fața ei stătea nea Nae, tremurînd tot, cu o privire stranie în ochii lui mici și vicleni. Un zîmbet lacom de nebun îi crispa fața.

Un țipăt ușor de spaimă, — și deja nea Nae căzuse la picioarele ei, căutînd cu mîinele-î tremurătoare să-î îmbrățișeze genunchii și bolborosind vorbe fără șir:

— Nu striga... Sofițo... dragă... suflete...
fii fată bună...

Dar ea, smîcîndu-se cu putere din brațele lui, alergă spre ușă:

— Ce faci, dom'le Nae, pentru Dumnezeu! Ai înebunit?

Și pe cînd el, încăpățînat, se ridica de jos și căuta să se apropie iar de dînsa, cu brațele întinse și îngînînd vorbe din ce în ce mai fără șir:

— De ce... de ce... stai... să-ți spun... de ce?... adică de ce... numai o vorbă...

Ea trecu sprintenă în prăvălie și cînd el, șovăind, eși după dînsa, ea se întoarse de grabă în odaie și trînti ușa.

Nea Nae auzi cheia învîrtindu-se de două ori în broască, și rămase aiurit dinaintea ușei.

Cîte-va minute tînăra femeie îl mai auzi bătînd încet la uşă şi îngînînd :

— Nu te supăra... Sofîto... n'am vrut... ce crezi... n'a fost aşa... să nu crezi...

Pe urmă se făcu tăcere.

*
* * *

A doua zi, cînd s'a întors Ştefan de la Odobeşti, cea dintîi vorbă-î fu, căutînd cu ochii în toate părţile prin prăvălie :

— Dar nea Nae?

— A plecat, răspunse simplu madam Ştefan.

— Cum a plecat? cînd? de ce?

— Nu ştiu... A plecat azi dimineaţă.

Şi dom' Ştefan murmură, jumătate în gînd, o înjurătură, pe cînd nevastă-sa îşi pleca iar ochii mari şi indiferenţi asupra cusăturii.

MARCHIZA

I.

Inaintea oglinzii pe margini cu ingeri aurii ținând ghirlande și coroane, «cucoana», sveltă, isprăvia d'ași pune pălăria.

Îndărătul ei, dînsul, cu hainele-î neîngrijite, cu mîinile nodoroase, apărea ca un contrast în mijlocul acelei elegante burghezești, adunătură de mobile luxoase, de o totalitate de culori și forme disarmonice, supărătoare.

Privirea lui naivă, rugătoare, căuta în zadar în oglindă privirea ei. Ochiul femeii, închiși pe jumătate, își întorceau albăstri-mea spălăcită și disprețuitoare în altă parte.

El nu mai cuteza să zică nimic.

Ar fi plecat, și nu găsia vorba din urmă,

vorba cu care să-î arate că el, nu e supărat.

Femeia se întoarse brusc.

Își punea acum mânușile.

— Ce mai stai? ți-am spus că-î bine... dacă n'ai, n'ai... Și plecînd pe ușă mai zise:

— Bonsoar.

Petre Petrescu se uită la ușa închisă, oftă odată, și într'un tîrziu zise și el cu jumătate de glas:

— Bonsoar.

Se lăsă pe un jeț; instinctu-î de economie îl făcu însă să se ridice iar numai de cît. Mobila era scumpă, și delicată; se putea strica ușor.

— Bonsoar... mai repetă în gînd călcînd cu precauție pe covoarele noi, — bonsoar erî, bonsoar azi, bonsoar mîne... Cucoana se duce la plimbare... la șose... e cucoană, ce să-î faci?

Cu toate astea însă era nevasta lui. Pentru dînsa grămădise el acolo în cele patru-cinci odăi ale casei sale tot ce găsisese mai bătător la ochi în cel d'intîi magazin de mobile, pentru dînsa scosese rînd pe rînd părălutele lui adunate cu preț de

două-zeci de ani de zgîrcenie încăpățînată, martirizatoare a or-căror dorințe și chiar trebuințe ale sale.

Două-zeci de ani, da. Căci nu împlinise încă doi-spre-zece cînd intrase băiat în prăvălia unchi-său, care era acum a lui, și de ici, de colo, părăluță cu părăluță, bacșișuri, mai pe urmă o mică lefșoară, strînsese și el un căpitălaș cu care «intră la parte» cu unchi-său.

Apoi, rămăsese să ducă el singur prăvălia: unchi-so era bătrîn, mulțămît să-î aducă nepotu-so socoteala din an în an, și partea din cîștig.

Negustor! Stăpîn! Un vis împlinit.

Mai avusese însă și altul.

În ceasurile cînd prăvălia era goală de mușterii, cînd unchiul mai umbla p'afară or să ducea prin tîrg, Petre, de copil încă, avea tot-d'a-una ascunsă, după cîte un butoi, sau între cutiile cu sardele, cîte o broșură, cîte un volum: «Misterele Londrei», «Dramele Parisului».

Aventurile teribile, duelurile, prigonirile celor drepti și biruința lor de la sfrîșit, îl emoționa deopotrivă.

Dar ceea-ce îl mișca mai cu seamă erau descrierile eroinelor: zvelte ca trestia și diafane, cu părul de aur, cu ochii de violele, cu buzele de coral, cu dinții două șire de mărgăritare... un parfum vag și depărtat îl îmbăta când își întrupa eroina... și vorbele de dragoste!

— Domnișoară, la picioarele d-tale depun inima mea înflăcărată de cel mai pur amor... zdrobește-o, calc-o în picioare dacă vrei, și chiar atunci voi fi cel mai fericit dintre oameni, căci și durerea, venind de la o fință atit de îngerească, e o fericire...

— Cavalerie, fericirea nu e în durere, ci în amor!

— Dumnezeule! ce aud? aceste cuvinte...

— Îți spun că un amor curat e tot-d'a-una răsplătit... zice ea plecînd ochii. Cavalerul cade în genunchi și fericirea lui e aproape fericirea lui Petre care cu obrajii aprinși urmărește gingașele aventuri.

Idealul îi era gata de mult.

În ziua cînd l-a găsit întrupat în frumoasa Zoe Fărceanu, fata văduvei colonelului Fărceanu, era deja vîrstnic de zile, dar

de minte romantic ca în cei dintăiū anī ai
junetei.

Zoe era o eroină de roman.

Sveltă ca trestia și diafană, cu părul de
aur, cu ochii de viorele, cu buzele de co-
ral, cu dinții două șire de mărgăritare... ar
fi descris'o Petre, îmbătat d'acelaș parfum
vag și depărtat care-i ducea odinioară gin-
dul în țări și locuri cari nu sînt.

Sveltă da ; cu părul roșcat și greu dis-
ciplinabil, cu ochii d'un albastru palid, albă
și rece, — ar fi părut Zoe altora.

Dar Petre era nebun după dînsa.

Era săracă; era deja în vîrstă; a luat-o.

Nici Zoe nu s'a împotrivit. Melancolică
era și prietenelor se tînguia: Ce soartă!
pentru dînsa care învățase atîtea! și fran-
țuzește și englezește, și muzică! Pentru
dînsa care citise pe lord Byron în original și
înțelegea frumusețele muzicei lui Beethoven!
să fie silită să se mărite după un.... băcan!

Silită? Da. Silită de dorința d'a scăpa
de tirania mamei sale, o femeie aspră care
nu dădea din pensia-î un gologan mai mult
decît trebuia pentru toaleta cea mai simplă;
și nici o petrecere, nici o distracție!

A și plîns Zoe. A plîns amar. Un mitocan să-î fie bărbat!

Dar n'a zis nimic. S'a dus la biserică, s'aû cununat.

În beția visului al doilea — împlinit! — Petre nu văzuse decît frumuseța nevestii sale; nici paliditatea ei resignată, nici mușcarea buzelor pe drum la biserică, nici zîmbetele ironice ale prietenelor Zoi.

Era fericit.

Atît de fericit în cît paralele lui, trup din trupul lui, le băgase în niște cășcioare, mici dar noi, moderne, și în mobilele cele mai de preț. Un cuib pentru «marchiza» lui.

Marchiza însă nu păru a băga de samă nimic din ce se petrecea în jurul ei. — Sacrificiile cari lui Petre i se păreaû ceva neauzit, ceva grozav, ea nici nu le băga în seamă.

Casa? bine. Mobilele? bine. Dar bani pentru toalete? Iată. Mersi. Și birje cu luna? Trebuie ș'o birjă? Se înțelege, ce întrebare! Iată și birjă.

Cucoana, în «apartamentul ei» sta închisă cea mai mare parte a zilei. Seara, regulat eșia la șosea.

Cîte o prietenă venea uneori s'o vadă, să se bucure de umilirea mîndrei Zoe.

Luxul casei le mai potolia bucuria. Dar îndată venea Zoe cu tînguirile:

— Ah! ma şer! ce soartă! Tu mă ştii pe mine... Spune meritam eū soarta asta?...

Şi prietenele Zoei începeau s'o compătimească... Sărmana femeie... ce soartă!

Petre 'şi vedea de băcănie; dar mergea rău. Capitalul lui fusese mic; case şi mobile înghiţise ş'o parte din banii unchiului. Şapte opt miî să fi tot adus băcănia pe an, din cari jumătate ai unchiului; venit mare pentru un băcan, dar pentru o marchiză, bagatelă!

Dar nu asta-l durea mai tare pe Petre. Ei, în cele din urmă banii unchiului tot ai lui aveau să fie; speculaţii noi îi staū în gînd şi-şi mai zicea: cheltuelile dela început aū fost mai mari; acum o să meargă descrescînd.

Îl durea însă că «marchiza» lui îl trata ca p'un lacheū. Aci, consolaţia era mai grea. Suspinînd îşi zicea, fără convingere, — va veni şi dragostea, cînd va vedea cîte fac pentru dînsa.

Și aștepta.

Vara, cucoana se poftise la băi.

Alte miî de franci... Fie și asta!

Trei luni de zile, Petre o duse într'o melancolie. Către sfîrșit se gîndi să-și facă socotelile.

Dumnezeule! ce jaf.

Băcănia în deficit enorm; capitalul pe jumătate băgat în case, cari n'aduc nici un venit...

Mînilor lui Petre tremurau făcînd socoteala. Ruina, fantomă fioroasă, mai fioroasă decît moartea, îi apărea și-î strîngea inima, în care virtutea de căpetenie ajunsese de atîta vreme să fie economia.

Ruina! Nu se poate! Întîmple-se mai bine ori-ce. Și cînd nevastă-sa sosi dela băi, tot așa de subțire, albă și rece ca și mai înainte, și cînd o văzu, ca totdeauna, strîmbîndu-se sub sărutările lui și desfăcîndu-i-se cu desgust din brațe, hotărîrea îi era luată.

Chiar în ziua aceia, i se dete ocazie s'o pună în lucrare.

Sub pretext de oboseală, cucoana rămăsese închisă în «apartamentul ei» pînă aproape de seară.

Atunci, porunci să-î aducă o birjă.

Petre socoti că e momentul să-î vorbiască.

— Ai zis să-ți aducă o birjă, dragă?

— Firește c'am zis.

— Te duci la plimbare?

— Da unde?

Petre tăcu.

Ea întrerupse iar tăcerea.

— Apropo! am isprăvit paralele. Să-mi dai trei sute de franci...

— Atîția bani! pentru ce?

Întăia oară se întîmpla ca Petre să pună întrebarea asta.

— Pentru ce, pentru ce! știi că ești curios? Pentru că-mi trebuie! Ce, eă n'am nici o cheltuială, crezi?

— Ai dragă, ai... Dar vezi... nu prea am parale acum și...

— Așa?... întrerupse Zoe strîmbînd din nas și închizînd ochii pe jumătate; bine...

— Pentru că, să vezi, dragă...

— Nu vreaă să văd nimic, înțelegi?

Și Zoe se întoarse brusc spre oglindă, să-și pună pălăria.

II.

În băcănie, tejghetarul Vasile era, ca de obicei, bosumflat.

Stăpînul său multă vreme nu îndrăzni să-î adreseze cuvîntul.

Și acum, tînărul văzînd pe dom' Petre cu aeru-î de zilele cînd îi trebuiaă parale, se uita chiorîș la el și fierbea.

— Ia vezi, Vasile, ce sumă e în teșgheaua aia ?

— Ia vr'o șai-zeci-șapte-zeci de franci.

— Ce tot vorbești! Nu se poate... Ia să numărăm.

Vasile trînti cheile pe tarabă :

— Poftim numără și D-ta.

Petre nu zise nimic, luă cheile și deschise teșgheaua.

Numără.

Eraă aproape trei-sute de franci.

— Ce tot spuneaî, Vasilache! sunt trei-sute...

Și voi să-î pună în buzunar.

— Or fi și trei-sute, Domnule Petre, nu zic, — îl opri cu vorba Vasile vioiă, — dar și datoriile...

Petre, cu banii în mînă, se uită fix la el.

— Ce datorii? ce datorii? ce ai tu cu datoriile?

— N'am nimic! — zise Vasile dînd din umeri mînios.

Petre puse banii în buzunar.

Teșghetarul nu se mai putu stăpîni.

Își trecu mîna dreaptă prin păr cînd Petre voi să-i dea îndărăt cheile, și nu le luă.

— Ia-ți cheile.

— Nu le iaă...

— Ce vorbă e asta? se răsti Petre.

— Eă nu măi staă la D-ta... să-mă dai leafa să mă duc...

— Ce? Aă nebunit? Ce te-a apucat?

— Nu m'a apucat nimic. Eă nu măi pot să staă la D-ta... Asta nu-i negustorie... Așa pot s'ajung și eă cu D-ta cu tot, în criminal...

Petre îngălbeni.

— Vasile... Vasile... Ești sărit! Ce vorbești de criminal... Ce-ai pățit s'ajungi tu să-mă spui mie vorbe d'astea... Ce-ai tu cu paralele mele?

— Nu-mă pasă mie de paralele D-tale, da 'mă pasă de-a mele; și nu 'mă pasă nici

de-a mele, și nici de cinstea D-tale nu 'mă pasă, da 'mă pasă de cinstea mea... Dacă vrei să dai faliment, dă-l singur, să nu fiu eu aici...

Petre ridică glasul.

— Ce e obraznicia asta? Cine-ți dă voie să te amesteci unde nu-ți fierbe oala!

— Nici nu mă amestec, — să răsti la rîndul lui Vasile; — îți spun să 'mă dai paralele să mă duc, să nu mă mai amestec... Apoi, de mine vinde-ți și prăvălia și hainele de pe D-ta și dă tot cucoanei ca să se poată curta în tică cu ofițeru ei...

Petre rămase un moment încremenit.

Cu glasul sugrumat, șoptind aproape, cu pumnii strînși, grăi întrerupt :

— Vasile... Vasile... Îți spun c'ai înebunit... Ce ofițer?... Obraznicule! Să nu te mai văz în ochi... Cucoana se curtează... Nerușinatule... Eși... Eși... !...

Vasile își aruncase șorțul verde, își mai trecuse odată mîna prin păr și la vorba din urmă a stăpînului său se îndreptă spre ușa din fund murmurînd :

— Ba bine c'oi mai sta în casa asta, slugă la un falit și la o...

O sticlă aruncată cu toată furia de Petrescu în urma teșghetarului se sfărîmă de ușa pe care acesta eși mai strigînd:

— Dă, domnule, dă; ș'așa te așteaptă Văcăreștii!

Petre, galben ca un mort, gîfîind, cu ochii rătăciți, nu mai era în stare să zică o vorbă, să facă o mișcare.

— Mișelul! mișelul! își repeta în gînd, ca să înece bănuiala teribilă care se încăpățina să-i încolțească în creeri și să-i desăvîrșească nenorocirea... — mișelul! mișelul!

Ochii-i se opriră asupra băiatului care într'un colț sta fricos, uluit de cearta dintre teșghetar și stăpînu-său.

În fața băiatului îi fu rușine de pornirea-i violentă. Să stăpîni cît putu și zise:

— Mihalache, du-te... ba nu, stai... or du-te, du-te de spune lui Vasile să plece numai decît, să nu-l mai întilnesc p'aci, că...

Băiatul voi să iasă.

— Stăi! — strigă Petre în urma lui.

Vorbele: «se curtează», «ofițerul ei», îl răscoliau iar. Ce însemnau vorbele astea? Insfîrșit, or ce, trebuia să știe... trebuia să știe... poate că...

— Du-te, — zise iar băiatului și spune domnului Vasile să vină... să-și ia paralele... Du-te, ce stai?!

Băiatul eși.

Ofițerul... Ce ofițer?.. El nu văzuse nimic, nu știa nimic... Să fie o scornitură?.. Să fie o vorbă așa zisă în mînie?.. Dar de ce tocmai «ofițerul»?.. Dacă Vasile n'ar fi știut ceva sigur, ar fi zis numai așa, să se curteze, cu alții... dar, cu ofițerul ei.. Știa ceva?.. Ce știa?

Băiatul se întoarse.

— Domnu Vasile a plecat...

— Aleargă după el.

— Am alergat... L'am ajuns în poartă... Mi-a spus că nu se întoarce, că are să trimeață un om să ia bani... el nu se mai întoarce, așa mi-a spus...

Petre își mușcă buzele.

— Bine, — zise încheindu-se automati-cește la haină, — bine; închide prăvălia... auzi?.. să închizi prăvălia... Ce caști gura? Ai înțeles?.. Să duci cheia Mariții... Să-și spuie c'a fugit teșghetarul și că eu nu pot sta în prăvălie ș'a trebuit să închizi... Aide... Ce vrei? — se răsti apoi către o servitoare

care intrase, cu un clondir în mână și cu gologani în alta; — nu mai vindem azi... aide, du-te în altă parte.

III

— Ce-a vrut să zică? ce-a vrut să zică?.. Se poate?.. Ea... Zoe... Se poate?

Fără voe par'că, pașii-i se îndreptaū spre șosea.

— Să aibă un amant?.. un ofițer... dar cum? de unde? Unde să se fi întâlinit? Unde să se întâlnească? La prietenele ei? Se pot lega relații așa, după întâlniri întâmplătoare la prietene?..

Fantoma falimentului era acum departe: alta mai înfiorătoare îi era înaintea ochilor; trădarea femeii sale.

La șosea lumea se plimba, leneșă, în sus și în jos. Șirul de trăsură era lung.

Petre perdut în mulțime, căuta cu ochii.

Deodată tresări.

Intr'o trăsură, la vr'o două-zeci de pași naintea lui, era Zoe.

După pălărie, o cunoscă numai decît de la spate.

Un ofițer, călare, tocmai trecea pe dinaintea trăsurei.

Petre nu era sigur, salutase ofițerul? răspunsese ea? I se păruse ca și cînd ar fi văzut pe ofițer plecîndu-se ușor spre trăsură...

I se păruse?

Ofițerul trecu înainte.

Puțin mai tirziu trecu și trăsură Zoi; eșind din rînd, o luă pe șosea în jos.

Inima svîcnea cu putere în pieptul lui Petre.

Să fie asta?

Ca un nebun, începu să urmărească, pe aleea lui, trăsură, în pas gimnastic.

Departe, unde preumblătorii erau mai rari, trăsură se opri din nou.

Ofițerul era la doi pași.

Petre se dete după un copac, în o atitudine de om obosit, fără a lăsa să se vadă că pîndește.

Acum, ofițerul se apropiase de trăsură și se pleca... Vorbiau...

Ce vorbeau?

Un gînd trecu prin mintea lui Petre.

Ofițerul nu-l cunoștea.

Cu or ce preț voia să știe ce vorbeau, chiar cu rizicul d'a fi văzut de Zoe...

Se apropie, ca un om nepăsător, pînă lîngă trăsura, mereu cu frica că Zoe putea să întoarcă capul.

Cînd ajunse destul de aproape, o luă la dreapta, ca și cînd ar fi voit să treacă, pe dindărătul trăsorei, pe cealaltă alee a pietonilor.

Ofițerul era tot plecat spre trăsura și ținea într'o mîna mîna Zoei.

Cînd Petre fu destul de aproape, auzi numai două vorbe: *mon amour*... dar nu se putea opri...

Era însă destul ș'atît.

Laș, nimicit, trecu pe aleea din stînga și, aproape fugind, se îndreptă spre oraș.

— Era adevărat!... zise rătăcit și fugi mai departe gîfîind, făcînd lumea să se oprească și să se uite lung după dînsul.

— Ofițerul!... Nu era minciună... Știe toată lumea... Până și teșghetarul... Toți știu... Numai eă nu... Teșghetarul, negreșit de la mușterii... Se vorbea dar prin tot orașul!... Ce rușine! De-acum s'a sfîrșit... Adio Zoe!...

Ca pe-o cățea avea s'o scoată afară cînd avea să se întoarcă acasă, ca pe-o cățea...

În Calea Victoriei, vitrina unui armurier îi atrase privirile. Arme... revolvere... scăparea faliților.

— Ce mai avea să caute în lume? Falimentul era faliment.

Fără să știe cum, se pomeni în prăvălie.

Alese cel dintăiū revolver ce i-l presintă armurierul; ș'o cutie de cartușe.

În stradă, se opri iar, pipăind arma în buzunar.

Dințiū îi clănțăneau în gură.

— Să mă îpușc...

O revoltă îl zgudui d'odată.

— Să mă îpușc, eū? Eū să mă îpușc? și ea să trăiască mai departe? Aș! Ce prostie! Dar ce sunt eū vinovat? Eū dau falimentul... pentru cine?... pentru ea!... Ea mă aduce la sapă de lemn, și mă și înșală... și eū să mă îpușc!... Aida de! Ea trebuie să moară, nu eū... Cum zicea Vasile, tot la Văcărești, or cum... O crimă mai mult... Crimă? Nu! pedeapsă... răsplată...

IV

Acasă, servitoarea îi deschise.

Un moment, îi trecu prin minte gândul s'o întrebe și pe ea.

Dar nu; putea să dea de veste Zoei și să-i zădărnicească răzbunarea.

Nu zise nimic.

Intră în casă.

Aprinse lampa. Sticla și globul se ciocneau în mâinele-î tremurătoare.

În mijlocul odăiei luminate stete uitându-se rătăcit împrejur.

Tresări. Un om străin?... Nu; era chipul lui în oglindă, galben, înholbat, înfiorător, de necunoscut.

— Criminal!... da, chipul criminalului era acesta.

— Criminal! și rîse ștergîndu-și sudoarea de pe frunte.

Revolverul era acolo, unealta crimei, nu, a răzbunării.

— Acesta le desleagă toate, el face dreptățile... trebuie să fie dreptate...

«Trebuie să fie dreptate... repeta strîngînd în mîna arma și neștiind ce zice.

Puse cutia cu cartușe pe masă. Incet, uitându-se lung la fie-care cartuș, încarcă revolverul.

O uruitură din depărtare, uruitură de trăsură, par'că s'apropie.

Se simți înghețînd tot.

Era poate ea.

Avea să intre, nepăsătoare, cu privirea-î rece și obosită, fără să-l bage în seamă, avea să se apropie de oglindă, să-și ia pălăria...

Atunci el, de la spate...

Uruitura se pierdu în depărtare.

Nu! trebuie să știe și ea, trebuie să-î spună, toată viața lui perdută, să-î răspice toată mișelia ei, s'o zdrobească cu vorba, ș'apoî...

«Viața mea, mă'nțelegi, averea toată, la picioarele tale... eă sluga ta... și tu!... de ce ai venit cînd te-am cerut?...

Nu găsia vorbele.

Amărăciunea într'însul era uriașă și ne-rostită.

«Eă... eă... și ea!...» atîta măi putea să gîndiască; și fie-care *eă* și fie-care *ea* era ca o învălmășală de gînduri revoltătoare întăiū, nimicitoare pe urmă.

— Am s'o omor! am s'o omor!

De-odată sîngele-î îngheță iar în vine. Acum, în adevăr, o trăsură se oprise la poartă.

Cu revolverul în mîină, cu degetul pe trăgaciū, incepu să alerge în sus și în jos prin odaie.

— Vine... vine... vine...

Ușa de sticlă de afară se deschidea... două voci par'că-î veneau la urechi, vocea servitoarei... vocea Zoei...

— Acu... acu...

În mijlocul odăei, Petre se opri.

Ochiî i se învîrteaū în cap, i se făcu negru înaintea ochilor...

O detunătură răsună.

Două țipete răspunseră afară. Servitoarea întâiū, Zoe pe urmă, se repeziră în odaie...

Cu revolverul în mîină, întins pe jos, cadavrul lui Petre zăcea. Un fir subțire roșu îi brăzda tîmpla dreaptă, neagră de fumul cartușului.

V.

Pe trotuar, două femei se opriră.

— Nenorocitul ăla de Petrescu, știū, care s'a împușcat...

-
- Da, falimentu, vezi bine...
- Falimentu, da...
- Și săraca nevastă-sa, cum rămîne?
- A lăsat-o așa, ce-î mai pasă lui! O
s'ajungă pe drumuri...
- Biata femeie!

LA VECIN

La masă, Ionescu își aduse aminte de-odată că, la cancelarie, uitase să resolve chiar hîrtia pentru care-l rugase șeful său. În acel moment, grațioasa d-sale jumătate, madam Ionescu, îl întreba cu cel mai viu interes:

— Ce fel de om era Carnot ăla?

Ionescu, distrat, și fără a bănuî un moment ce furtună avea să stîrnească cu răspunsul lui, zise, cu ochii în farfurie:

— A fost președintele republicii franceze.

— Așa? țipă de-odată madam Ionescu. Îți bați joc de mine! Imi răspunzi peste umăr? Dar știu eu că n'a fost împăratul Chinei! Asta te-am întrebat eu? Dar așa ești tu! Toată viața ta nu mi-ai spus o vorbă bună! Nu-mi vorbești de cît în bat-

jocură! Dumnezeu! Cît sunt de nenorocită!

Și trîntind lingura de supă pe masă, duse batista la ochi și ieși din sofragerie plîngînd în sughituri.

Ionescu oftă adînc. Singura *consolație*-î era că asemenea scenă nu i se întîmpla pentru întia oară, și probabil nici pentru cea din urmă.

Iși luă pălăria și bastonul și plecă.

Cu toate acestea, în contra obștescului obicei în asemenea împrejurări, Ionescu nu regreta încă viața de flăcău.

Nu. Dar se gîndea cu invidie la bărbații cari poate nimeriseră mai bine de cît dînsul, căci era cu neputință să nu existe în lumea asta de cît femei *nervoase*... O da, — de pildă această tînră femeie care mergea cu cîți-va pași înaintea lui...

Cît de colo se vede femeia robustă, sănătoasă. Fața trandafirie, figura zîmbitoare, pasul asigurat, — totul arată la această ființă nervii liniștiți, echilibrați...

Ionescu oftă a doua oară, uitînd că e pe stradă. Cîți-va trecători întoarseră capul la el, aruncîndu-i priviri ciudate.

Ionescu însă nu băga de seamă. El era adâncit acum în considerații filosofice și fiziologice asupra femeilor *nervoase*.

Și, ca atras de o viziune frumoasă, nu slăbia de loc pasul, dindărătul tinerei femei-model pe care întâmplarea malițioasă i-o pusese în cale, ca pe o crudă ironie, ca pe un sarcasm la adresa soartei sale triste.

Fi-va ea oare o femeie măritată? A! vrednic de invidiat bărbatul care posedă o ast-fel de consoartă! Da, da, ori-ce s'ar zice, sunt și oameni fericiți pe lumea asta...

Ionescu ridică ochii să mai contemple odată această fericire străină...

Tinăra femeie dispăruse.

A intrat de sigur unde-va fără ca el să observe.

În acest moment, reintegrată în căminul conjugal, ea respindea fără îndoială împrejurul ei acea pace și acea fericire, care face farmecul vieții casnice, care risipește ca printr' o frumoasă minune toți norii adunați pe fruntea bărbatului de mizeriile vieții de toate zilele...

Ionescu se întoarse.

Fusese cald peste zi, și acum spre seară

cele mai multe case erau cu ferestrele deschise.

O voce, care ar fi fost argintie, dacă n'ar fi fost răstită, isbi urechea lui Ionescu.

— Da, așa ești tu, nici odată nu vrei să-mi faci vr'o plăcere! Pălărie n'ai vrut să-mi cumperi, n'am zis nimic. Dar nici măcar la o plimbare, la o grădină să mă duci, când toată lumea ese! Ești obosit? Da, pretexte! Ah, ce urs! Dumnezeuule, cât sunt de nenorocită!

Ionescu aruncă o privire indiscretă pe fereastra deschisă...

Era femeia pe care o urmărise.

Oftă a treia oară, și plecă înainte.

ÎN CERC VIȚIOS

După lunile călduroase de miere, urmasse deodată o scădere bruscă de temperatură conjugală. Redat ocupațiilor lui de toate zilele, el constata zilnic deranjarea tuturor hîrtilor de pe biuroul său. Pierdea ceasuri întregi căutînd un act de care avea numai decît nevoie pentru procesul pe care avea să-l pledeze a doua zi. Se impacienta, trîntea condeiele, călimările, pe cînd ea, neînțelegînd cum putea cineva să se enerveze așa pentru un fleac de hîrtie, isbucnia în lacrimi și sfîrșia prin a se crede foarte nenorocită.

Pe urmă, toate micile mizerii ale vieții casnice începură, observate pe rînd, să le umple vieața întreagă. Ușile erau mereu deschise, sticlele totdeauna destupate, la masă cînd era sare nu era piper, lămpile

n'aveau gaz, cînd aveau gaz n'aveau fitil, cînd aveau și una și alta nu erau curățate... La masă mereu aceleași mîncări, după vin trebuia să se trimeată totdeauna în momentul din urmă, și cînd servitoarea venia cu vinul, se constata că nu mai era pîine!

Dacă era vorba să iasă la plimbare, cucoanei îi trebuiau cel puțin două ceasuri să se gătească. La sfîrșit, nu se găsiau nicăiri mînușile; cînd se găsiau însfirșit, umbrela era rătăcită.

Erau într'un cuvînt atîtea mărunțișuri supărătoare, în cît, încetul cu încetul, ajunseseră să nu mai vorbiască împreună despre alt-ceva. Ea nu se lăsa, și la toate *șicanele* lui, răspundea din zi în zi mai îndirjită.

— Ei iacă, îmi zici că nu știu nici-odată unde-mi pun mînușile, ș'acu nu ți le găsești nici tu p'ale tale... Dar bastonu tot ești și l-am rătăcit?

— Da, tot tu, că lași băiatu să umble cu toate; — nu vezi de el de loc, uite ce murdar e și azi, și cu un ciorap de un fel și cu unul de altu... Dă-mi te rog, o bap-tistă... Ce? iar nu mai sunt?

— Dacă nu găsesc spălătoreasă! Cine te-a pus să te muți în pustietatea asta de stradă?

— Cine? dar nu tu ai ales casa?... Uf! Nu mai e de trăit!

— Că bine zici.

*
* * *

După trei ani de căsnicie, tînărul avocat începuse să regrete din adîncul inimii viața de flăcău.

Auzi! Toată ziua să n'aibă el alt-ceva de lucru decît vecinic aceeași ciorovăială pentru nimicurile existenței. Nu mai era chip să găsiască un moment ca odinioară, în care să se bucure și el liniștit, nesupărat, de viață și de plăcerile ei.

A! cînd era flăcău, cum nu știa el de toate mizeriile astea! În odaia lui singuratică totdeauna erau toate la locul lor. Spălătoreasa îi îngrija rufăria și nici-odată nu-i lipsea nimic. La birt, avea toate după pofta inimii, vinul totdeauna rece, mîncările totdeauna calde și alegerea nelimitată. Cînd avea poftă de plimbare, n'avea decît să-și

ia pălăria și bastonul. N'avea s'aștepte pe nimeni, și putea să se ducă, în voia lui, unde-î plăcea...

Acu, cucoana nu se duce în excursii c'obosește; la Moși nu vrea să meargă că prea e praf; la Bragadiru... nu-î place berea; Sinaia, o plictisește; grădinile, o enervează...

O, libertate, libertate, unde ești? Cum nu te-a știut el prețui atunci cînd te avea?

* * *

Din toate astea se știe ce ese de obicei la urmă: divorțul.

Sunt plicticoase și formalitățile astea, dar pentru un avocat, prieten cu toți magistrații, merg mai repede, — și pe urmă, întredederea libertății pe care ai avut-o odinioară, te însuflețește, ca revederea apropiată a unui loc iubit, depărtat, din care în închipuirea exaltată n'aū mai rămas de cit niște conture vagi și exagerate, unde realitatea lucrurilor s'a pierdut, s'a șters lăsînd în reliefuri uriașe numai părțile plăcute și transformînd ast-fel o parte de loc ca ori-care alta, într'un raiū, unde toate sunt așa de frumoase și de încîntătoare...

Maî zilele trecute am întîlnit pe tînărul avocat la o grădină.

Sta singur și plictisit la o masă, dinainte, cu o cafea pe care nici n'o atinsese, și era atît de posomorît, în cît abia cutezaî să-î zic bună seara.

— A! bine că te întilnesc!... Mă plictisesc aci ca în Sahara... Uf! muzica asta!...

— Te supără? — îi răspunsei zîbind. Dar atunci mi se pare că lucrul cel maî simplu ar fi...

— A, da, da, știu... Dar ce vreî să fac? ce? Am încercat toate, și cu toate mi s'a urit... Și cînd mă gîndesc să mă întorc acasă, în odaia mea goală, pustie, unde nimenî nu mă așteaptă, — prefer or-ce, chiar muzica asta. Știi tu ce va să zică scîrba sufletească pe care o simți, seara, întorcîndu-te în pustietatea în care ești singur stăpîn și singur rob al urîtului de moarte? Bijbû prin întuneric, deschizi ușa, intri... lumînarea, chibriturile, sunt la locul lor, — dar par'că nu-ți vine să faci lumină în casă... La ce? Lumina mărește pustiul din odaie și din suflet... O știî, de ieri, de alaltă-ieri, de totdeauna... Te arunci pe pat, chemî

somnul, și somnul nu vine... Te gîndești
că mîine o să fie tot așa, și tot așa și poi-
mîine...

O, e grozav, e grozav să fii singur !

TREI CEASURI

Iar s'a făcut trei ceasuri...
Nu e vorbă, n'avea el obicei să se culce de vreme, și de câte ori nu i se întâmplase să vie acasă după miezul nopții! Cu toate astea, uneori, cînd întîrzia chiar și peste obicei, își făcea așa, o ușoară imputare, uitată repede...

Căci mai la urma urmei ce-î păsa? Nu era el stăpîn pe toată vremea lui? Nu făcuse, ca alții, prostia să-și robească el viața lui liberă altuia, adică mai bine zis *alteia*. Era liber ca pasările cerului... N'avea să dea nimănuî nici o socoteală.

Cu acest gînd vag se încheia în totdeauna nehotărîta nemulțumire de sine ce-l coprîdea uneori, ca astăzi...

Trei ceasuri... Bine zicea Popescu, *astăzi* e deja *mîine*, și calendarul de perete cere de urgență să-î spuî c'a mai trecut o zi.

Treizeci Noembrie... Treizeci Noembrie?
De ce-î venea așa de cunoscută data asta?..
Era vre-o dată istorică? Luarea Plevnei...
Nu, asta e 28 Noembrie... Vre-o dată de
alea pe cari ți le vîră în urechi gazetele
politice... 14 Martie... 5 Aprilie...

A! ce prostie! nu... 30 Noembrie era
ziua nașterii lui. Cum a uitat!

— E și cam mult de atunci; nu-î lucru
de mirare...

Obicînit cum era cu vecinicile glume
ale prietenilor, replica asta îi suna în urechi
ca spusă de un altul.

Cam mult... e adevărat. Patruzeci și patru
de ani... Da, socoteala era exactă...

Și din bagajul de fraze de-a gata cu
cari își umplea, cu prietenii, stînd de vorbă,
golul ceasurilor pierdute, îi răsărea acum
cu un înțeles nou, pătrunzător, observația
asta banală ca însă-și banalitatea:

— Cum trece vremea!

De cîte ori nu spusese el vorbele astea
așa mașinalicește, aproape fără să se gîn-
dească: *Cum trece vremea!* dar iată cum
cele mai sarbede umpluturi de vorbă-goală

pot uneori să ia un înțeles dureros, aproape tragic...

Patruzeci și patru de ani! Ce mai poate urma după vîrsta asta? Cît și cum mai ai să trăești?

Ai trăit, asta e. Cît ai trăit, asta ți-e viața. De-acum...

Ai trăit?.. Așa e, așa trebuie să fie, și totuși, nu-ți aduci aminte.

Ca și azi, acu cincisprezece ani, nu era acelaș club, nu erau aceiași prieteni? Între azi și acu cincisprezece ani ce deosebire? A trecut de atunci vr'o zi, o singură zi?..

Nu, nici o singură zi n'a trecut... aũ trecut însă cincisprezece ani...

Și azi, se găsește tot acolo de unde a pornit; tot acolo... dar nu tot acela.

Cum a lăsat el să treacă toată vremea asta așa? Cum a putut să trăiască fără ca să trăiască?

Cum? Poate că, în definitiv, asta e viața. Îți zici mereu: voiũ trăi, și de-odată te pomenești că ai trăit, fără să știi cum!

În fie-care zi ai făcut același lucru și în fie-care zi ai simțit setea după *alt-ceva*.

A! acest *alt-ceva*... Această himeră care te momește mereu înainte pe drumul vieții...

Și dacă, cel puțin, spre sfârșitul acestui drum nu s'ar găsi așa singur. De ce nu s'a gândit măcar la asta? Acu, e prea târziu!

De mult... era tânăr. Iubise și el o fată. Intîia dragoste!

Ce s'a pus atunci în calea iluziilor pe cari și le clădise și el, ca toți cei cari au iubit vre-odată? Nimic. Fata, părinții, erau învoiți. Mai era numai o formalitate de împlinit.

Odată — fata l-a întrebat ce pensie o să aibă ea după moartea lui? Atunci, drept răspuns, el și-a luat pălăria, a plecat și nu s'a mai întors. Fata e azi *divorțata* unui profesor.

Pe urmă au trecut ani.

Într'o zi a venit la el o femeie. N'o văzuse nici odată pînă atunci. Totuși, ea spunea că-l cunoaște de mic copil, și că ține la el așa de mult, — și că de mult și-a pus în gînd să-l fericească. Cunoștea o fată, dar ce fată! de familie, persoană de considerație...

N'a lăsat-o să isprăvească. A luat-o de umeri și a dat-o afară.

Într'un caz ca și în cel-l'alt, ce putea să facă alt-ceva? Nimic, negreșit. Era singura cale de urmat.

Și cu toate astea...

Dacă ar fi luat altă cale, dacă s'ar fi gândit mai din vreme...

Poate că există pe lumea asta și fete cari în ajunul măritişului nu se gândesc numai la pensia ce le aşteaptă după moartea bărbatului... Dacă ar fi căutaț poate n'ar fi astă-zî atît de singur...

Și... cine știe?... Poate că tot mai este vreme... Poate că nu e încă pierdută speranța d'a i se deschide un noŭ orizon vieții...

Da, nu mai este de pierdut nici o zi. Altă viață! Altă viață! Nu trebuie să moară înainte de a fi trăit! Nu trebuie să moară cu părerea de rău d'a nu fi încercat măcar să trăiască...

* * *

A doua zi, seara, la club se încinse o bacara monstră, și...

— Iar s'aŭ făcut trei ceasuri!...

MIJLOC SIGUR

Trăesc cu ea de cincî ani; și n'am să-î mai bănuiesc nimic. Mai ales în vremea din urmă, e de o răbdare, de o docilitate... Nu pot s'o scot din sărite nici cîm: tot ce fac e bun, tot ce zic se face, fără vorbă, fără discuție; orî ce toane mi se trec; nici odată nu mă întrebă de ce-am întîrziat, unde-am fost, ce am făcut sau de ce-am făcut așa și nu altfel. Nici n'am crezut vr'o dată că pot exista pe pămînt ast-fel de ființe.

«Și cu toate astea o știu că e o fire hotărîtă, energică. Odată, pe la începutul legăturii noastre, — nu știu, poate i s'a părut ceva, — mi-a spus; «Să nu crezi c'o să mă poți lăsa vr'odată așa, din capriciu, fără vină; m'am dat ție și nu mă

las de tine de cît moartă.» Și cînd mi-a spus așa, nu vorbea ca alții; era în ochii ei ceva, nu știu ce, — două flacări din cari parcă țîșnea vitriol. De-atunci n'a mai fost vorba între noi de nimic așa ceva. Dar să mai văd ochii ăia? M'apucă un fior numai cînd mă gîndesc.

«O să mă'ntrebî: de ce vrei s'o lași? Uite, fiind-că mi s'a urît. Cînd ieî așa o femeie, o ieî pentru frumusețe, din dragoste. Dar nu există frumusețe care să nu se banalizeze și de care să nu ți se acrească cu vremea; cît pentru dragoste... vezi toată experiența și înțelepciunea popoarelor. În schimb, trăind cu o femeie, zi de zi îi descoperi cusururile, și cu astea mai greu se deprinde omul de cît cu însușirile bune. Ș'apoi de, sînt încă tînăr, și poate mi s'ar oferi o alianță mai cu folos... În sfîrșit, lucrurile astea nu se esplică, se simt; și eu simt că trebuie s'o las.

«Ce te faci însă? Să-i găsesc vr'o pricină nu pot; să-i spun curat: nu-mi mai placî fa, — nu merge; mă gîndesc la ochii ăia de-atunci... Nu se poate; da cu cît nu

se poate, cu atît mai rău mă îndirjesc și mă muncesc cu gîndul...»

— Aș ști eu un sfat... Dar o să ți se pară cam ciudat.

— Ori-cum, spune.

— După cum văd eu, femeia asta are un simț practic foarte dezvoltat; cu astea nu există de cît un singur mijloc, dar cutez a crede că e aproape infailibil.

— Și anume?

— Să te cununi cu ea.

— ?!?

— Ți-am spus că o să ți pară ciudat sfatul meu. Dacă te vei gîndi însă numai nițel, o să ajungi să te încredințezi că e cel mai logic și mai bine întemeiat din cîte ar putea exista.

«Faptul că femeia cu care trăiești e așa de docilă, așa de tolerantă, este un indiciu mai mult decît sigur că nu te iubește. O femeie care iubește nu poate ierta orice bărbatului ei; dacă se vede sau se crede oricît de puțin neglijată, e cu neputință să tacă și să rabde.

«Va să zică avem un punct lămurit: această femeie nu te iubește. Atunci de ce ține cu atîta îndirjire la legătura voa-

stră? E foarte simplu: ține așa cum ții tu la slujba din care trăiești.

«Toată întrebarea este: poate sau nu poate să găsească o slujbă mai bună?»

«Acum să căutăm să ghicim și să urmărim raționamentul ei de femeie, practică, ce e drept, dar totuși de femeie.

«Ce-și zice ea? În situația în care mă aflu, e prea riscat să pot spera ceva mai bun. Dacă acest om mă lasă, nu voi mai fi decît o țiitoare părăsită, o femeie care se ia și se lasă, fără altă formă. Trebuie decî să mă țin morțiș de situația pe care o am.

«Punem însă cazul că această femeie devine femeia ta legitimă. Imediat raționamentul se schimbă: O femeie divorțată, «văduvă prin divorț», cum zic actele stării civile, nu numai că e cu totul alt-ceva decît o țiitoare părăsită, dar s'ar putea zice că are mai multă trecere chiar decît o fată, dacă nu pentru alt-ceva, pentru puțința cu mult mai mare ce are de a încurca pe unul sau pe altul.

«În situația de femeie măritată și prin urmare în posibilitatea de a deveni o vă-

duvă prin divorț, femeia practică imediat va începe să arunce ochii în dreapta și în stînga după o slujbă mai bună. În acelaș timp, ea nu va mai fi femeia docilă și răbdătoare care se ferește să dea bărbatului prilej de nemulțămire, pretext de neînțelegere și ceartă.

«Vezi, prin urmare, că de aci în colo, un bărbat care vrea să scape de femeia sa are un joc cu mult, neasemănat mai ușor și în foarte multe cazuri n'are decît să aștepte: se întîmplă adesea că pasărea sboară de bună-voia ei din colivie.

«Unde mai pui că în tot-d'a-una se consideră ca o crimă sau cel puțin ca o faptă mișelească părăsirea unei fete seduse și pe care n'ai luat-o în căsătorie, — pe cînd un divorț, din or-ce motiv și din vina sau inițiativa or-cui, e perfect în ordinea lucrurilor, nimeni nu se indignează, ba nici măcar nu se miră de așa ceva.

«Cred că acum lucrul e demonstrat: vrei să scapi fără teamă de scandal sau de răzbunare de o femeie cu care trăești și de care vezi că nu poți scăpa altfel? cu-

nună-te cu ea și ia calea tacticoasă, liniștită, consacrată, a divorțului. E tot ce poate fi mai practic».

LA SFÎNTU GHEORGHE

Era după sfîntu Gheorghe, și deci, firește, trebuia să vie vorba despre multele și variatele neplăceri ale mutatului. Coana Veta isprăvisese de înșirat inventarul lucrurilor cari i se prăpădiseră, coana Mița făcuse și ea socoteala picioarelor de scaune și canapele cu cari ajunsese în deficit de la vechea până la noua locuință, se plasase de mai multe ori și vorba veche «două mutături fac cît un foc» — că bine zici soro! — cînd stăpînul casei își aduse aminte și el de o pățanie:

— Toate astea nu sunt nimic. Să vă spun eu ce mi s'a întîmplat odată mie cu mutatul... Uite, Sița e aici, poate să spuie și ea dacă n'a fost tocmai așa.

Ca atunci cînd vă spun, nu mai pățisem nici odată. Era acu p'aproape de sfîntul

Gheorghe și nu găsisem casă. Umblasem eu cu Sița șapte mahalale, degeaba! De la o vreme, zic eu, să știi că cea dintăiu casă ce mi-o ieși înainte o iaă, — ce? vrei să rămînem pe drumuri?

Și cum ne ciorovăim noi așa cu Sița, — eram prin Precupeții vechi — numa iată că ne chiamă cine-va de la spate — pst! pst! — Mă întorc. Era un om bine îmbrăcat, un om de considerație, de. Îi zic *bon-jur*, el își ia pălăria la noi.

— Vă rog — zice, — nu vă supărați. Mi se pare că dumneavoastră căutați o casă cu chirie.

— Da, zic eu, căutăm o casă cu chirie.

— Pofțiți atunci de o vedeți pe asta în care staă eu; e de închiriat.

Mă uit eu la casă, — nu văd nici un bilet de închiriat; da zic, de, — dacă omu spune că-i de închiriat, așa trebuie să fie.

Vedem noi casa, îi place Siții, îmi place și mie, — zic brava, am găsit-o.

Cită chirie, una alta, ne învoim noi, și daă să scot arvuna.

— Stăi, zice, — nu sunt eu proprietaru; mi-a spus s'o închiriez așa și dacă v'ați

învoit puteți să vă mutați chiar azi că eu vă golesc casa numai de cît. Pe urmă o să vie el să-î plătiți, să faceți contractul, să faceți ce știți.

— Ce zici Sișo? — zic; — să vorbim și cu proprietarul...

Da ăla de colo:

— Nu e nevoie, domnule, cînd îți spun eu; dac'ați vorbit cu mine, e ca și cu proprietarul. Eu sunt ăla și ăla. Proprietarul e la țară; vine tocmai după sfîntu Gheorghe.

Sișa zice: — Că zău, ne-o veni și mai ieftin mutatul acum. Dacă spune dumnealui, ai să ne mutăm; pe urmă vom vedea noi.

Ș'asa, după vorba Sișii, ne și mutăm noi spre seară. Ăla, chiriașu care era, își luase catrafusele de cu vreme.

Nu ne da nouă în gînd ce zor avea el să se mute așa de grabă.

După ce ne așezăm noi calabalicul, zic eu Sișii:

— Tot nu mi se pare mie lucru curat... Da' dacă onorabilul ăsta n'o fi plătit chiria ș'o să ne apuce proprietarul pe noi?...

— Ce, zice nevastă-mea, ești copil? Să-l fi lăsat el cu chiria neplătită până acum?

Zic: așa e, nu se poate.

Ne aranjăm noi, și trece ziua întâi așa.

Da să vedeți: după o sobă, chiriașul ăl-lalt lăsase o cutie de tinichea, de-alea de tutun; și cînd daŭ eŭ s'o arunc afară, văd că e ceva înăuntru. O deschid: era un ciocan, niște cuie, bucăți de fier, de plumb, — zic: și-o fi uitat omul sculele astea aici, și pun cutia de o parte.

Ș'așa, se face iar seară; lăsăm noi transperantele și măi stăm așa de vorbă. De la o vreme numai ce mi să pare mie, că cine-va tot umblă în sus și-n jos pe dinaintea ferestrelor; mă gîndesc ce să fie? Daŭ eŭ nițel transperantul la o parte, aleargă și Sița: o damă, zice, par'că stă și se tot sgîește la geamuri. Daŭ să mă uit și eŭ: nu măi era nimeni.

Zic: mofturi! Ai să ne culcăm.

Ce să te pomenești, domnule? Cînd ne era somnul măi dulce, numai ce-aud *poc!* *poc!* în ușa. Sar eŭ, sare Sița... Ce e? cine e?

— În numele legii, deschideți! aud un glas de-afară.

Cînd aud așa, — cred că vă'nchipuiți —

îmi îngheță sîngele în vine... Sița a rămas așa, încremenită. Da eă numai decît îmi zic: să vezi că cutia aia-î cu pricina... ticălosul ăla era un falșificator de monede, a simțit că-l pîndește, și ne-a băgat pe noi în capcană...

Pun mîna pe cutie și daă să ies pe din dos. Da de colo alt glas:

— Deschideți că spargem ușa.

— Hait, zic eă, de-acum fie ce-o fi...

Sița tremura ca varga. Da par'că nici mie nu-mi era tocmai bine. Vă închipuiți, în miez de noapte, știi, omul par'că nu-și are toate mințile limpezi ca ziua... Că altfel, ce putea să ne facă, oameni nevinovați?

Vîr eă repede cutia în sobă, — și pe urmă descuî ușa... N'apuc să întorc bine cheia în broască, numai ce-mi trîntește cine-va ușa în nas și o damă dă năvală înăuntru și se repede drept la Sița.

— A, scorpie! țipă, am să-ți scot ochii!

Eă mă zăpăcisem de tot. Comisarul — că era și un comisar între ăi cari veniseră cu dama — să repede la ea ș'o apucă de braț.

— Te rog, Doamnă, liniștește-te; o să facem acu procesu-verbal...

Dama se întoarce furioasă și... cum dă cu ochii de mine rămîne, domnule, ce să zic?... rămîne *tablou*.

— Unde-î Mișu? A! ticăloșilor, vreți să mă prostiți pe mine? Unde s'a ascuns Mișu, să-î scoț ochii...

— Hoo... zic, nu mai scoate ochii așa la toată lumea... Ce tot îmi trăncănești cu Mișu al dumatăle? Ce poștești, madamo?

Începusem adicătelea să cam înțeleg și-retenia...

Ei da, așa e cum zici mata, coană Veto. Pe urmă am aflat toată istoria.

Chiriașu ăl-lalt iera, vezi, în divorț cu nevastă-sa, și pe semne ea-l pîndea să-l prindă cu ocaua mică. Atunci ce și-a zis el? Ne-a văzut pe noi căutînd casă. Hai, zice să le dau casa ăstora și s'o șterg, să-mi pierd urma, să scap de belea. Ea, fără să-î dea în gînd de toată șiretenia asta, vine să pîndească și 'n seara de care vă spun, și cum vede pe Sița la fereastră, fuga la comisar — ci-că l'a prins pe mizerabilu în flagrant delict.

Ei da, pe urmă s'a lămurit toată chestia. Și, — la drept vorbind, — nici nu mi-a prea părut mie rău de istoria asta. Am rămas în case, și chiria era plătită până la sfântul Dumitru.

Da cutia cu sculele o țin păn' în ziua de astăzi, că n'am mai găsit pe ăla să i-o dau îndărăt.

TOATE BUNE

— După un document autentic —

Care va să zică așa; miros eū, — că nu sunt tocmai d'ăia adormiți, — și pă urmă îmi mai spun și prietenii : mă, bagă de seamă, mă, că nu-î lucru curat cu ofițeru ăla... D'apoi par'că eū n'o vedeam cum se schimbase de la o vreme, că-mi răspundea alandala și numa ce se roșia cînd mă uitam la ea, știi colo, mai apropont, — și gîndu numa la găteală și toate alelante, mă 'nțelegi, că nu suntem dă erî d'alaltăieri, zic, a 'nebunit-o ipoletu și pace. Da vorba e, mă gîndeam, o fi ceva mai așa, orî numai amor plantonic? Știi, eū n'am așa vreme să umblu după d'astea. Dar azi una, mîne alta, îmi intră ideia la cap : da dac'o fi? că prea e nu știū cum, — și fasoane, și zorzoane, —

asta-î amoretată tun, măi Antoane, — și pă urmă, cum îți spusei, îmi măi spuneau și prietenii.

«Atunci ce-mi dă mie în gînd? Zic, ai să vedem, și dac'o fi, las pe mine — să mă ție minte! Ia să le trag eū o păcăleală, măi rar așa ceva.

«Nici p'în gînd să-ți treacă ce-am făcut. Zic: ia-scultă nevastă, 'i zic, am niște daraveri, trebuî să plec la Galați. Mă, cum a tresărit, par'că i-aș fi spus: ai la bal, la teatru! Da muierea tot muiere, — numa ce se preface: Da' de ce să plecî, Antonică dragă? orî dacă trebuie să plecî — știi, ca să nu-mî iaū vorba 'ndărăt, — n'o să stai mult; plecî dimineața, te 'ntorcî seara... Zic: nu, o să staū trei, patru zile, poate măi mult, o să văd acolo cum merge daravera, da am să-ți bat eū o depeșă cînd o fi să mă 'ntorc. — Bine, zice și oftează, cu ochii la geam.

«Las', las'! gîndesc eū, o să vezi tu depeșă ce-am să-ți bat, numa să fie cum bănuiesc eū.

«Ș'așa, aidi la gară, vine și ea; iaū eū bilet, mă urc în tren: «Vezi, dragă, să nu

răcești, nu scoate pardesiu, bagă de seamă la curantelă...» Bine, bine; mie mi-era gîndu la 'ncruciașarea trenului. De-acolo, ai îndărăt.

«Mă 'nfund eū într'o cîrciumă, mahalaua a șaptea, nu mă cunoștea nimenea, și aștept, aștept... Colo pe la unspce jumătate zic: acu e pontu. Plătesc, ridic guleru la pardesiū și aide încet-încet, de, ca omu care merge în treaba lui.

«Ajung acasă, daū să intru pe poartă, — cînd colo, un ăla îmbrăcat soldățește: «nu e voe!» strigă la mine. «Ce mă, zic, cum nu e voe?» «Nu e voe, zice, am ordin!»

«Să-mi vie ameteală, nu altceva; cînd i-am pus odată mîna 'n ceafă, l-am repezit cît colo.

«Da' acu nu mai era vorbă, îi prinsesem; își pusese și caraulă la poartă!

«Mă reped eū în antret, poc! poc! și trag cu urechea; șopoteaū înăuntru de mama focului. Eū iar poc! poc! — «Cine-i?» aud dinnăuntru și-i tremura glasul ca la una d'alea de la operă. Zic: «aide, nu mai întreba, deschide că sparg ușa!»

«Să fi auzit atunci: zbang, zbang, —

unde mi-s ghetele, tunica... sapristi! unde mi-am pus chipiu?... și șopa-șopa într'una...

«Dacă văd eu așa, pun odată umăru colea vîrtos și pîrrr... trosc ușa de perete... Întuneric besnă. Pun mîna pe chibrituri și dau foc la lambă.

«Ce să vezi? Fereastra deschisă, ofițerul meu nicăeri și dumneaiei numa 'n cămașă și cu păru despletit în mijlocu odăii, și galbenă, cu ochii în toate părțile, de par'că să 'ntorsese de la Belu.

«Dă grabă mare, ofițeru 'și pierduse chipiu pe jos; il iaŭ eu, mă uit la el, — haha, zic, iacă-mă și ofițer acu!

«Mă, bătae ce i-am tras!.. Lasă-mă, zice, iartă-mă Antonică dragă, asta a fost întiia și cea de pe urmă... nu mă omorî, că n'am știut ce fac, că m'a amețit, că m'a scos din minți, și mai cîte... Se adunase toți vecinii.

«Și dă-î, și dă-î! Așa, să te-nveți minte, madamo! Ofițer ți-a trebuit? Păi stai să-ți dau eu ofițer, să nu-ți mai trebuie altu cît ai trăi!.. Mă, dacă nu venea comisaru cu niște vecini să mi-o scoată din mîni, o lăsam acolo lungită... Intram în ocnă, da

mai știe omu ce face la un așa caz?

— Ș'așa, va să zică, ai dat-o în plata Domnului!

— Ce tot stai de vorbești, nenișorule? Păi, acu s'o vezi! I-am venit de hac... Mai blîndă și mai cu ochii în pămînt ca ea, rar alta. Nicî tu ofițer, nicî ochii pe la geam, — i-am tăiat pofta.

«Acu, nu mai am nimic de zis. Merge treaba ca nainte. Nu mai pot să-î mai gă-sesc nicî o pricină.

«Vezi dumneata, cu muierea, trebuie să știi cum s'o ieî...»

H. bine căsușita.

PE DOUA FETE

I

Dragă Mio, — prietina mea scumpă, — tu poate m'ai și uitat, crezînd că eă te-am uitat pe tine... De-atîta vreme nu ne-am mai scris... Ce-ți vei fi închipuit despre mine?... Eă, nimic alt de cît că te vei fi îngropat și tu în monotonia zilelor care, știă și eă, vai! cît de mult îți amorțește une-orî orî-ce gînd și orî-ce voință... Știă, — adică *am știut* ar trebui să zic.

Căci dacă mă vezi că întrerup azi o tăcere așa de lungă ce se făcuse între noi, ai ghicit numai decît, nu-î așa, dragă Mio, că *ceva* trebuie să se fi întîmplat, *ceva* ce să mă hotărască să caut a reîmpleni firul acesta al confidențelor ce în totdeauna ne-a

fost atît de dulce să ne facem între noi...

Ceva, da; și mai nainte de toate negreșit dorul ce m'a cuprins iar de tine, amica mea unică, singura ființă care întotdeauna m'a înțeles și pe care am înțeles-o întotdeauna...

Ș'apoi, da, încă ceva... Ce? Ești nerăbdătoare să știi? Iată ce: Sînt fericită... da, ai citit bine, sînt fe-ri-ci-tă...

Fericită eă? îți vei fi zicînd, — eă care pînă azi n'am făcut de cît să mă tîngui, deși negreșit numai în intimitatea spovedaniilor noastre reciproce, — să mă tîngui de soartă și de oameni, de oameni și de soartă...

Fericită eă, care știi cum dintre toate fetele eram întotdeauna cea mai oropsită, căreia nici-odată nu-î venea cine-va *de-acasă*, care necunoscînd cea dintîi din toate fericirile, fericirea dragostei părinților, își începea viața cu cea mai cumplită din amărăciunile sufletești și gelozii de soarta altora.

Fericită eă, care am fost tîrită la altar cu lacrimile în ochi, ca la un eșafod, eă, pentru care vălul ce ascundea misterul negrăit al iubirii s'a sfîșiat fără ca să o fi

cunoscut, fără ca să o fi bănuit măcar, nici înainte nici după aceea...

Se vede însă, dragă Mio, că este scris, — și mi se pare că am mai citit undeva asta, — este scris așa că măcar odată în viața fie-cărui om norocul, fericirea, să-î bată la ușă. Totul este să știi să-î deschizi la vreme; o clipă se oprește numai, și pe urmă zboară mai departe, ca să nu se mai întoarcă.

O clipă, mie mî-a fost de-ajuns. Să-ți spun cum s'a întîmplat.

Eram — în zadar așî vrea să fiu poetică, dar se întîmplă une-orî că lucruri și situații din cele mai prozaice pot să dobîndească o nuanță de poezie; — eram așa dară în jurul unei mese de cărți, — de cărți de joc, — firește, dimpreună cu diverse *cucoane*. Știi, asta e distracția, singura distracție, — dintre cele mărturisite bine-înțelese, — a noastră, mici provinciali. Pierdeam într'una; nu știu ce aveam, eram distrată; poate era presimțirea momentului ce avea să însemneze marea întorsătură, răspîntia drumulu vieții mele...

— N'ai noroc azi la cărți, — aud deodată o *cucoană* de alături.

— Mai știi? oi fi avînd poate noroc la dragoste, zic eū fără să mă gîndesc.

Și pe cînd *cucoanele* încep să rîdă, eū simt că roșesc ca de-o prostie pe care ași fi spus-o, și ridic ochii ca omul îngrijat să n'o mai fi auzit și alții...

Asta a fost *clipa*.

În fața mea era *el*, — acela care a devenit *el* din *clipa* aceea.

Eraū abea cîte-va zile de cînd venise în orașul nostru. Îl văzusem și erî și alaltăeri și îl văzusem cu aceiași ochi indiferenți cu cari vedem pe toată lumea. Acu însă par'că era altul; par'că de-odată un vâl mi se luase de pe ochi și îl vedeam într'o lumină strălucitor de limpede, în care trăsurile fine ale feței sale apăreaū ca gravate, iar ochii negri îi străluceaū, — iartă-mi comparația banală, dar nu găsesc alta mai potrivită, — îi străluceaū ca două mari diamante negre.

— Da, ziceaū ochii aceștia, da; ai noroc la dragoste...

O clipă, o privire... E nevoie să-ți spun mai departe?

Astăzi nu mai trăim decît unul pentru altul; ceea ce-mi spunea atunci privirea lui, ceea ce nu mai așteptam niciodată, nici în vis, s'a realizat...

Astăzi știu în sfîrșit ce e iubirea; în pragul renunțării mi-a răsărit deodată această revelație dumnezeiască, amețitor de dulce.

Și fericirea mea e atît de mare, încît par'că m'ar fi înăbușit dacă aș mai fi ținut-o o zi, un ceas ascunsă în inima ce n'o mai putea cuprinde... Îmi venea une-orî s'o strig, s'o vestesc în toată lumea, lui însu-și, omului care cu sînge rece, ca un negustor chibzuit, mă cumpărase de la părinți și se pusese paravan și streajă între mine și fericire, între mine și dragoste... O, a căzut acest paravan, a ferit strajea; — ca prin farmec s'a deschis luminos orizontul până erî ascuns al vieței mele... Mă îmbăt de frumusețea lui nespusă, și nu-mi pasă de lume, de oameni, de nimic, — sînt fericită.

Este poate în adîncul acestei fericiri și ceva din voluptatea haină a răzbunării?

Se poate. Dar nu cercetez. Sunt fericită, îmi ajunge.

Și, o, de-ai ști, dragă Mio, de-ai ști ce om, ce suflet este odorul meu. De cînd suntem unul al altuia mă simt cu totul alta de cum eram. Alături de dînsul, sufletul meu împrumută ceva din imensa nobleță a inimii lui și simțirea aceasta mă ridică aproape, aproape pînă la dînsul. Dintr'o femeiușcă de mijloci, dintr'o ființă ce vegetam și eu în lumea asta printre celelalte umpluturi cu cari Dumnezeu a împănat lumea, am ajuns să mă simt *cine-va*.

Da, dragă Mio, lumea asta, viața asta totuși are un înțeles. Și nu mă aștept acum decît momentul cînd voi fi cu totul liberă să-l talmăcesc așa după cum îl simt, d'împreună cu dînsul, — momentul, ce nu poate să mă întîrzie mult, cînd vom fi cu totul, cu totul, unul al altuia... Ce surprinși aș să rămînă toți! Mă bucur de mai înainte. Tu singură ai fost prevestită, și de asta mă bucur iarăși atît de mult!..

Nu-mi scrie încă. Așteaptă. Ai să primești vestea fericită zilele acestea.

A ta.

MINA.

II.

Dragă Mișule,

Nu te așteptaî, desigur, să-ți scriu așa curînd, și desfăcînd scrisoarea mea te-ai întrebât numai de cît, cu perspicacitatea de individ sceptic care te caracteriză, ce serviciu am să-ți mai cer?

Mișule, scapă-mă. Dacă am fost numit aci, și-o datoresc numai ție și legăturilor tale cu lighioanele influente; ei bine, acum te rog să faci orî-ce ca să pot fi, dacă nu alt-ceva, măcar destituit din postul acesta!

Mișule, am făcut o prostie și numai tu mă poți mîntui. Mă cunoști și deci bănuiești mai dinainte cam în ce categorie ai să clasezi prostia de care vii să mă spovedesc ție.

Nu te vei mira cînd îți voi spune că cea dintîi grijă pe care am avut-o sosînd aci, a fost să-mi asigur un debușeu sentimentelor de amativitate cari știî și pînă acuma cîte buclucuri mi-aî făcut. Ce vrei? Sînt o fire nenorocită și incorigibilă.

De astă-dată însă am pățit-o mai rău ca totdeauna; slaba mea cunoștință de oameni mi-a jucat festa.

Și n'ași putea zice că n'am procedat cu destulă prudență. Dintre toate gîsculițele de aici mi-am ales pe cea despre care puteam să presupun mai puțin că va lua lucrurile în serios. O fire, — așa mi se părea mie — aplecată mai mult spre partea simțurilor, o burgheză de duzină măritată fără dragoste și luînd viața așa cum vine.

Aș! ți-ai găsit. După trei săptămîni de dragoste știi unde am ajuns? Gîsculița mea și-a pus în gînd nici mai mult nici mai puțin de cît să divorțeze, și s'o iaș eu! Ce zici la ideia asta? Așa-i c'ar fi nostim?!

Eu, firește, i-am făgăduit tot ce-a vrut. Acum însă tremur de teamă să nu facă vre-o prostie înainte de a-mi fi luat eu măsurile; abea am putut să dobîndesc de la dînsa un răgaz de trei săptămîni.

Trei săptămîni, ai auzit? În mai puțin de trei săptămîni trebuie să fiu permutat de aici. E singurul mijloc de a putea să dobîndesc de la dînsa, o nouă amîinare, pe care voiș ști eu apoi s'o fac *sine die*...

Mișule, ai încă o ocazie să arăți dacă ții la mine; profită și de asta cum ai profitat de atâtea și contează pe vecinica recunoștință a ghinionistului tău prieten...

NICU.

FARMECUL

Cînd a înțeles că era ca și logodită, zîmbi în silă pentru a-și ascunde turburarea; dar nu cuteză să zică o vorbă, de teamă ca tremurarea glasului să nu trădeze golul desamăgirii ce deodată se făcuse, imens și dureros, în pieptul lui.

Să renunțe, așa dintr'odată, la un vis ce deabea începuse a i se înjgheba în închipuire?... Ce lovitură neașteptată!

Dar ea, în tot-deauna fusese atît de prietenoasă cu dînsul! Cînd privirile lor se întilneau, ochii ei sclipeau ca de o mare bucurie, și din zîmbetul cu care îl întîmpina de cîte ori își dădea mîna, grăia o simpatie ce crezuse că-l putea îndreptăți la toate speranțele... Să fi fost o simplă cochetărie?

Revenit din prima turburare, începu în-

cetul cu încetul, a-și reclădi toate iluziile pe cari «prietenu**l** bine-voitor» i le risipise cu o singură vorbă.

«Ca și logodită...» Și ce? Atîția părinți nu sînt cari-și logodesc copilele neștiutoare încă de simțirea ce trebuie să lege două suflete destinate a-și trăi viața toată unul pentru altul? Atîtea copile nu sînt cari, tocmai în această neștiință a lor, primesc fără revoltă, în obicinuița supunerii și ascultării, hotărîrea părinților?..

Dar un moment poate veni cînd ochii neștiutorî se limpezesc, cînd inima fecundată de o simțire nouă și nebănuită pînă atuncî, se deschide altor dorințe și se avîntă, tînără și svăpăiată, spre alte aspirații... De ce, pentru dinsa, acest moment n'ar fi fost acela, cînd pentru prima oară ochii lor s'aũ întîlnit, și mînile lor s'aũ atins?

* * *

Și iată că, din simțirea dureroasei desamăgiri, nădejdea, și cu ea văpaia dragostei se ridicară mai puternice și mai mistuitoare de cît ori cînd.

Nici odată nu-și simțise svîcnindu-î atit

de neastîmpărată în pieptul plin de o dulce senzație, ca acum, gîndindu-se la farmecul îmbătător al acestei apariții încîntătoare care era *Ea*; ea, așa de gingașă în veselia ei blîndă și înțeleaptă, atît de delicată și distinsă în toate mișcările ca și în vorbele ei; și mai presus de toate ochii, privirea ei atît de șăgalnică și duioasă în același timp, făgăduitoare de toate comorile unui suflet numai de dragoste și bunătate.

Ea a altuia?.. Niciodată! niciodată!

Și dacă, cu toate acestea...

Nici o vorbă de dragoste nu se schimbăse, până atunci, între dînșii. Avea el vre-un drept să creadă în simpatia, în prietenia ei?..

Dar dacă, cu adevărat, dimpreună cu mîna, era făgăduită și inima ei?..

Își lipi fruntea înfierbîntată de geamul rece, și plînsese copilărește.

* * *

Tremurînd deschise ușa și intră sfios...
Ea tresări cînd îl văzu așa, pe neașteptate...

Nu mai era veselă și zîmbitoare ca altă dată. Înfășurată într'o broboadă roșie peste

piept, se făcu tot așa de roșie, îngînînd încurcată vorbe despre o răceală... o durere de măsele...

Apropiindu-se, dînsul simți că așa trebuia să fie...

— Nu visai să mă vezi astă-zî, — începuse el tot atît de încurcat acum ca și dînsa. Dar voiam... trebuia numai decît... să te întreb ceva... Să mă scapi dintr'o mare, dintr'o foarte mare îndoială, care...

Ea îl asculta fără a părea surprinsă, — jignită totuși de această situație nouă și neașteptată în care se găsea amîndoi.

El se opri. O simțire de discordare, ca o tristă și dezolatoare mahmurie după o cheltuială nesocotită, nebunească, de energie nervoasă, îl lăsă deodată atît de abătut, în cît gîndurile începură a i se turbura în minte și vorbele a i se încurca în gîtlej.

Ea îl privi acum întrebătoare, pe cînd genele-î clipeau ca de o ușoară emoțiune.

— Am auzit, urmă el însfîrșit schimbînd glasul și încercînd să zîmbească, — am auzit că ești logodită...

— A, nu! — și se roși iar, — nu încă...

— După toate formele, nu, dar... «ca și logodită», — așa mi s'a spus. Și...

— Și?... întrebă ea cu o tremurare de nerăbdare în glas.

— Și... am ținut să fiu cel dintîi care să-ți aduc felicitările mele...

LA FEL

ast-fel de infamie!

Și doamna Ionescu era superbă de indignare și de revoltă.

Dintr'un colț, un tânăr o privea cu o admiratoare, cu o entuziastă aprobare. Sub emoțiunea aceasta, trăsăturile comune ale feței doamnei Ionescu luaū o expresie aproape interesantă, și tânărul îi găsia un farmec pe care nici nu-l bănuise pînă atunci.

Scandalul, de alt-fel, era ceva nu se poate mai comun. O femeie își înșelase bărbatul și... atîta tot.

Dacă însă dramele de felul acesta nu mai pasionează, nu măi zguduie cu adevărat de cît pe înșiși actorii lor, ele tot măi servesc ca ocazie binevenită acelorora cărora le place să-și etaleze, de cîte-ori

vine vorba, propriile lor sentimente... nobile și leale.

D-na Ionescu era și ea dintr'aceștia. O figură de toate zilele, ea nu inspirase nici odată în viața ei o pasiune, nici chiar bărbatul ei, și deci, nu putea să-și închipuiască cum o femeie, odată măritată și mamă de familie, ar putea să calce greșit.

Și judecata urma înainte, aspră, nemiiloasă. Femeea aceea, era mai rea de cât cel mai rău criminal; criminalul ucide corpul, ea ucide sufletul, și dacă pedeapsa cu moarte s'a desființat pentru criminalii ordinari... a! doamna Ionescu ar reînființa-o, fără să se mai gîndească un moment, pentru aceste ființe abjecte, pentru acești monștri, pentru aceste erori nenorocite ale naturii!

Și tînărul din colț o privea cu ochi din ce în ce mai entuziaști, și în aprobarea cu care-î însoția cuvintele, era par'că un început de apropiere între două suflete cari se înțeleg...

Acum, doamna Ionescu nu-î mai vorbia de cât lui. Ceilalți, rămăseserăm tăcuți și gînditori. Iar cât pentru d-nul Ionescu, singura manifestație ce-î scotea acest inter-

minabil rechizitoriū, erau cîte-va căscături discrete, invitări de plecare, la cari am fost unul din cei dintîi care am răspuns.

*
* *

Uitasem aproape cu totul această serată și această execuție, care, de alt-fel, nu era singură în felul ei din cîte auzisem.

Iarna trecuse, izbăvindu-mă de plictiseala sindrofilor și venise, pentru mine, vremea pe care o prefer între toate, cea a plimbărilor fără țintă și fără scop anumit, amestecul singurătății tale în mijlocul unei vieți care nu îți oferă decît ceea ce vrei să vezi și să observi dintr'însa, mișuiala oamenilor cari nu sînt siliți să te întrebe nimic și cărora nu ești silit să le răspunzi, lumea în icoane, preferabilă în totdeauna lumei în vorbe.

Treceam așa pe d'innaintea unei porți de otel. În acelaș moment, o femeie cobora treptele, cu un fel de sfială caracteristică, și care niciodată nu s'ar putea

ascunde cu desăvîrșire. Sfiala aceasta mă făcu să zîmbesc fără voie; cine n'ar fi știut-o tîlmăci?

Observase femeea zîmbetul meu, sau sfiala-î se prefăcuse în spaimă la vederea unei fețe ce i se părea poate cunoscută? Fără voie, scoase o exclamație ușoară și trecu pe dinaintea mea, cu o grabă ce făcea să i se miște tot corpul, cînd la dreapta cînd la stînga.

Și... o recunoscui. Era doamna Ionescu! Era puritana de astă iarnă, era calăul fără milă al femeilor adultere!

Firește, nu m'am gîndit s'o urmăresc, și nici să fac parte cuiva de această descoperire fără voie. Am rămas numai începîndu-mi firul gîndului dela vorba celui care a zis că graiul îi este dat omului pentru ca să-și ascunză gîndirile.

Cînd iată că se mai coboară cine-va pe scări. Țsta — îmi zic — trebuie să fie *el*. Era, în adevăr... tînărul care în seara aceea, singur dintre toți, abunda în sensul crucificării tuturor femeilor adultere...

A! acuma știu... Acești doi s'aū găsit, suflete înrudite, s'aū înțeles între dinșii din

seara aceea, și aū venit aci ca să-și continue convorbirea despre femeile abjecte cari își înșală bărbații și despre mizerabili seducători, fără inimă și fără conștiință...

LA JUG

Licențiat... profesor... om cu carieră sigură... Da. Ah! numai de n'ar fi așa de... nu știu cum...

Și Linica strîngea din buze, pleoștea fața și ridica din umeri, — felul ei de-a *face pe țăranul*.

Dar, — ce era de făcut? — de-aci începeau rezoanele mamei; — n'avea, poate, de gînd să rămînă fată bătrînă? În ziua de azi a început să se mai ridice și «oamenii din popor»; nu e nici o rușine... Nu ne coborîm noi; se ridică ei la noi.

Și mamaia, văduva unui arîndaș pe rînd îmbogățit și scăpătat, ridica ochii în tavan, ca și pentru a arăta pînă la ce înălțime aveau să ridice ele pe «omul din popor», pe bietul Gheorghe Ionescu.

Gheorghe Ionescu—Ghiță al lui Iuon, îi zicea în sat — era un băiat bun și blajin. Școala, cu programele, cu disciplina și cu dascălii ei, nu reușise să tocească într'însul inima lui de țaran; deschis la vorbă și la gând, hazliu și glumeț fără răutate, visător și poet în ceasurile lui bune, iar alte dăți bănuitor și posomorît fără pricină aparentă, — avea toate trăsăturile caracteristice ale omului de la țară, și până în unele gesturi, pe cari un orășan nici-odată n'ar putea să le deprindă.

Și cu toate astea, era acum licențiat... profesor, — cum zicea Linica.

Linica! Frumoasă fată. Așa de albă și de gingașă, în cît bietul Ghiță al lui Iuon pălea numai la gândul c'ar putea s'o atingă.

Și nu există imn de solemnă bucurie care să se fi putut numi vrednic de sărbătoarea sufletului lui, atunci cînd — o învingere, ce e drept, mai ușoară decît își închipuise — mamaia și Linica răspuseseră pe rînd: *da*, la zăpăcita și nedibacea lui mărturisire.

Linica, «tată de familie», se simțea bine alături de «omul din popor». *Prietenile* ei, pornite la început spre zeflemea, amuțiseră în fața variațiunilor celor mai strict reglementare ale pălăriilor și toaletelor în totdeauna nu numai la sezon, dar și la cea din urmă modă, ale prea iubitei lor amice.

Bietul Gheorghe Ionescu era, vezi, nu numai un băiat talentat și sîrguitor, dar era și un om cu pretențiuni modeste, și care, de cînd se însurase, renunțase până și la viciul fumatului, numai pentru ca să se ajungă mai mult pe seama *gospodăriei*.

* * *

La un lucru însă nu renunțase, nu putea să renunțe.

Satul lui, depărtat și iubit, i se arăta tot mai adesea și tot mai fermecător, chemîndu-l cu drag în visul fie-cărei nopți, colo, pe drumul alb și lins, spre căscioarele ascunse în verdeața copacilor, și spre una mai ales, unde măicuța bătrînă toarce în prag, cu ochii plini de lacrimi, duși spre miază-zi...

Cu cîtă sfîntă emoțiune, cu cîtă sfoasă tremurare în glas a vorbit el într'una din

zile nevestii sale despre acest colțișor depărtat, unde-î rămăsese, pentru de-apururea, jumătate din inimă...

— Aud? La mamă-ta? Cum vrei, — să mergem. Da' să fim îndărăt pe Joi, că știi, avem soareaua la Dumitrești...

* * *

De mult, Gheorghe Ionescu n'a fost emoționat ca 'n ziua aceea. De mult... din ziua cununiei, — și par'că totuși nici atunci nu era emoțiunea asta, — era alt-fel...

— Ce plictiseală cu drumu ăsta! N'o să mai ajungem odată?

Dar Gheorghe Ionescu e de-acu iar Ghiță al lui Iuon. Nici n'aude vorbele nevesti-sii. O simțire ciudată îl cuprinde. Pare că tot trecutul, toată copilăria i se redeșteaptă în suflet ca dintr'o ceață și-l cuprinde, și-l stăpînește, și-l desparte de toată lumea cealaltă... Îl reia, îl stringe și-l îmbrățișează: «Aci, aci rămii cu noi, nu ne mai știi? Noi, copacii aceștia, drumul șerpuit, colinele verzi, păriul limpede și leneș, și dincolo puntea cea, și casele de ici și cele de colo, toate, toate, sîntem

prieteniî tăi vechi, sîntem prietenii tăi ne-schimbați, atît de simpli ș'atît de duioși... Rămii cu noi, rămii cu noi, — reîncepe firul de unde l'ai lăsat, cînd ne-ai părăsit ca să rătăcești ani peste ani printre străini, singur, părăsit și neiubit de nimeni, cînd aci toate te cunosc, te iubesc, toate îți sunt prietene... »

* * *

Ghiță al lui Iuon nu mai știe cum a căzut în brațele mamei sale și cum lacrămile lor s'aũ amestecat; — el nu-și dă seama de ce s'a mai întîmplat în jurul lui, pînă cînd:

— Ia ascultă, — zise Linica, — cred că n'o să rămînem peste noapte în cocioaba asta. E o infecție aci...

Și pe urmă, apropiindu-se de urechea lui:

— De alt-fel să mă ierți, știi, cu satul tău... Mî-ai spus niște gogoși... N'am văzut nimic mai anost în viața mea... Și mamă-ta, de care spuneai atîtea, nu te supăra, dar zău, e ridicolă, mon cher...

* * *

Hei! Cine poate să citească în inima omului și să ghicească ce s'ascunde în

cutele ei cele mai nepătrunse... Gheorghe Ionescu s'a întors chiar în sara aceea la oraș, și astă-zî Linica poartă pălării și toa-lete mai turbate de cît orî cînd.

Iar din amintirea satului iubit, o singură icoană mă turbură din cînd în cînd visele lui Ghiță al lui Iuon: un bou, trăgînd din greu la jug.

PEDEAPSA

Par'că nu-î venea să-și crează ochilor. El?... O asemănare de nume? cu neputință... Dar atunci, ce însemna această nemaipomenită îndrăsneală?... O sfidare? Ce cinism!

Și carta de vizită tremura în mîna omului enervat. Carta de vizită a mișelului care-î turburase liniștea casei, și — mai ales această crimă! — îl făcuse ridicol în ochii lumii, ș'apoi fugise cu complicea lui, pierzîndu-și urmele...

Abia cîte-va luni trecuseră de-atunci. Dar divorțul era pornit, și în așteptarea curgerii termenelor bărbatul singuratic își întocmise un nou fel de viață cu care se împăca tot mai bine, din zi în zi mai bine.

Si acum iată că, fără veste, cine venea să-î turbure noua liniște? Tot el; acel om

pe care, fără să-l ierte, începuse totuși a se deprinde să-l șteargă încetul cu încetul din amintirea chinuitoare.

Tot el! Ce căuta? ce voia? Să plece! Să-l dea afară! să-l alunge, ca pe un ciine rău și murdar!..

Nu... În mintea omului turburat se face o clipă de lumină: dacă acest om vine aci, e că s'a petrecut ceva ce l-a frînt și pe dînsul sufletește, căci nu, negreșit, cu fruntea ridicată și ochiul semeț se va putea înfățișa el înaintea celui față de care are toată vina și nici o scuză. Și o vagă presimțire de răsbunare împlinită fără știrea lui de a-tot-puternica, neprevăzuta și misterioasa *întîmplare*, îi schimbă dintr'odată gîndul.

— Să între.

Da, umilit, abătut, palid ca ceara și cu buzele tremurînde sta acest om înaintea lui, și ochii arși ca de friguri și-i plimba, neîndrăsnind a-i întilni p'ai lui.

— Înțeleg tot ce este nobicinuit, ne mai pomenit poate, în prezența mea aci... Știu sentimentele cu cari trebuie să mă privești

în acest moment... Dar nu se putea... trebuia... trebuie să-ți vorbesc.

Nici un răspuns.

Esitînd, cel-l'alt se așează pe o margine de scaun.

— Nu am nici-o justificare, — o știu, în fața d-tale... și poate nici în a mea... După cele îndeplinite, o singură cale rămîne, — alta e cu neputință de ales... Părinții, rudele ei sunt de o hotărîre... înspăimîntătoare... Nici o cale, și totuși...

Se opri. Parcă vorbea unei statui. Numai ochii trăiau în această statuie, și în acești ochi era ură, era nehotărîre, era așteptare, o licărire înrăită, însetată de a sorbi o răzbunare presimțită pe departe...

— Și totuși... nu se poate!

— A!...

Și iarăși nimic. Statuia așteaptă, cu mâinile crisplate, cu ochii lacomi și pătrunzători.

— Nu se poate... Ea... ea va fi mamă și...

— Și?...

— Tatăl ești d-ta!

Nu mai e o statuie acum. E izbucnirea învierșunării conținute, care într'un mo-

ment uită și trece peste simțiri ce ar trebui să fie sfinte, pentru ca să nu mai vadă în față decît satisfacția crîncenă și acră a răsunării împlinite.

— A! și vii să mi-o reoferi, pe această femeie minunată, pe această perlă a mamei!... A! nu-ți mai trebuie acum... giuvaerul avea un cusur, și — om cîstit ce ești, — îl readuci proprietarului? O, nu! ține-l... l-ai luat, — ți-l las acum... A! credea că țineam așa de mult la acea nestimată? Credea că iubeam pe acea femeie, — că mai iubesc poate încă pe femeia... d-tale?! Haha! Va fi mamă? Atît mai bine... M'ați înșelat pe mine? Ați luat înșelăciunea cu voi, pentru voi, între voi! Aide, v'ați inaugurat fericirea, — urmăriți-o, — timpul e lung înaintea voastră!...

— Dar credeam... pentru d-ta... sentimentul de părinte... și, chiar legea, după care...

— A! legea, — prea bine; și legea îmi va veni într'ajutor. Pîn-atunci însă tatăl ești d-ta, — *în ochii lumii*, în ochii lumii întregi. Cine te va crede? Adevărul îl vom ști numai noi, — adevărul îl voi ști eu, cu gîndul zilnic la tortura voastră;

adevărul îl vei ști și d-ta, care alături de iubita d-tale vei urmări zi cu zi progresele maternității adoratei d-tale, d-ta care cu inima palpitând de fericită emoțiune vei sta martor în ceasul greu, când ea se va lupta în chinuri sfișietoare pentru a te ferici, pentru a te face tată... Da, nu vei putea lipsi de la toate aceste fericiri înalte și curate, cele mai înalte, cele mai curate... Nu vei putea lipsi, nu te vei putea da în lături, nu vei putea fugi... te cunosc și însuți ai spus-o: rudele ei sunt de o hotărîre... înspăimîntătoare... A! ce viață vei avea, ce viață vei avea! Îndrăgostiți hulubași, cu muștrarea crimei voastre mereu vie, palpitîndă în sînul ei... Ce viață, ce fericire! Aide, du-te — pleacă la căminul tău, la căminul vostru, — termenul despărțeniei noastre, termenul deplinei voastre fericiri, consacrate, sfințite, nu mai e departe... A! sentimentul de părinte, — va veni și vremea lui; am vreme eună — și-mi va fi a doua răzbunare...

«Așa. Am isprăvit acum. Ce mai stai? Ce mai vrei? Afară! afară!..

GRAUNTELE

Cum s'a întîmplat? Nu mai ştie, şi la judecată de geaba o să-l întrebe; n'are să poată răspunde, n'are să poată lămuri nimic, căci nelămurită i-a rămas şi lui toată întîmplarea, şi cînd încearcă numai să se gîndească la ea, mintea i se întunecă, o ameţeală îl cuprinde şi totul par'că se prăbuşeşte înăuntrul şi împrejurul lui.

Ce i-a trebuit malului ca să se năruiască de sus şi să se rostogolească năprasnic, de par'că însuşi dealul ar fi pornit să alunece cu tot trupu-i uriaş în jos?... Cine ştie? Un singur grăunte, poate, mişcat din locul lui, a pricinuit toată grozăvia aceasta. Dacă ar fi rămas nemişcat acolo, nimic nu era să se întîmple; dar s'a mutat din loc,

o slabă furnică a putut să-l miște, și cum și-a schimbat el locul, s'a rupt cumpăna întreagă a coastei —, și grăunte căzînd peste grăunte și unul pe altul trăgîndu-se în prăpastie, aū venit în vârtej ca un potop... Un bubuit, un tunet prelung, — și pe urmă iarăș tăcere și iarăș nemișcare...

Fă-ți cruce, creștine, pentru cei ce erau primejduiți și aū scăpat...

Cine erau aceia? Satu 'ntreg îi fericea: era Ilinca lui Radu Gheorghe care plecase zicea, după lut, și n'apucase să se apropie bine în preajma malului, cînd se 'ntîmplă primejdia. Dar Mitu flăcăul ce căutase și dînsul p'acolo?.. Ei, par'că mai era loc și vreme de 'ntrebat! Destul că fuseseră văzuți împreună alergînd, înspăimîntați, dinspre locul întîmplării, — și bine că scăpaseră teferi, neatinși!

Hei! dar Radu Gheorghe nu se putea împăca așa de lesne cu toate. Că-i scăpase nevasta d'o primejdie așa grozavă, da slavă, firește, și el, ba el cel dintiū, celui de sus; dar o piatră i se ridica de pe piept, și alta, mai grea, i se așeza iarăș.

Nu odată îi căzuseră lui cu bănuială tîr-

coalele flăcăului aceluia cam tot pe unde se întâmpla și Ilinca... Ce căutase acum și în partea aceea, unde n'avea nici o treabă?..

Putea să fie, vezi bine, curată întîmplare... Dar, vezi iarăși, ce-i faci bănuelii cînd își înfige și dinții și ghiarele în sufletul tău și nu-ți mai dă pace și nu te mai iartă?

Prostie, curată prostie, își zicea Radu Gheorghe frămîntîndu-se pe prispă; în loc să mulțumesc lui Dumnezeu, îmi fac boală singur...

Și iar se întorcea :

— Așa o fi, — dar ce căuta Mitu cu dînsa?..

Și în cumpăna aceasta i se sbuciuma mintea chinuită, fără țintă, fără scop, fără hotărîre.

Se ridică și șezu iar.

Noaptea era așa de luminoasă cum n'o mai văzuse niciodată; și, ciudat! par'că acum întîia oară vedea și plopul cu frunza albă ridicîndu-se așa de sus în fundul curții; nici așa înalt nu-l știa, nici frunza așa de albă nu i-o mai văzuse; par'că era ceva

străin în coprinsul lui, ceva ce atunci fără veste răsărise acolo...

A, dar ceea ce cu adevărat era străin, era altceva; era o umbră ce se strecura în partea aceea pe lângă gard...

Din cîte-va sărituri, Radu Gheorghe, cu un par în mîină, fu în mijlocul drumului.

— Tu ești, mă?

Umbra se deslipi de lângă gard.

În lumina lunii, fața albă a flăcăului apărea îndîrjită și ochii îi scînteiau răi, înfruntători.

Un nor greu și negru trecu oare atunci prin fața lunii, — sau negru se făcu numai înaintea ochilor omului înebunit?

Un pocnet, un vaet scurt, — totul ca prin vis, — pe urmă iarăși tăcere...

Cu parul în mîină, aiurit, omul stă și se uită la cellalt, întins la pămînt alături cu o dîră neagră ca o a doua umbră de alun-gul corpului nemișcat...

Ce are să spună acum, cînd l'or întreba? Nimica nu știe să spună...

Atîta doar: de ce i-a fost scris omului, tot n'a scăpat — de geaba a fugit...

A venit, așa, ca din senin, lucru nevisat

și negîndit; un grăunte s'a mișcat din loc, în cūprinsul lumii din afară și în cūprinsul gîndului din năuntru, — s'a pornit, cumpăna s'a plecat, s'a frînt...

Și s'a prăbușit tot, și s'a năruit peste toate.

RASBUNARE

Era numai de nouă ani. Cu toate acestea, cînd tatăl său, palid, cu ochii roșii, dar totuși silindu-se să zîmbească, veni să-l mai sărute o dată, și cum îl mîngîia cu mîna tremurătoare, pe păr și pe față, de o dată el înțelese tot...

În zori de zi, el se deșteptase tot în mîngăerile tatălui său. «Tăticu» era îmbrăcat, și după față se vedea că nu dormise toată noaptea. Copilul rămăsese cu ochii mari, întrebători, la dînsul, pînă cînd el, simțind în sfîrșit că trebuie să zică ceva, îngînasă cu glasul înecat:

— Tata trebuie să plece, dragă... Tu să fii cuminte...

— Și mama? întrebăse copilul.

Iar tatăl său atunci întorsese față și ieșise fără să răspundă.

Da, înțelegea acum tot. Tatăl lui avea să plece, ca să nu se mai întoarcă... Da, aveau să se despartă, ca acu un an unchiul și tușica...

Dar el?

O duioșie sfișietoare îl cuprinse și ochii mari ridicați cu durere spre fața chinută a tatălui său iubit, i se umplură de lacrimi. Îi prinse mâna cu patimă și acoperind-o cu sărutări îngână:

— Tată, tată... eă mă duc cu tine...

Și în acest moment, bărbatul se simți și el de odată tot atit de slab ca și copilul. Dar trebuia să se stăpînească.

— Lasă... stai tu aci... mă tîrziă... o să te ia tata...

De abia șopti vorbele astea, temîndu-se la fie-care cuvînt, să nu-l năpădească suspinele cari îi sbuciumău pieptul.

Apoi, cu o mișcare repede, își desfăcu mâna din minuțile copilului și eși cu pași grăbiți, fără să mai privească îndărăt.

Cind mamă-sa veni mai târziu, îl găsi cu ochii plinși, dar tot atît de cuminte ca și altă dată.

Il sărută, cam jenată, cu obicînuitele întrebări și vorbe de dismerdare. El însă nu zise nimic, nu întrebă nimic.

Ce să mai întrebe? Știa el acum bine ce era, și-l bănuia prea bine și pe *cellalt*.

Cînd însă l'aŭ chemat la masă și a dat cu ochii de acest om, stînd pe o sofa, cu coatele rezemate de genunchi și cu minile împreunate, a tresărit și a rămas ca înlemnit în prag.

El, zîmbitor, se ridică, venind spre dînsul. Dar copilul îi aruncă o privire atît de plină de ură, în cît îl opri în loc. Întorcîndu-se spre amanta sa, el dete din umeri, iar ea ridică glasul dojenitoare:

— Mișule, ce-î asta? Hai de dă bună ziua lui nenea...

Copilul însă întoarse spatele și fugi.

Un rîs batjocoritor îi isbi urechea în acelaș moment și făcu să-î năvălească tot sîngele în obraji.

Intors în odaia lui, gânduri oribile începură să-i tortureze creierul fraged. Iși încorda brațele, strîngea pumnii și lăcrăma de necaz că nu era destul de tare să sfîșie pe omul acela, din pricina căruia tatăl lui trebuie să plece, pentru totdeauna, tatăl lui așa de bun și de blînd, omul fără de seamăn în toată lumea asta...

Și pe cînd el, tatăl lui adorat, plecase zdrobit de durere, cesta-l'alt rîdea... batjocorea deopotrivă durerea tatălui și a copilului pe care-i despărțise...

El, omul ăsta să-i despartă pe dînșii? O! nici o-dată! asta nu putea, nu trebuia să fie... mai de grabă...

Da... Mișu avea acum un plan... Nu era bine hotărit în mintea lui, era turbure încă... sfîrșitul, ținta însă, era așa de limpede...

*
* * *

Cum sta la fereastră, Mișu zări deodată pe muma sa eșind, gătită. Pentru ea adusesese dar bona birja... dar el, cela-l'alt? Plecase deja?

Birja se depărtă uruind. Peste cîteva momente, pleca și bona. Era obiceiul ei ;

de cite ori stăpînii nu erau acasă, se re-pezea și ea nițel prin vecini.

„Mișu ieși în curte. Ceilalți servitori ple-căseră și ei. Ce? Îl lăsaseră cu desăvîrșire singur?”

Nu... nu era singur.

Întorcîndu-se în casă, deschise încet ușa sofrageriei, par'că instinctul i-ar fi spus că omul acela, dușmanul lui, trebuia să fie încă acolo.

Și în adevăr, era acolo.

Întins pe sofa, cu un jurnal mototolit în mîna dreaptă, care-i atîrna în jos, dormia.

Va să zică, se instalase deja ca un stăpîn aci... Mișu tremura ușor; simțea că a venit momentul... Ce avea să facă însă?

*
* *

Căutînd cu ochii prin prejur, de odată tresări. Privirea i se opri asupra unei lampe mari, uitată pe bufet, — și în momentul acela planul i se limpezi în minte ca prin farmec.

Încet se apropia de lampă și o deșurubă. Apoi se opri un moment ca pentru a se asigura, dacă toate erau în adevăr așa cum

le socotise... Da, singura uşă a sofrageriei era solidă, de stejar, şi cheia era pe din afară... Ferestrele le ştia, erau cu gratii.

Încet, cu precauţiune, turnă gazul pe jos, ferindu-se să nu se stropească. Apoi scoase fitilul, îl aşeză la marginea lacului de gaz şi cu un chibrit îi dete foc.

O bolbotae enormă se ridică, în momentul următor, în mijlocul odăiei.

Mişu eşi repede şi încue, de două ori, uşa după dînsul.

Apoi aşteptă, cu urechea întinsă, cu inima svîcnindu-i de grozăvia faptei săvîrşite.

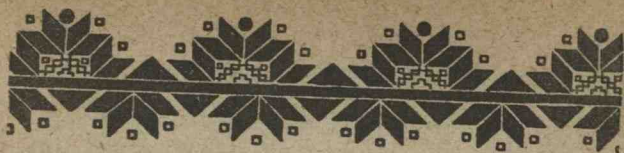
Un răcnet... bubuitul unui corp căzînd... apoi alt răcnet... alt bubuit în uşă... alt răcnet grozav... şi pe urmă nimic de cît pocnetul flacărilor.

Cu părul vilvoiū, cu privirea rătăcită, copilul dete atunci năvală în curte, şi din curte în stradă.

Şi lumea începu să alerge din toate părţile la ţipetele lungi şi sinistre:

— Foc! Foc!

DIN GRAMADA

De ce n'am mai scris de atita vreme nimic? Aș înțelege întrebarea asta din partea unui brav burghez care-și închipuește meșteșugul de scriitor așa, că dai năvală la cerneală și condeiu și scrii, întocmai cum ai lua de pildă ac și ață pentru ca să confecționezi o pereche de pantaloni... Tu însă, care ești un băiat cu carte și știi ce va să zică «împărțirea muncii», n'ai dreptul să mă întrebî așa ceva. Eū *am învățat* meșteșugul ăsta, întocmai așa cum și l-a *învățat* croitorul p'al lui, după ce și unul și altul ne-am simțit atrași într'un chip (presupun) firesc, spre unul sau altul din aceste meșteșuguri. Dar vezi, la croitor e *împărțirea muncii*, și la mine nu e. El are stofă gata, făcută de altul, și nu-i rămîne de cît s'o

fasoneze. Eă, pe lîngă confecționare, măi trebuie să am și grija *materialului*, și cum nu pentru fie-care din noi s'aă inventat nici mijloacele cele vechi și nici cele noi de *locomoțiune* fie chiar și pe jos, cercul din care putem să ne adunăm fie-care din noi materialul trebuincios e destulul de restrîns, — așa că scriitorii *fecunzi*, la noi ca și pretutindenea, aă ajuns aproape numai aceia cari scriă... pentru a scrie și pentru a reaminti cititorului refrenul: «O, dacă n'ai nimic a-mi spune...»

— Și cu toate astea, vezi, tot nu e așa cum zici tu, luă cuvîntul prietenul căruia încercam cu așa meșteșugire a-i explica lenea saă nedestoinicia mea de scriitor. Aci nu poate fi vorba de «împărțirea muncii», pentru că *materia* de care te servești tu, scriitor, nu este una dintr'acele cari cer o preparație și prin urmare o muncă anterioară, ci este o materie primă care se găsește pe toate cărările, pe care firea și-o oferă în abundență și aproape fără nici o cheltuială de energie din partea ta saă a altuia. N'ai decît să întinzi mîna și să și-o iei.

«Te uită, de pildă, în jurul nostru. În toată cafeneaua pot să fie două sau trei sute de oameni. Ei bine, pun rămășag cu tine pe orice poștești că nu este aci un singur om, mă înțelegi, *unul singur*, cu care intrînd în vorbă și căutînd să-l descoși cît decît, să nu-ți găsești numai decît *materialul* pe care-l cauți...

* * *

Alături de noi, cufundat în citirea *Răsbolului*, un om între două vîrste, una din acele figuri pentru cari natura, obosită, se vede, une-orî de eterna variație, pare a se folosi de un fel de calapod ce le face să semene între ele cu duzina, — sta moțăind tacticos de-asupra unei cești de cafea pe care o golise poate de două ceasuri.

Mă uit la el, mă uit și la prietenul meu, și pe urmă îi zic zîmbind:

— Țin rămășagul.

Prietenul îmi urmărise privirea.

— Ți l'ai ales pe ăsta? Bine. *Pe oricare* am zis, și nu mă deszic. Incearcă; și cît pentru rămășag, — mă încred în lealitatea ta.

— Imi dați voie, domnul meu? E o îmbulzeală aci... toate mesele sunt ocupate...

Omul cu *Răsboiul* ridică spre mine o privire indiferentă, murmură ceva și-și văzu înainte de politică.

Politica! a, se vede că asta-i e slăbiciunea. Dar de care partid o fi?

— Se duse și guvernul ăsta... Așa e; azi unul, mâine altul...

Trebuia, firește, să-l las pe el să se pronunțe întâi.

— Mda... așa e... ce mi-e ăla, ce mi-e ăla...

O fi republican, îmi zic, că a social-democrat nu prea arată.

— Întocmai cum spunea *Adevărul* mai ieri: albiî hoți, roșii hoți...

Omul meu nu mai zice nimic; se vede că n'am brodit-o. Politica nu-l pasionează în nici un fel.

*
* > *

— Citesc și eu romanul ăsta *Miresele de marmură*... Frumos roman, mișcător... Hei! câte lucruri mai găsesc și ăștia și pun în romane, de par'că te-a văzut pe dum-

neata ce faci și cum trăești și cite mai pătești în vieață...

Aci, omul meu puse *Răsboiul* de-o parte, se uită lung la mine, apoi scoase o monedă, bătu cu putere în masă, plăti și se ridică să plece.

Nu puteam să-l las așa, cu una cu două. Conștiința nu mi-ar fi rămas împăcată. Am plecat înaintea lui.

În stradă m'am pus să-l urmăresc. Era un spionagiū, negreșit, dar găseam în «forul meu interior» destule motive, ca să mi-l justific.

Cititorul *Răsboiului* sta departe, prin regiunile nebuloase ale Tirchileștilor, pe unde n'a pătruns încă nici măcar invenția gazului zis *aeriform*.

O casă cu aparența modestă, liniștită. Ferestrele de la stradă se luminează un moment, — apoi perdelele se lasă și totul reintră în tăcere și întuneric.

De-acu, nu mai aveam ce căuta aci. Prietenul pierduse rămășagul. Era evident că avusem d'a face cu un specimen de individ a cărui vieață se resuma în cea mai perfectă banalitate posibilă.

Din umbra colțului unde mă oprisem, mai aruncaî o ultimă privire spre casa cufundată acum în întuneric, — cînd deodată niște șoapte îmi atinseră auzul și în acelaș timp, aproape de poarta casei, în lumina nehotărîtă a felinarului, se desinară fără veste două siluete de femei, una înaltă și deșirată, făcînd un gest ca și cînd ar fi vrut să tîrască pe cea-laltă, mică, fragedă, — o copilă, — ce ridica și lăsa brațele, cu gesturi desperate.

— Nu, zău, țațo, lasă-mă... nu vreaî, mî-e frică... zău, țațo...

— Aide, fa, nu fîi proastă... ăsta e norocul tău... N'o să te mînînce, n'ai frică...

Glasul din urmă, deși șoptit, avea într'însul ceva răgușit, un accent oribil, sinistru, care-mî reamîntea un glas auzit odată din întîmplare, pe o stradă dosnică din dărătul unei perdele roșii...

Fără voe, făcuî cîți-va pași înainte... Și tot atunci, speriate de acest sgomot neașteptat, cele două umbre dispărură la colțul stradei, par'c'ar fi intrat în pămînt.

Da, prietene, am pierdut rămășagul... Nu există oameni banali pe lumea asta, de cît pentru cei cari nu găsesc prilejul să vadă într'inșii de cît banalitatea.

O CLIPA

Vîntul a împrăștiat frunzele în toate părțile, și de-abia a mai lăsat, pe ici pe colo, cîte-va sdrențe atîrînd, din podoaba copacilor. Dar, ca o tîrzie și melancolică mîngiere, se așterne peste toate auriul palid al soarelui de toamnă tîrzie, — răgaz de o dîp'-amiază între zilele frumoase trecute șiurgia posomorelii ce are să urmeze.

Ca o rază tîrzie de soare de toamnă pătrunde și în sufletul rătăcitorului sîltar amintirea.

Se coboară, iată, și soarele vieții; o clipire duioasă măi aruncă, — cine știe? va fi poate cea din urmă, — și apoi, iarnă rece și tristă, — zilele tot măi scurte, ceasurile tot măi grele, — rănesc toate, ultimul ucide...

Apusul... Și se gîndește la răsărit... Ce depărtare! Între două, cîte visuri spulberate, cîte speranțe moarte, — cîte înflăcărări înghețate, cîte avînturi încremenite!

Și pe toate le covîrșește părerea de rău de ceea ce putea să fie și n'a fost...

De ce n'a fost? Știe și el! Norocul viețelor atîrnă adesea de un lucru așa de mic, — de un nimic, de un cuvînt, de un gest poate...

Bătrînul se oprește; la capătul aleei o bancă îl îmbie.

O singură trăsură mai întîrzie alături. N'o ia în seamă. Gîndul îl poartă departe, departe, spre primăvară, — spre primăvara vremii, spre primăvara vieții...

Dar de ce să simte deodată așa de turburat, așa de neliniștit, ca scuturat fără de veste din visarea aceasta?... Doi ochi s'aû fixat de la o vreme asupra lui și o privire stăruitoare încetul cu încetul îi biruise to-ropeala și-l chemase ca printr'o poruncă fără putință de împotrivire:

— Privește 'ncoace!

Ei, ce este? O femeie; o femeie bătrînă...
Ce poate să aibă cu dînsul?

Dar ea continuă să-l privească și în privirea aceasta se aprinde o ciudată duioșie... Se coboară din trăsura-î luxoasă și acumaiat-o, se apropie...

— Domnul... nu mă înșel, o nu, sunt sigură...

Îi spusese pe nume.

Uimit, el o privește...

Și fără veste norii uitării se risipesc și din adîncul amintirii apare vie și palpitîndă, o icoană de demult...

Da, da... Este o zi de primăvară care reînvie în toamna tîrzie, în pragul iernii...

Dar cum, prin ce întîmplare *ea*, ea îl recunoscuse, își adusese aminte de dînsul, — ea, cu care nu schimbase nici-odată o vorbă, — ea, despre care era de mult încredințat că nici nu știe de dînsul, că nici n'a vrut să știe vr'o dată?!..

Și ca și la lumina unui fulger reînvie tot visul de demult.

Tînăr slujbaș, — băiat curățel, desghețat, vioi, — se revede cu un maldăr de hirtii subsuoară urcînd scările locuinței bogate a ministrului său de odinioară; era favoritul, era invidiatul, — era acela cu care

ministrul ținea cu deosebire să lucreze, dintre toți slujbașii ministerului său.

Dar ceea ce făcea să palpite ca o pasăre rănită inima tânărului funcționar în ceasul când trebuia să răspundă la chemarea șefului, era nădejdea tremurîndă de a zări undeva, după vr'un geam său într'o deschizătură de ușă, capul blond și rizător al domnișoarei Aglae,—arătarea ce de la întâia vedere îi turburase tot rostul și toată viața. O! cîte închipuiri îndrăsnețe nu aprinseseră atunci în focul lor istovitor nopțile de insomnie ale tânărului slujbaș! — Erau, firește, numai fantazii deșarte, fără înțeles, fără umbră de nădejde d'a putea să se întrupeze vr'odată...

Dar erau așa de dulci acele fantazii, — așa de dulci de n'aveau pereche decît în amăreala imensă a deșteptării, a revenirii la realitate... Să găsească mijlocul să plece în străinătate, să se întoarcă înarmat pentru o carieră mare, — să lupte, să triumfe, să ajungă, și apoi...

Însă, chiar dacă planul s'ar fi putut împlini, trebuia timp, mult timp, — și n'ar fi fost oare încă și mai crud ca el, neștiut,

nebănuț, să fi muncit poate ani întregi din greu la temelia clădirii visate, — pentru ca în vremea asta un altul, pregătit, înarmat gata... O, dar era o nebunie chiar și numai gândul!...

Și și-a sugrumat tînărul visele nebune în fașă... De la o vreme, nici domnul ministru nu-l mai chema pe dînsul cu hîrțiile acasă, — nu și-a putut explica nici odată această disgrăție subită; — apoi, s'a schimbat ministrul, acela și altul și iar altul...

Ani aū trecut după ani, — o monotonie abia întreruptă, cînd și cînd, de planuri de viață nouă, repede lăsate în părăsire în tot-deauna, — *amînate* mereu, așa cum multe tot amînăm în viața asta, pînă ce sosesc cele ce nu se mai pot amîna...

Și suma sumelor: o viață mediocră, fără sguđuirii de nici un fel, nici de durere nici de bucurie; înaintare din treaptă în treaptă, apoi anii de pensiune, liniștea, odihna și — așteptarea...

Și în vreme ce toate acestea înviaū dintr'o dată în amintirea bătrînului, ele se deslușiaū întocmai așa și bătrînei din fața lui, aceleia care odinioară, de mult, de mult,

fusese domnișoara Aglae, — iar acum sta înaintea lui clipind repede din ochii mici și lacrimoși.

— O, înțeleg, înțeleg la ce te gîndești acum... Tot la asta mă gîndesc și eu, să vezi... Pot s'o spun acum, nu-î așa? Suntem două bătrîni... Putem să vorbim...

Și tot par'că s'ar fi temut de urechi și ochi indiscreți, — bătrîna privi împrejur înainte de a se așeza alături, pe bancă.

— Vezi d-ta, urmă ea la început cu o umbră de sfială, o să ți se pară curios ce-ți spun și că-ți vorbesc; dar, cînd te-am zărit aci așa singur și trist, și cum eram și eu singură și tristă, m'am uitat lung la d-ta și te-am recunoscut... Cum era să nu te recunosc? Ai fost singurul meu... capriț, — ca să zic și eu cum zicea tata atunci...

«A, dar nu știi! — urmă ea încercînd un ton glumeț. — Eram nebună! Voiam numai de cît pe micul slujbaș cu ochii de jăratec, îl voiam! Orî cît îmi spunea tata: dar unde te gîndești? un mic funcționar, fără nume, fără avere?... Nu, nu vreaș să știu, — plîngeam, — d-ta poți să-l faci și mare slujbaș, d-ta poți să-î faci și nume,

e tînăr, e frumos, îmi place, îl vreau!.. Ce tragedie, dumnezeule!..

Bătrîna zîmbi trist.

— Urmarea a fost că de a doua zi după aceasta n'am mai văzut pe micul slujbaș cu ochii de jăratec... Săptămîni, luni întregi disperarea mea a fost fără margini; am făcut jurămînt să mă călugăresc; — în zadar! Mă loveam de o inimă de piatră...

«O clipă, m'am gîndit să-ți scriu, să-ți dau o întîlnire, — făceam planuri de fugă; — mă gîndeam apoi să te îndemn să-ți faci singur o carieră și să-ți jur că te voi aștepta, or-cît... Dar iar îmi ziceam: cum să fac *eû* un asemenea pas?... Și așteptam iar; ce? Nu știu; ceva însă ce știu că n'a sosit...

«Apoi, m'am resemnat; n'am uitat, — m'am resemnat, — poate și de aceea că nu venise ceea ce așteptasem...

«M'am măritat, — m'am despărțit... Ce să-ți spun? Viața mea o cunoști poate, — ca un indiferent, firește, — indiferentă a ajuns, la urma urmelor, să-mi fie chiar și mie!

«Dar, îmi zic, — îmi ziceam adiniaori,

cînd mă uitam așa la d-ta: — cine știe? dacă odinioasă, aș fi zis o vorbă, — dacă ai fi zis-o d-ta... Cine știe? poate toate s'ar fi petrecut alt-fel în viața noastră... Poate... poate am fi fost fericiți...

Bătrîna avea lacrimi în ochi și în glas. Dar, cași cînd s'ar fi trezit deodată, rușinată, din înduioșarea ce o coprinsese, se ridică iar, — și pe cînd bătrînul încerca să îngine ceva, luîndu-î mîna și căutînd apoi s'o ducă la buze:

— Nu, nu, — zise, lasă, lasă, adio...

Și făr'a se mai uita îndărăt, se întoarse încet, la trăsura.

Se lăsa, deodată cu amurgul, o ceață deasă, — și bătrînul tot sta încă nemișcat în acelaș loc.

«Poate... poate... am fi fost fericiți»... vorbele continuaū a-î pluti în minte, ca ceva vag și nespus de duios și desnădăjduitor în acelaș timp...

Poate, — poate totul ar fi fost altfel în viață, — și totul atirna, iarăși poate, numai de o vorbă, numai de un gest...

O clipă, două vieți erau la o răspîntie ;
o clipă, și ar fi luat împreună un drum ;
cine știe care, cine știe cum ar fi fost acel
drum ?

Cine știe ?

Așa, aū mers fie-care în altă parte, fie-
care pe alte căi, și iată și capătul acestora...

Ei și? Capătul celuiilalt drum nu era să
răspundă oare tot aci? Orî cîtă fericire ar
fi fost pe drumul cellalt, astăzi n'ar fi ea
oare tot așa de stinsă ca și cînd n'ar fi
fost?

Și oare nu e chiar mai bine că n'a fost?
Oare nu este mai multă jale și durere în
părerea de rău după ce *a fost* și nu mai
este și nu mai poate fi, decît după ceea
ce *putea să fie*, dar n'a fost?...

Bătrînul se ridică încet și pașii i se per-
dură șovăitorî în noaptea rece și mută.

CARTE ÎNCHISA

Așa, ca să scap de voi, aș putea și eu să născocesc acu o aventură sau să-mi adaptez vieții și împrejurărilor una din miile de istorisiri pe cari le-am citit în ceasuri de plictiseală sau pe cari vrînd-nevrînd le-am ascultat și eu pe ici pe colo... Ar fi poate mai distractiv pentru voi și știu că nu v'ați da osteneala să-mi scrutați prea de aproape sinceritatea; dar de ce să ne mințim așa unii pe alții!

N'am deci să vă povestesc, din parte-mi, nimic pasionant în materia asta, asupra căreia ați început să pilduiți cu totii, cu mai multă sau mai puțină putere de fantazie. Și nu pentru că nici o pasiune nu mi-ar fi sguduit într'o vreme și mie sufletul și viața; dar vezi, pasiunile acestea,

povestite, oricît de sguuitoare ar fi fost odinioară pentru cel robit de ele, pentru lumea cealaltă nu însemnează, mai adesea, nici cît un accident, cît de neînsemnat, văzut cu ochii; chestiuni de viață sau de moarte sufletească pentru unul, nu sunt de cît anoste banalități pentru restul lumii, și dacă uneori, artificiile expunerii, precugetate sau instinctive, pot să le dea relieful interesului, — de milioane și milioane de ori ele se rezolvă înăuntrul aceluiaș înveliș în care s'au născut, uriașe de însemnătate aci, neant în afară!

Singure urmele pe cari le lasă în suflet încercările prin cari a trecut, interesează și vor interesa în totdeauna pe cugetător.

...Nu știu pentru ce, și nu știu dacă și alții sînt ca mine, — nici astăzi eă nu pot să primesc o scrisoare fără ca să mă simt, în fața plicului încă nedeschis, cuprins de o ciudată emoțiune. De sigur, în fondul și la originea acestei simțiri a fost emoțiunea în fața necunoscutului, amestecată cu aceea a siguranței că acest necunoscut mi se va desvălui acum, numai decît, că sunt deplin stăpîn pe taina lui, că pot să-i

prelungesc sau să-i scurtez durata, după voință.

Dar... această emoțiune am avut-o de atâtea ori și în totdeauna, fără excepție, a fost urmată de o complectă deziluzie... De ce atunci o mai am și astăzi?

Experiența îmi spune în zadar că plicul închis nu cuprinde nici o surprindere: de ce o simțire pe care nu sunt stăpîn îmi aprinde totuși fantazia și mă pune, în fața cărței închise, într'o vagă dispoziție sufletească, cum ar fi aceea a unui om care jucînd la o loterie primește fără veste și desface lista cîștigătoare.

De ce vă spun toate astea și ce legătură au ele cu vorba noastră?

...Acelaș, absolut acelaș sentiment îl am în fața *femeii*.

Ce emoțiune dospită în vagi, în negrăite iluzii, cînd pentru întia oară ochi-ți de adolescent se opresc asupra acestui minunat înveliș, ce ascunde un suflet pe care îl bănuiești atît de bogat în comori neînchipuite, pe care fantazia ta îl înzestreză cu atît de îmbătătoare și nedeslușite misteruri!...

...Vremea vine, cînd te încredințezi că plicul nu conține decît o scrisoare palidă și seacă ; — dar cea d'întîiî emoțiune nu se va mai șterge niciodată. De zeci de ori ea se va mai topi în aceeași desiluzie, dar nimic, nimic nu te va mai apăra de aceeași chimeră, care te va urmări mereu, în fața altei și iar altei enigme.

În zadar îți vei zice că o cunoști pe de rost ; simțirea aceasta, mai tare decît tine, își va bate joc de raționamentele și de experiența ta.

..Atunci?

Atunci, de ce să-ți mai amărăști o simțire care, în cele din urmă, este o mîngîiere — iluzorie, dar totuși o mîngîiere — pentru sufletul tău?

Primește scrisoarea, dar păstrează-o în plic. Las' să rămîie, pentru tine, femeia adorată o carte vecinic închisă. Păstrează, pînă mai e vreme, o ultimă iluzie, — căci, cine știe, poate mîine nici aceasta nu va mai putea prinde rădăcină în sufletul tău...

...Mai am nevoie să vă povestesc întîmplări din viața mea? La ce! Ele se deslegă toate în încheierea aceasta la care am ajuns ;

încheierea e totul, — povestirile puteți să
vi le încropiți orcum veți vrea...

Și fiecare din noi ne-am gândit la cîte
o întimplare din viața noastră.

CA LA NOÏ

DOBRE TANASE

De cum se desprimăvărează, Dobre Tănase, cetățean proprietar în culoarea de Negru, începe să se îngrijască mai cu dinadinsul de cum merge politica. Hei, e vechiū Dobre în politică și știe că tot cam așa spre primăvară vine rîndul poporului ca să scape țara de cîte un guvern vitreg. Și parcă e lucru jurat, că orî ce guvern o veni, ține cît ține, da tot vitreg sfîrșește, — dacă nu și mai rău: strigoî, orî tradător, și mai cîte alea.

Că vezi, Dobre Tănase slujbă nu cere, — are ce-î trebuie, slavă Domnului, — și de aceea el ține tot-deauna cu poporul; iar a poporului asta e: cînd ajunge un guvern de-î vitreg, să-l dea de-a berbeleacu. S'a săturat țara, domnule, nu mai merge. Și așa, începe întiū cu întruniri pe cu-

lori. Cîți oameni — ehei, d'ăi cu greutate, și din ăia și din ăia, n'aũ fost, în persoană, la Dobre Tănase, că-l știu toți idipendent și cînd e vorba la o adică, gata să-și pună și capul pentru popor. El nu e d'ăia să-l sperie un comisar, și cînd s'o încumeta careva să-i facă vr'o oservație, cu el și-a găsit Bacău: «Ia 'scultă, domnule, — îi zice, — să faci bine să mă slăbești; eũ n'am cu poliția și cu guvernul, eũ am cu cetățenii care vă ține pă toți și cu constituția care vă bateți joc de dînsa». Și pleacă comisarul cu coada 'ntre picioare. N'are ce-i face: idipendent!

Și vin apoi zilele mari: poporul Capitalei e chemat «să rostească sentința acestui guvern putred care nu se mai ține decît prin fraudă și corupțiune;» — corupțiunea cam știe Dobre Tănase ce-o fi, fraudă il cam încurcă, da tot cam așa trebuie să fie, care sugerează sîngele poporului și privesc pe cetățeni.

La Dacia, Dobre Tănase e printre cei d'întăi. Unde-ı comisarul să-l vază cum dă mîna cu oamenii țării, oameni cu scaun la minte și cu meșteșug la vorbă, cari cînd

se pornesc pe discurs apoi ala-î discurs, de merge colo la inima poporului și mi-ți încondeiază pe strigoî și pe trădători, ba-î mai trage așa cîte un frecuș, pe subțire, și lui Carol cît îi el de rege, — adică numa așa ca să deschiză ochii și să meargă cu țara.

Și *brava*, și *ura!* — și pe urmă — hai la manifestație.

Aci-î aci. Dobre Tănase-î cam pățit, și bucuros ar rămînea mai la coadă. Da poporu: înainte! — și numa ce se pomenește în rîndu întîiū. În fața lui vede un șir de sergenți, și îndărătu lor alte șire de soldați — dar pe la spate nu-l slăbește poporu: înainte, înainte...

De-aci, ca la bătălie; nu mai știi tocmai bine. Cînd l-a scos din vălmășală, cu haina ruptă și cu o sgirietură la obraz, îi mai răsuna în urechi propriul lui glas: striga, da nu prea-și aducea aminte ce; a dat și el, da nu mai știe în cine.

Și acu ar vrea să se ducă acasă. Dar nu. Doi l'au apucat de subțioară și-l duc sbierînd. «Priviți cetățeni, s'a vărsat sîngele poporului! Bandiții ne ucid! La spital! O

trăsură! Moare omu în drum!...» Ş'o învăl-măşală, ş'o gălăgie...

La spital, i-aŭ spălat sgîrietura, i-aŭ în-făşurat capu în douăzeci de coţi de pînză îngustă şi l-aŭ aşezat într'un pat. Ai de-l aduseseră de subsuori aŭ şoptit ceva cu doctoru ş'aŭ plecat.

Abia a doua zi i-aŭ dat drumu. Cînd s'a arătat în mahala, se uita la el lumea cu gura căscată. Citise unu în gazetă şi dăduse vestea peste tot că Dobre Tănase e mort şi că poliţia a ascuns cadavrul.

N'a murit însă Dobre Tănase; nu moare el aşa cu una cu două.

Ehei, — dac'o muri el, cine-o să măi scape ţara şi de alt guvern vitreg care-o măi veni?

FERICIREA ALTORA

Cunoșteam de multă vreme pe cetățeanul Parpancioc și-l știam venit de câteva zile din fundul provinciei lui, ca să guste și el din vieața mult lăudată a Capitalei.

Deunăzi, întâlnindu-l din întâmplare la o berărie, am rămas foarte uimit găsindu-l trist și abătut în fața unui șnit de Bragadiru.

— Cum cetățene, par'că ziceai c'ai venit să petreci la București?

— Lasă-mă, dom'le, ce să petrec, c'aici e mai rău ca într'o pădure! Nu-î vorba, împlinim noi ș'acolo la țară biruri și mai pe față și mai pe de lături,—da să-ți șteargă banul muncit cu așa meșteșug ca aici, n'am mai pomenit...

Și începu să se întinză în lungi considerații comparative asupra traiului de la

oraș și de la țară, sfirșindu-și tinguirile cu aceasta:

— Aici, dom'le, tot pasu și banu. Nu te poți învîrți de colo pînă colo fără să te hițae mereu de baerele pungii. In cafenele, în birturi, n'auzi de cît *țal, țal*; pe străzi staū la pîndă fel de fel de ăia cari îți dau toți chiorîș la pungă; la han, dacă te duci, numai ce te pomenești ba cu unul care vrea numai de cît să-ți scoată poza și polu, ba cu altu de vine cu niște cărțuli de alea de zice să-î plătești *abulamentu...* măi rău ca în codru, dom'le.

* * *

Am rămas uimit de naivitatea acestui cetățean, care nu era în stare să priceapă superioritatea vieței de oraș asupra celeia de la țară. Și m'am grăbit numai de cît să-l aduc la sentimente măi bune, ținîndu-î următorul *logos*:

* * *

— Iubite cetățene, toate cîte mi le-ai spus poate să fie cu adevărat așa cum ți se par d-tale. Uiți însă un lucru foarte impor-

tant asupra căruia cred de datoria mea de orășean să-ți atrag atenția.

La țară, fie-care vă vedeți de treburile d-voastră. Unul de o parte, altul de alta, căutați să vă croiți vieța cum puteți mai bine, și nu știți, în egoismul d-voastră alt-ceva decît: «cum ți-î așterne, așa-î dormi».

Aici, e cu totul alt-fel. Aici, iubite cetățene, fie-care și orî cînd, nu se gîndește de cît la fericirea *altuia*, la *fericirea d-tale*, *cetățene!*

* *
* *

Acî făcuî o pauză, lăsînd timp vorbelor mele să-și facă efectul așteptat. Cetățeanul meu îmi aruncă o privire bănuitoare și făcu o mișcare ca și pentru a o lua la sănătoasa.

Văzuî că trebuia să mă grăbesc să-mi explic vorbele «cu o oră mai nainte», și să nu las să se nască în mintea omului gîndul că poate voiam să-mî bat joc de dînsul.

* *
* *

— Da, urmași apucîndu-l amicalmente de gulerul hainei. N'ai de cît să arunci în jurul d-tale o privire mai cercetătoare, mai *critică*, dacă știi ce însemnează vorba asta.

Fie-care și toți la o laltă nu lucrează aci de cît pentru fericirea d-tale, — și ca dovadă n'ai decît să-î ascuți și ți-o vor spune chiar ei. Ce probă mai bună vrei?

Vezi pe stradă oameni grăbiți alergînd încoace și încolo: sînt funcționari, sînt bancheri, sînt ziariști, sînt avocați, profesori, doctori... ei bine, toți aceștia nu fac alt-ceva de cît să lucreze pentru propășirea morală și materială a țării, și deci pentru fericirea d-tale, cetățene.

Și refrenul acesta va încheia toate cercetările mai adînci pe cari le vei face asupra activității tuturor acestor oameni.

Dacă bancherii iaă camete enorme și negustorii te înșală asupra mărfii, această nu se întîmplă de cît în interesul *bogăției naționale*, care este prima garanție de existență și de bun traiu a unui popor.

Dacă ziariștii scriu moși pe groși, dacă dascălii maltratează urechile băeților și avocații și oratorii de întruniri pe ale onora-

bilului public, aceasta se întâmplă numai în interesul educației morale și politice, care este și ea o condiție *sine qua non* a fericirii unui popor.

Și dacă Ilie Ciocîrlie ține o conferință la Ateneu, sau vine să-ți ofere *abulamentu*, — cum zici d-ta — la o revistă literară și științifică, și asta este tot numai și numai în interesul dezvoltării d-tale intelectuale, fără care o adevărată fericire nu s'ar putea înțelege pe acest pământ.

* * *

Vedeam acum pe cetățeanul meu aiurit în fața logicei puternice a elocinței mele. Era momentul să trec la argumente și mai puternice.

* * *

— Dar nu sunt numai indivizii cari se gîndesc aci în tot momentul să-ți facă fericirea d-tale. Nu. Sunt chiar asociații și instituții create anume în acest scop.

Ai văzut, pe la amiază, șiruri de trăsură și cupeuri, luînd drumul unele spre muzău,

altele spre dealul mitropoliei. Aceste trăsură și cupeuri, iubite cetățene, sunt pline de oameni cari nu se gîndesc toată vremea lor la alt-ceva de cît la fericirea d-tale. Aceasta e meseria lor. Pentru aceasta sunt plătiți.

Tot ce fac ei acolo, toate birurile pe cari ți le impun și toate legile în cari te leagă, n'aũ alt scop de cît fericirea d-tale.

Și nu e numai atît. Afară de aceste agenții *oficiale* pentru fericirea poporului, mai sunt și agenții speciale, cari socotind că cele dintîi nu-și fac bine datoria, îți oferă serviciile lor, pentru a te fericii după cele mai întinse și variate metode. Sunt partide, cluburi, asociații, care vînd această fericire care de care mai ieftin: în schimbul unui vot saũ chiar a unei chitanțe de cotizatie la club...

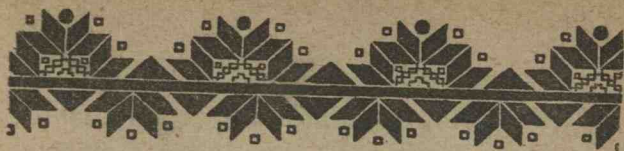
*
* *
*

Și... iată concluzia mea, cetățene: Ridică fruntea și fii mîndru că trăești într'o societate în care nimeni nu se gîndește de cît la fericirea semenilor săi. Dacă pentru

asta ți se cer oare-cari sacrificii, lucrul trebuie să ți se pară firesc. În schimb, poți să dormi liniștit, — o armată întreagă veghează asupra fericirii tale.

Cu această încredere, — (și cu oare-care muncă și economie, pentru orî-ce întîmplare), — vei putea prea bine să te simți pe acest blagoslovit pămînt al țării tale, ca în sînul lui Avram.

ZILE DE CRIZA

De la Capșa, tânărul deputat Stegăreanu dete năvală la domiciliul șefului; gîfăind se opri în ușă, sigur de-acum că va fi cel dintîi care aduce vestea, și cu vocea întreruptă de emoție și de oboseala alergăturii pe trepte strigă:

— Șefule, șefule! A demisionat!...

Mai întîi, șeful nu zise nimic. Era un om calm și măsurat, cum se cade unui adevărat bărbat de stat.

Apoi duse, cu un gest fugitiv, mina spre fruntea încrețită și însfîrșit, întorcîndu-se spre tânărul deputat, rosti încet și profund:

— Și ce zici?

— Ce să zic? Zic că ne-a venit în sfîrșit rîndul! Nimeni mai mult decît șeful nostru nu e, în aceste împrejurări, omul situației... A! spuneam eu de mult... încă de-acu trei

lună, cînd am avut întrunirea noastră aci, — n'am zis eū atunci textual: Domnilor, nu mai daū acestui guvern nici două luni de existență?!... A durat trei, dar cum? într'o agonie o ducea de trei săptămîni...

Da, deputatul Stegăreanu avea dreptate: el spuse deja de acum trei luni că guvernul n'avea să mai dureze de cît două; ceea-ce uita să adaoge, era numai că spusese acelaș lucru și acu șase, și acu nouă, și acu etcetera luni. Dar însfirșit, o spusese, și proorocia se împlinise cu destulă aproximație.

— S'a dus în sfirșit, s'a dus... uf! Toată lumea răsuflă... Am o idee de articol pe tema așta; mă duc la gazetă să le-o spun băeților... Dar știi, cu diplomație, — să nu se vadă că dorim saū așteptăm ceva... N'avem nevoie să ne arătăm nerăbdători... Suntem siguri, suntem siguri, — nu-ī așa șefule?

— Hm... nu știū... în sfirșit... vom vedea... Regele...

— Da, da, regele nu va putea să cheme pe alt-cineva de cît pe noi; să fim gata! Acu plec să duc vestea mai departe...

Toată lumea răsuffă, da... Admirabilă idee de articol...

Rămas singur, șeful se ridică încet și solemn de pe scaun și se îndreptă cu pași măsurăți spre oglindă. Și o clipă i se păru că din pervaz i se arată figura severă și rigidă a Regelui... Să fim gata, zisese Stegăreanu; nu e prost băiat; bine zice, să fim gata...

Peste un sfert de oră șeful e iarăși înaintea oglinzii. De ast-dată e în frac, spilcuit, înmînușat, cu decorația strîns prinsă în partea stîngă. E gata. De-acum evenimentele pot să vină...

— Să recapitulăm situația... Hm... așa... îi voi spune...

Da, trebuia să fie demn, hotărit. Iată cum sta lucrurile; iată, în aceste împrejurări, singura cale de urmat, și în interesul țării, și în interesul tronului. Opinia publică... sentimentul obștesc... relațiile noastre externe cari cer... Să nu... Este demnitatea și prestigiul statului... sunt interese superioare ce reclamă cu insistență ca partidul...

Frasele se leagă una de alta; obiecțiile

probabile se ridică pe rînd și răspunsurile urmează, urmează... și ceasurile trec.

E deja tîrziu; se vede că nu e pentru azi... Șeful ar avea să plece de-acasă, dar totuși mai rămîne. Cine știe?... Nu, nu; orcum, trebuie să fie gata în tot momentul...

A stat la masă în frac; în frac și-a luat ceaiul, și abia la unsprezece și l-a scos, și atunci cu teamă, și l-a așezat aproape, la îndemînă. Și toată noaptea s'a visat în frac, tresărind din cînd în cînd, de teamă să nu-l șifoneze, să nu deranjeze decorația.

Dis de dimineață, servitorul are ordin să-i aducă gazetele. Șeful desface *Dreptul țării*... Ce-i asta? Titlul mare peste pagină: «*Noul minister*»...

— Noul ministeeer?... Unde? A! iată... «*Ultima oră*»...

NOUL MINISTER

«*Pînă în momentul cînd scriem aceste rînduri, Maiestatea sa n'a însărcinat încă pe nimeni cu formarea noului minister. Se zice că mai mulți fruntași politici aũ fost saũ vor fi chemați la palat, dar din cauza marelui nostru tiraj (80.000 de foi în Capitală), n'am putut controla aceste zvonuri*».

Şeful răsuflă. Repede, fracul, mînuşile...

A, nu mai sunt de purtat, altele, mai curînd! Ioane, dă fuga...

De la opt ore, şeful iar e gata. Reflexiile asupra situaţiei reîncep, şi cu cît înaintează, cu atît mai evident reese absoluta siguranţă că nimeni altul de cît el — cum zicea şi Stegăreanu — nu putea să fie, în împrejurările actuale, omul situaţiunii...

Clopoţelul... A, în sfîrşit!... Dar nu, — e un reporter.

— Să se ducă la dracu! Dac'o veni cine-va de la Palat să mă vesteşti; alt-tel să spui orî-cuî că nu sunt acasă... M'ai înţeles?

— Aşa... Ia să-mi pun eū pe hîrtie şirul expunerilor... Împrejurările... situaţia... necesităţile de ordin... Aid'! acu mi-am pătat mînuşile... Ioane! repede la prăvălie şi să-mi aduci o jumătate de duzină de mănuşi... Aide! te-ai întors?...

...De ordin moral... şi prestigiul... legăturile dintre ţară şi tron... nu, dintre tron şi ţară...

Un ceas, două, trei...

— Ia să vedem ce zic gazetele de seară?...

Aud?... «*Lista noului cabinet*»? !... Ce-o
mai fi și asta?

LISTA NOULUI CABINET.

«*Prin cercurile bine informate se dau ca absolut sigure mai multe liste. Reproducem, sub cuvenita rezervă...*

Șeful zîmbește. Zi-le reporterii și pace. Liste, *absolut sigure*, — și pe nici una el nu figurează! Și ăștia sunt gazetarii! Cea mai mică noțiune despre situație, cel mai slab bun simț... nimic!

Și își îndreaptă legătura, își potrivește mânușile, își scutură fracul, fixează decorația și așteaptă... așteaptă...

* * *

A treia zi, Stegăreanu cade ca o bombă.

— Trădare, șefule! S'a compus ministerul fără noi!... Cine s'ar fi gîndit la una ca asta?... Regele pe care îl credeam...

«A, dar ce-î asta? Ești în mare ținută?...

— Da... hm... sunt... să vezi... sunt invitat pe diseară la... da... la o serată...

OM CU NOROC

Zece mii de lei numai cu un leu, domnilor, mîine ultimă și definitivă tragerea!.. poștiți domnilor, nu pierdeți ocaziune !..

Mitică Spancioc, ajutor de subșef de biuroș, eufemism sub care își ascundea vechimea slujbei ce purta în buget și în state numirea mai modestă de copist-caligraf, luase tocmai cu un ceas mai înainte un mic acout de două-zeci de lei asupra lefeii sale din luna curentă, și își îndrepta acum pașii măsurăți spre birtul unde obicinuia a-și lua zilnica tocană cu cartofi.

Zece mii de lei numai cu un leu... adică ce ar fi dacă și-ar încerca și el odată norocu?

La cancelarie, nu era unul care să nu-și bată joc de lotăriile astea; în ziua tragerei

însă te pomeneaî că toți aveaü bilete — necîștigătoare bine înțeleș, — un motiv mai mult ca să strige cu toții împotriva acestor potlogării... și ca să aștepte cea mai apropiată ocazie să-și mai încerce odată norocul.

Pe furiș, Mitică Spancioc vîri mîna în buzunar, scoase un leü și aruncînd o privire sfioasă în dreapta și 'n stînga, îl puse repede în mîna ovreiașului, smulgînd, cu aceeași mișcare, un bilet albastru din grămada răsfirată. Apoi, plecă repede mai departe, ca și cînd nimic nu s'ar fi întîmplat, pe cînd roșcovanul negustoraș, încurajat de acest alișverîș, striga cu o îndoită energie:

— Zece miî de lei numai cu un leü, domnilor, mîine ultimă și definitivă tragera, — nu pierdeți ocaziune !..

*
* *

Două zile, Mitică Spancioc n'a făcut altceva de cît planuri. În mahalaua lui, alături de unde ședea, era un loc de vînzare... A! de cîte ori nu visase el să ajungă *proprietar*, om de considerație în mahala... Dar cu slujba mai va încă să aștepte pînă să ajungă la o leafă din care să poată pune

ceva la o parte; și chiar atunci, cît mai avea să tragă pe dracu de coadă! Dacă însă da Dumnezeu vre-un noroc...

Nu zece miî să cîștîge, dar măcar cinci miî, tot era un început, ceva. De aci în colo ar merge lucrurile strună. Eheî! ar ști el cum să facă și cum să dreagă.

Și viitorul i se arăta atunci atît de fermecător, că închidea ochii și se înflora, și se simțea mîndru și tare, și fericit...

Apoi își trecea mîna peste frunte și-și scutura capul...

Prostii, închipuirî! Mai bine să-și vază de treabă.

* * *

Parcă nici nu-î mai era în gînd biletul de lotărie, cînd, în drum spre cancelarie, se pomenește cu un drac de băiat, care-î țipa în urechi:

— *I...niversu* de mîine cu tragerea lotăriei care s'a tras erî de la Buzău!

— Ia dă *Universu*, băiete.

Mitică Spancioc împătură gazeta și o puse în buzunar. Parcă se sfiește, — de ce?

n'ar putea spune — să o desfacă, să se încredințeze, a câștigat, or nu?

Parcă îi e frică de o deziluzie, și ar vrea să prelungească această dulce nesiguranță, care mai lasă încă loc visului frumos mîngîiat vreme de patru-zeci și opt de ceasuri...

La cancelarie toți aveau deja *Universul*. Acu, parcă-i părea rău că l'a mai cumpărat și el.

Ca în totdeauna, nici unul nu câștigase nimic. Și pe rînd își rupeau biletele și le aruncau înjurînd. Unul mai ales era furios:

— Închipsește-ți, domnule, numai două cifre nu mi se potrivesc; aș fi câștigat lotul al doilea, cincî miî de lei!

Și arată numărul.

— Uite, am 65,237 și iese 68,297.

— Cum ai zis?

Mitică Spancioc sare de pe scaun, aleargă la pardesiū și scoate *Universul*.

Adevărat... 68,297... dar ăsta era numărul lui!.. Sau poate nu-și aducea bine aminte?..

Inima începu să-i svîcnească atît de tare, în cît o auzea în urechi... Începu să se caute prin buzunare, — apoi își aduse aminte

că lăsase biletul acasă, în cutia mesii... Să nu i-l fi luat cineva...

— Ce ai, domnule Spancioc ?

— Nu mie-e bine, d-le șef, vă rog să-mi dați drumul acasă...

Și fără a mai aștepta vre-un răspuns, se repezi cu pardesiul subțioară, pe ușă afară.

* * *

Era tocmai așa. Mitică Spancioc câștigase cinci mii de lei. Când a luat biletul, și l-a pus alături de lista tragererei, i s'a făcut un moment negru pe dinaintea ochilor, apoi deodată a văzut, ca în cifre de foc, amîndouă numerile întocmai, și pe urmă a rămas cite-va minute înlemnit, fără grai.

Reacțiunea însă nu întîrziă.

Mitică Spancioc deveni de odată un om foarte serios și grav.

Çinci mii de lei... avea de acum cinci mii de lei... Frumoasă sumă... nu tocmai mare, dar frumoasă; ar fi putut să fie și zece mii, — dar în sfîrșit!

Pină spre seară toți prietenii lui Mitică știaū vestea. La birt, a fost o adevărată năvală: felicitări, pupături, Mitică Spancioc

era omul zilei. De și nu avea franc în buzunar, birtașul se oferi să-i facă cel mai larg credit și prietenii băură pînă tîrziu în sănătatea norocosului cîștigător.

— Să trăești Mitică dragă, și să te văz milionar !

— Cu norocu lui, nici nu mă încape vorbă.

La ureche, un prieten se oferi să-l ducă la un zaraf care să-i sconteze biletul imediat. A doua zi, Mitică, nerăbdător de a vedea mai curînd banii, și după ce ovreiuul îi făcu tot felul de mofturi, că banii o să se plătească tocmai peste șease luni, că se fac rețineri, că sînt timbre, cheltueli de corespondență, că o să trebuiască să se ducă tocmai la Buzău, să piardă zile întregi, să mai dea bacșișuri la funcționari, — în sfîrșit se învoiră pentru patru mii și două sute lei.

* * *

De data asta cei doi prieteni nu se mai duseră la birtul cel vechiu.

Le da mîna să-și plătească în sfîrșit un prînz la unul din restaurantele cele mai elegante.

Dar ca prin farmec, abea se aşezară la masă, şi rînd pe rînd sosiră doi, apoi patru, apoi zece prietenî. Se făcu o masă lungă şi cheful din ajun reîncepu, numai, de data asta, cu mai multă cheltuială.

În toiul chefului, un prieten veni să se plîngă, la urechea norocosului cîştigător, că e foarte strîmtorat, şi că nu crede ca un prieten aşa de bun şi de galantom cum a fost în totdeauna Mitică Spancioc... Ameţit de vin şi de sărbătorirea asta, devenit deodată mîndru şi generos, Mitică Spancioc se uşură de cîte-va hîrtioare.

Apoi veniră şi alţii...

A două zi de dimineaţă, norocosul cîştigător îşi făcu socoteala şi constată, cu oare-care îngrijire, că împărţise în acest chip aproape o mie de lei. În schimb avea o durere de cap teribilă.

*
* * *

Seara un prieten veni să-î propună o afacere splendidă. Inventase el un mijloc *sigur* de a cîştiga la maca.

— Ai o pereche de cărţi? Uite-aşa... Fă tu pe bancheru şi eă pontez... Aşa... şi-

așa... și pe urmă așa... Ai văzut? Așa e că e un metod sigur? Într'o seară faci cincizeci de mii de franci...

Mitică Spancioc, convins în sfârșit, se întoarce a doua zi de dimineață de la clubul *Intimitatea internațională* pe jos și cu cincizeci de bani în buzunar.

*
* * *

A treia zi, când să se ducă iar la slujbă, cu dezolarea în suflet și cu chioară în pungă, află că deja de două zile era dat afară.

EXPERIENȚA

Am rămas mirați, toți mușterii, cînd într'o bună dimineată aflăram că, cu adevărat, Nea Iancu lăsase băcănică. Ne toca el mereu că are s'o facă în curînd și p'asta și se întindea în lungi amănunte, obișnuit cum era d'a-și da pe față înaintea mușteriiilor toate păsurile și toate planurile. Dar cine-l mai asculta? Știam de mult cu toții cite parale făcea vorba lui Nea Iancu.

Nu era mult, de cînd nu putea să scape un mușteriu din cei obișnuiți ai băcăniei, fără ca Nea Iancu să-l ia la o parte și să-i explice cum nevastă-sa ținea să dea jos prăvălia cea veche și să clădească pe loc case noi cu prăvălie nouă; el însă n'avea să facă una ca asta odată cu capul.

— Aci, cu prăvălia asta mî-am făcut eu

părăluțele, — și am muncit, domnule, am muncit, ce crezi! Să-mi vîr eū acu parale muncite în *fantacsii*? Ai? Prăvălie ca'n podu Mogoșoaii? Pentru ăia de vin să ia cîte o țuică ș'o țigară de damă? Cîrciumioara mea aia din fund să trăiască! N'o daū pă toate băcăniile din piața teatrului!

Așa mă apucase și pe mine odată să-mi explice, și de și nu dădeam absolut nici un semn de neîncredere, sfîrși asigurîndu-mă ca «să-î rad eū lui o mustață de a face el o așa prostie».

A doua zi însă Nea Iancu era mutat cu băcănia într'o șandrama provizorie de alături, — și peste cîteva săptămîni în locul prăvăliei celei vechi se înălța cea nouă, «ca în podul Mogoșoaii».

Ehei! multe perechi de mustăți ar fi trebuit să aibă Nea Iancu, dacă s'ar fi ținut totdeauna de făgăduială să-și radă cîte una!

Odată i se întîmplase o nenorocire, cum se întîmplă une-orî bărbaților însurați. Toți mușteriii cunoșteaū a doua zi pățania, cu toate amănuntele.

— I-am tras o sfîntă de bătaie și p'aci

i-a fost drumul!... Să-mi razi mie o mustață de-î mai vedea-o p'aici!

Dup'amiază însă, madam' Iancu, legată peste ochiul stîng, servia ca de obicei mușteriii, cu singura deosebire că era mai puțin *cu chef* ca în alte zile. Nea Iancu își vedea de treabă par'că nici nu s'ar fi întimplat nimic.

*
* * *

În cele din urmă însă Nea Iancu făcuse onoare mustăței sale. Lăsase prăvălia, toc-mai după cum ni se tot jura de vr'o două luni.

— La ce să mai muncesc! Am muncit destul... copii n'am... cît îmi trebuie mie și Mariții, slavă Domnului! Am un nepot să-î fac și lui un bine... Se trudește și el bietul, cu prăvălioara lui; abia a făcut cîteva mii de lei... Am să i-o dau pe-a mea și pace!

Și — i-a *dat-o*. Aproape pe de geaba. Nu i-a cerut decît să-î plătească marfa din prăvălie și trei mii de franci chirie, parale 'nainte.

— Un chilipir, îți spun, un chilipir;

n'ași fi dat-o la altul odată cu capul; dar lui, ca la un nepot, mă înțelegi...

Mușteriii îl ascultaă mirați. Iar între dinșii clătinaă din cap și se'ntrebaă: ce putea să fie aci la mijloc? că lucru curat nu li se părea...

Nea Iancu, a căruă viață întreagă era băcănia, rentier? Plin de putere încă, în ce chip avea să-și întrebuințeze vremea de acum? De sigur, avea să-l omoare uritul.

Prietenii n'avea. În afară de mușteriii lui, nu întreținuse nici un fel de legătură cu nimeni. Rare ori îi veneaă niște rude depărtate, dar și cu ele Nea Iancu rămînea tot mai mult băcan, decît văr sau cumătru. Îi cinstea cu mezeluri și cu vin; toată conversația-i însă se mărginea la:

— Pofțiți, salam de Sibiū, prima!.. Un vin de Odobești am... nu cred să mai găsiți în altă parte!.. Pofțiți... opt-zeci de bani kilo...

Ce putea să fie oare viața de *rentier* a unui astfel de om? De mic copil și pînă în pragul bătrînețelor circuit în acelaș fel strîmt de viață, a o părăsi, de sigur nu

putea să însemneze pentru el altceva decît o sinucidere...

*
* * *

Mă mutasem din partea aia și n'am mai dat pe la prăvălia lui Nea Iancu, acu a nepotului.

Întîmplarea ducîndu-mă zilele trecute pe acolo, am rămas uimit cînd în fața băcăniei celei noi zăresc o cîrciumioară mică și murdară și în mijlocul ei pe Nea Iancu, servind cu vechiu-i zel pe mușterii...

Intru... daŭ bună ziua... Nea Iancu mă recunoaște.

Și, tot după vechiu-i obiceiŭ, fără a aștepta să-l întreb ceva, mă ia la o parte :

— Vezi dumneata, îi spuneam eŭ lui, că nu face pentru aci așa prăvălie... De-abia-și scoate chiria... Ce să-i faci? băiat tînăr, n'are *experență*... Da'el și-a făcut-o; mie să-mi plătească chiria, în colo nu mă amestec... Uite, eŭ aci plătesc numai o mie și-mi merge, slavă domnului! Cu aștia se face treabă, domnule, — și-mi arată, cu

un gest larg, mesele ticsite de mușterii,
— toți mușterii mei ăi vechi, — da ce, cu
ăia de vin să ia cîte o țuică ș'o țigară de
damă?..

O AFACERE STRALUCITA

Iancule, atîta-ți spun... superbă; să nu fiu eū încurcat acu cu daravera aia... — dar de, prieten îmi ești, mai bine tu de cît altu; da-ți spun, să te grăbești, că așa chilipir nu mai întîlnești tu cît îi trăi... Du-te de vezi, și pe urmă să-mi scrii, cum zice ăla...

Superbă afacere, cu adevărat. Nu-î vorbă, cam moftangiū de felul lui și Tudorache ăsta, dar dacă era așa cum zicea... În sfîrșit! Trebuia să vază.

La colț, prietenii să despărțiră.

— Bună seara.

— Bună... Da' vezi, dacă nu faci nimic pînă mîne, să-mi spuî; poate mă mai gîndesc eū...

Adică, ce mai era de gîndit aci? Una și cu una fac două. Era așa cum spunea

Tudorache? bine. Nu era? Un drum pierdut încolo și altu încoace.

Și, ca să nu fie nici ăsta pierdut de cît pe jumătate, ce-ar fi dacă s'ar abate chiar acu la fața locului?

Nu era lucru de glumă. Pîn'acu, măi cu una măi cu alta, încropise el ceva părălute; la una cîștigî, la alta nu prea; măi multă bătae de cap. Visul lui, o afacere grasă, un chilipir ceva, — nu i se izbîndise încă... Cine știe? Putea să fie ăsta...

* * *

Locul era întocmai așa cum îi spusese Tudorache. Poziție minunată, pe două strade, — douăzeci de miî de franci ca nimic, acuma; dar măi tîrziu! Cu o împărțeață bună, era loc de vre-o trei case... Cu adevărat, era un chilipir numărul unu. Nu mințise, de data asta, moftangiu.

Tocmai în fund, o lumină slabă abia se zăria pe geamul unei cocioabe. Era de vreme încă; nu se culcase baba. De ce să măi aștepte pînă a doua zi?

La sgomotul pașilor pe nisip, ușa cocioabei se deschise încet, cu frică, și un

glas tremurător și aspru în acelaș timp răsună :

— Cine umblă acolo ?

— De, de, nu te speria, babo, că nu sînt hoți... Am venit să-ți văd locu.

— Acu, noaptea, maică ?...

Glasul luase de astă-dată o intonație tînguitoare și sfîrșitul frazei se termină într'un acces de tuse seacă.

— Ce noapte, că nu-s nici șapte ceasuri... Aide, fă-te în lături și dă-mi drumul...

O candelă ce licăria înaintea unei icoane, era singura lumină în casă. Și în zarea asta nehotărîtă, între mobilele hodorogite ale odăii, *baba* părea cea mai ruinată, cea mai sfîrșită din toate.

Sgîrcită pe un colț de pat, îmbrobodită peste tot, d'abia i-se zăreau ochii stinși, închiși pe jumătate, și dacă n'ar fi tușit la fie-care vorbă, ar fi părut mai degrabă un mototol de haine aruncate acolo, de cît o ființă vie.

— Și zi așa ; dumneata vreî o sută de franci pe lună, cît îi mai trăi, — să-ți dea Dumnezeu viață...

— Of, of, co'nașule...

— Ei, las'acu să-mi isprăvesc vorba. Zi... dai locu, și cu o sută de franci te duci să trăiești unde-va într'o casă mai sănătoasă...

— Nu, nu, co'nașule. Cum ți-am mai spus... Auleo, of! junghiurile...

Era zăpăcită, istovită de tot baba; îl lua drept altul, cu care se vede că era în vorbă...

— Cum mi-ai mai spus? Adică cum?... Mai spune-mi odată.

— Uite-așa. Aici m-am făcut veacu pîn'acu, aci vreaŭ să 'nchid ochiŭ... Și, fie voia ăluŭ de sus ș'a Maicei Domnului, da mult pîn'atunci știŭ că n'o mai fi...

— Ei lasă, lasă. Fie ș'așa. Să știŭ că mîine viŭ să facem hîrțile.

— Să-ți ajute Dumnezeu și maica preacurată să stăpînești sănătos... Că eŭ, ca mîine, p'aci mi-e drumul...

Și într'un noŭ acces de tusă dădea cu capul arătindu-și, par'că, drumul spre pămînt.

*
* * *

În trei zile, afacerea fu terminată. Baba era atit de dusă, atit de ofilită, în cît două nopți întregi domnu Iancu nu putuse să

doarmă de grija ca nu cum-va nenorocita să dea ortul popii înainte de încheierea târgului.

Acum, în sfârșit, era liniștit și vesel. Ce afacere, ce afacere!

O lună, două, — un an să zicem; o mie de franci pentru un loc de două-zeci de mii... Și două-zeci de mii așa, între frați. Dar cu o exploatare bună, puteai să-l socotești și în patru-zeci de mii...

Cîte-va luni, fericitul cumpărător o duse numai în planuri. Din cînd în cînd, venia să-și mai vază *locul*, îl mai măsura din ochi, îl împărția cînd într'un fel, cînd într'altul, — și în tot-d'a-una intra să dea bunăziua și babei.

— Eî, ce mai alabala?

— Rău co'nașule, of! Să trăești, că cu ce-mî dai 'mneata îmi mai țin zilele, da junghiurile afurisitele nu mă mai slăbesc și de abia mă mai țin pe picioare...

— Eî las, c'o să-ți treacă...

Și în gîndul lui vorbele astea aveau însemnarea unei glume sinistre.

Dela o vreme însă afacerea începu să-î apară domnului Iancu într'o lumină mai puțin strălucită. Trecuse binișor anul de cînd servea renta babei și... junghiurile o țineau mereu, nu-î mai *treceau*. Acu, nici n'o mai întreba de sănătate, ci numai se uita la ea cu coada ochiului, bănuitor. Baba însă, par'că spunea o lecție învățată pe din-afară, și fără s'o mai întrebe :

— Rău, co'nașule, rău, junghiurile afurisitele, și picioarele...

Atîta numai, că acum duhorea groaznic a rachiū. Asta era o nouă nădejde pentru domnu Iancu.

— Nu te lăsa, babo, dă-î cu țuica... Să-ți trimit eū vr'o două clondire, d'aia bună...

Și un gînd vrăjmaș îl încerca, așa ca o ameteală ușoară... Dar era numai ca scli-pirea unei iluzii imposibile.

*
* * *

Lună după lună, an după an...

Intr'o zi, domnu Iancu, cu condeiu în mîna și scărpinîndu-se în tot momentul după cap, își făcea socoteala.

Atitea sute, în vremea asta, date cu do-

bîndă bună, său puse în altă afacere... atita și cu atita, fac...

A dracului babă! Un an s'o mai ducă, și l'a vîrit în pîrleală...

— Aoleo! Tudorache, Tudorache, ce mi-ai făcut!

Trînti condeiul, își luă pălăria și plecă la... par'că nici nu-i mai venea să zică... la *locul* lui.

Baba, în prag, morfolea la un covrig, cu clondîru lîngă dînsa.

De astă dată, domnu Iancu nici nu-i mai dete vreme să-și înceapă litania:

— Rău, co'...

— Ia ascultă, babo, mult o să mă mai jupoî tu așa de parale?

Și ridicînd glasul din ce în ce, în măsura în care-l cuprindea tot mai mult furia în fața acestei mumii, ce se încapățîna să stea acolo nemișcată, dar tot vie, desnădăjduitor de vie:

— Ai de gînd să crăpi odată, stîrvu dracului! Or te conservă în spirt, fir'ar a dracului de țuică!

Și cu o lovitură de picior răsturnă clondirul.

Ca... — da, așa, — ca o căprioară rănită,

baba sări de pe prag și cu amîndouă mîinile prinse și strînse la sîn clondirul, să-și mîntuiască prețiosul lichid.

Și de odată limba i se porni ca o sfîrlează, uluind pe bietul domnu Iancu cu acest acces neașteptat și nebănuit de limbujie nervoasă și energică :

— Aoleo, hămesitu dracului, de aștia mi-ai fost? Adică, ce te gîndeaî tu, chilipirgiale, să ieî așa bunătate de loc pe mere-pere? Și uite, na, în ciuda ta, am să trăiesc pînă-î crăpa de necaz! Duce-te-ai învîrtindu-te, opt cu a brînziî, lacomule, că tot eî am să-ți mănînc ție din colivă...

Din stradă, domnu Iancu, tot mai auzia potopul de vorbe țipate în urma lui...

— Așa păcăleală! Ah! Tudorache, Tudorache, unde ești să te strîng de gît!...

* * *

Sînt douăzeci de ani de atunci.

Tudorache, capu răutăților, a dat și el ortu popiî de mult, — n'ar mai avea odihnă acolo unde e, — asta o spune domnu Iancu de cîte ori își aduce aminte de el, și își aduce aminte în fie-care ceas.

Căci, la adică, nici n'are la ce alta să se mai gîndească. Furios de păcăleala pățită și îndîrjindu-se să se despăgubească pe altă cale, domnu Iancu se aruncase în tot felul de întreprinderi al căror rezultat fu că rămăsese acum cu un venit de două sute de lei pe lună, adică tocmai atît cît să împartă în parte dreaptă cu baba...

De-acu nu-î mai rămîne de cît să stăruiască, atît cît o putea și el, în această întrecere de viață lungă.

Din cînd în cînd, sprijinindu-și reumatismele pe un băț noduros de viță, mai ia drumul *locului* său.

Acum, baba nu mai zice: «Rău, co'nașule...» Mofturile aū fost bune atunci cînd aū fost!

Și domnu Iancu mai pune oare care măsură bătrînească îndîrjirii sale cînd se răsțește la dînsa:

— Eî, sgriptoroaico, ai de gînd să crăpi odată?

— Eheî! mai așteaptă, negustorule. N'am împlinit încă suta!

O ZI PE STRADA

Mmăturătorii impasibili, ridică grămezile de gunoiu și le încarcă în cotigi, împărțind în două cu caii aceiași muncă de mașină, la capătul căreia e circiuma pentru unii și grajdul pentru ceilalți.

Un trecător palid, cu ochii împăinjeniți, grăbește pasul, pe cînd sergentul îl privește distrat, pășind alene prin mijlocul stradei. Din colț, o birjă pornește brusc și se oprește tot așa înaintea trecătorului; acesta însă trece înainte ținînd acelaș pas. Birjarul întoarce, dă biciu cailor cu o înjurătură și dispore la cotitură.

Nu și-a nimerit mușteriu. Ultimul franc — francul de birjă — a rămas și el pe masa verde. Și pe cînd pentru alții ziua începe, pentru jucătorul fără noroc ea sfîrșește, cu un somn în care va trage mereu un cinci peste altul...

De sub o poartă, o jupăneasă îmbrobodită bine, cu coșul la braț, ia tacticos drumul pieții, socotind în minte maximul *economiiilor* pe cari le-ar putea face pe ziua de astăzi.

Și încetul cu încetul, strada se populează.

Sunt tinere fete cari grăbesc la magazin, urmărite din când în când de cîte un june funcționar comercial, care ține până la un loc acelaș drum, iar când trebuie s'o ia în altă parte, se mai oprește un moment privind cu regret în urma fetii și făgăduindu-și că are să caute s'o întilnească diseară.

Sunt lucrători și lucrătoare, cu fețele plictisite, din cari se citește sila d'a reîncepe munca monotonă și istovitoare din fiecare zi.

Iată și școlarii, cu ochii umflați încă de somn, cu grija lecțiilor neînvățate sau cu teama d'a se încurca la răspunsuri.

Funcționarul trece apoi, mai liniștit sau mai grăbit, după cum înaintează ora. Cei cari trec mai târziu aruncă ochii pe la toate ceasornicele publice, munciți de grija observațiilor șefului.

La fereastra băcăniei, stăpînul, cu un creion și cu un maldăr de hîrtii înainte, își

face socotelile, pe cînd băeții staă în picioare pîndind mușteriii.

Magazinele se deschid pe rînd și toaleta galantarelor se reface. Aî zice tot atîția paianjenî cari își întind pînzele cu nădejdea d'a prinde într'insele cît mai multe muște.

Pensionarii, rentierii aă așteptat circulația tramvaiurilor pentru a-și lua obicinuitul drum spre cafenea. Casierița tronează deja împărțind, cu același gest grav și cu aceeași mină severă, farfurioarele de zahăr saă jumătățile de rom, iar chelnerii distribuie grăbiți tăvile cu cafea și teancurile de gazete.

Aci, se face politica, se comentează evenimentele zilei trecute și se pun la cale combinațiile pentru viitor; iar cei cari aă obiceiul să facă cinste cu cîte o cafea, găsesc în totdeauna destui partizani aî ideilor saă prevederilor lor politice printre clientela slujbașilor de erî și de mîne.

De-alungul stradelor, oprindu-se din cînd în cînd pe la vitrine, dar cu ochii în toate părțile, pîndind cîte un cunoscut, este *vînătorul de lei* care a pornit în expediție. Cînd și-a fixat victima, intrarea în materie se face cu:

— Dai o țuică?

La țuică, o vorbă la ureche. Dacă se prinde, bine; dacă nu, vînătoarea continuă. Țuica în tot cazul, e cîștigată.

Sînt douăsprezece ceasuri. Autoritățile, școlile, atelierile se golesc pentru cîteva ceasuri, și în aceeași măsură se umplu pe rînd băcăniile, cofetăriile, birturile.

Acum, aspectul stradei e mai vesel. Nu mai este graba și grija care-î imprimă fisionomia; trecătorii sunt mai senini, mai comunicativi: se salută, se opresc în drum.

E ceasul armistițiului în lupta pentru existență.

Numai rari *învinși* rătăcesc până tîrziu pe stradă, cu nădejdea prînzului după ce-aū pierdut pe aceea a dejunului, — în vreme ce atîți *biruatori* își dau indigestii prin birturi sau se tînguiesc de lipsa poftei de mîncare.

O parte din procesiunile de dimineață se refac, mai tacticoase, mai liniștite.

Calmul își reia apoi pentru cîteva ceasuri stăpînirea peste toate.

Acum cafenelele se populează și mai mult. Aci se adună toți cei cari n'au de

lucru, și căroră nu le dă mîna să-și omoare vremea în alt chip mai costisitor.

Fum, gălăgie, sgomotul tablelor, pietrelor de domino, figurilor de șah.

Spre șosea, șirul trăsurilor ie aproape neîntrerupt.

— *Epoca, Dreptatea* de mîine! Cu noul minister!

— Zece bani calendar de buzunar cu supliment gratis!...

La colț însă, buchunistul privește jalnic cum se înserează. Ce repede trecu și ziua de azi, și nici un mușteriu!

De la fereastra berăriei, un consumator îl privește căscînd. Apoi se uită la ceas:

— Ce greu trece vremea! D'abia cinci și jumătate.

Lămpile se aprind și lumea mișună acum mai mult ca totdeauna. Geamurile prăvăliilor strălucesc ispititoare.

Pe acelaș trotuar, se amestecă și se încrucișează blazatul care nu știe cum să-și mai petreacă seara, plictisit și de teatru și de club și de chefuri, cu hămesitul care se uită cu jînd la bunătățile expuse pe la vitrinile birturilor și băcăniilor sau își a-

runcă ochii cu melancolie spre un afiș de teatru.

— Asta e nostimă, ce zici? Ai după dînsa...

— Viî la club diseară?

— Care va să zică ne-am înțeles: Diseară la...

— Zece la un ban castane calde!...

— Ai, mamă, să luăm...

— Tacî din gură, prostule, și haî mai de grabă...

Incetul cu incetul strada se golește iar, în măsură ce se umplu berăriile și sălile de spectacol.

Tîrziû, după ce a privit două ceasuri la o partidă nesfîrșită de biliard, studentul pornește pe stradele pustii.

Acasă, se culcă grăbit, în frig, și-și trage plapuma peste cap.

TRADARE

In toaleta-i de un lux căutat, provocător, cu atitudinea îndrăzneată, cu capul plecat puțin pe spate, privind drept, fără urmă de sfială, tînăra femeie avea, în înfățișarea aceasta a ei, tot ce putea să impresioneze pe cei doi băețandri ce, braț la braț, rămaseră de-odată cu gura căscată la dînsa, în mulțimea ce mișuna pe calea Victoriei.

Și amîndoi se grăbiră, de-odată, să-și disimuleze emoțiunea sub zîmbete și clipiri de ștregari bătrîni.

— Nostimă, drăcoaica!

— Hai după dînsa.

«Drăcoaica» însă, mergea înainte în același tact, nici prea încet, nici prea grăbit, ridicînd puțin la fiecare pas din călcîie, ca și pentru a părea mai înaltă. Era evident o cochetă. Poate ceva mai mult.

Acum, tinerii schimbau păreri și observații, cărora frazele învățate de-a rostul le dădeau lustrul experienței, întocmai după cum cuvintele rostite de un papagal au uneori aparența judecății.

Femeea mergea, fără o țintă hotărîtă. Din cînd în cînd se oprea cîte un moment pe la vitrinele magazinelor de modă. Atunci tinerii slăbeau pasul, cu ochii mereu la dînsa.

În colțul Bulevardului o luară așa spre stînga. Se ducea poate acasă și tinerii aveau să afle cel puțin atîta, unde ședea. Cel puțin! De-acî încolo, cîte planuri, cîte visuri!

Dar nu. Era numai un ocol care pricinui celor doi tineri o uimire ce numai decît se prefăcu într'o nouă speranță. Prin strada Academiei, tinăra femeie ieși iar în calea Victoriei, — înconjur ce nu putea să aibă nici un înțeles, afară numai...

Afară numai de acesta că ea observase poate că e urmărită și voia să se încredințeze dacă nu se înșela.

O nu, nu se înșela. Tinerii se grăbiră să-î dea această încredințare ținîndu-se cu stăruință de pașii ei.

Și stratagema, — stratagemă era? — se repetă de mai multe ori.

Cînd pe o stradă, cînd pe o alta, tînăra femeie se abătea din drum ca să revină mereu în învîlmășeala stradei principale. Și cei doi tineri din ce în ce mai intrigati de aceste zig-zaguri, nu le găsiau, totuși, decît prima explicare: *Ea*, — era deja *ea*! — voia să se încredințeze dacă dinșii stăruia în această curte ce-i făcea, de-o cam-dată la distanță.

O nouă întrebare încolți însă acum de odată în mintea amîndurora. Dacă *ea* se interesa astfel de urmărirea al cărei obiect era, trebuia să fi remarcat cu deosebire pe unul anume dintre dinșii... Pe care?

Firește, nici unul nici cellalt nu stete mult la îndoială asupra acestei întrebări. Și de unde pînă acum manevraseră împreună și în cea mai bună înțelegere, tovarășia începu de-odată să se răcească. Observațiile încetară, zîmbetele de asemenea; de la o vreme își lăsară și brațul; fiecare vedea acum în cellalt pe omul nesuferit care ți se leagă de suflet și de care nu mai poți scăpa.

Și iată că de-odată, ca printr'o comună și bine stabilită înțelegere, la cea mai apropiată abatere din cale a femeii urmărite, se despărțiră.

— Pe mine m'a plictisit; o daă dracului!

— Și pe mine idem. Mă duc acasă.

— La revedere.

— Adio.

Femeia o luase iar pe Bulevard în sus. În strada Colții se opri, ca și cînd ar fi așteptat, impacientată, pe cineva. Se uită lung, cînd într'o parte cînd într'alta.

— Ce spuneam eă! își zicea în acest moment unul din cei doi tineri venind dinspre strada Academiei. A rămas deziluzionată porumbița; crede c'am renunțat... Nu fii mîhnită, dragă, iată-mă!

Dar tînăra femeie par'că nu-l observa. Se întoarse.

Dinspre strada Ienii cellalt tînăr venea, făcînd aceleași reflecții...

De-odată amîndoi se roșiră, încruntați. Se zăriseră. Și aceiaș ciudă furioasă îi co-prinse; s'ar fi strîns de gît.

În acelaș moment o trăsură, uruind, se

opri în dreptul femeii. Un domn bărbos se dete jos, înaintînd grăbit și zîmbitor spre dînsa. Ea îi întinse două degete, cu un gest în care un prietenesc reproș se amesteca cu mulțumirea revederei...

El, galant, plecîndu-se ca pentru a implora iertare, jumătate în glumă, jumătate în serios, — îi ajută să se urce în trăsură. Apoi se urcă și el. Birjarul dete biciu cailor și trăsura se depărtă în goană.

CUPRINSUL

Pagina

TAINA A ȘASEA

De peste prag	5
Despărțenie	15
Prin ceață	21
Femeie simplă	27
Primăvară.	33
Mintuire	39
Afișul	47
Moștenirea lui Panait	53
Gag, gaz...	61
De ce?	69
Răscumpărare	73
La răspîntie	81
Bănuiala	87
Paznicul cinstei	95
Marchiza	101
La vecin	123
Trei ceasuri	127
Cerc vițios	133
Mijloc cîgur	139
La Sfîntul Gheorghe	145
Toate bune	153
Pe două fețe.	159
Farmecul	169
La fel.	175
La jug	181

	<u>Pagina</u>
Pedeapsă	187
Grăuntele	193
Răsbunare.	199
Din grămadă	205
O clipă.	213
Carte închisă	223
CA LA NOI	
Dobre Tănase	229
Fericirea altora.	233
Zile de criză.	241
Om cu noroc	247
Experiența	255
O afacere strălucită	261
O zi pe stradă	271
Trădare	277